



BANKACILIK  
DÜZENLEME VE DENETLEME  
KURUMU

SAYI 19 | EYLÜL

2010

3 AYLIK

ISSN 1307-0347

10. yıl

# FİNANSAL PİYASALAR RAPORU

- Makro Finansal Çerçeve
- Finansal Sektördeki Gelişmeler
- Risk, Sermaye ve Kârlılık Değerlendirmesi





**BANKACILIK  
DÜZENLEME VE DENETLEME  
KURUMU**

# **FİNANSAL PİYASALAR RAPORU**

## **EYLÜL 2010 – SAYI 19**

Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Bu Rapor, kamuoyunu bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan bilgilere dayanarak alınacak kararların sonuçlarından BDDK sorumlu tutulamaz. Rapordan, kaynak gösterilmek suretiyle kısmen alıntı yapılabilir.

**Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Adına**

**Sahibi: TEVFIK BİLGİN**

**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: FARUK DEMİR**

**BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU**

**Atatürk Bulvarı No: 191 06680 Kavaklıdere Ankara-Türkiye**

**STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRE BAŞKANLIĞI**

**Tel: (312) 455 65 29, Faks: (312) 424 08 74**

**İnternet Sitesi: [www.bddk.org.tr](http://www.bddk.org.tr) , e-posta: [fpr@bddk.org.tr](mailto:fpr@bddk.org.tr)**

*Bu yayın tüm içeriği ile BDDK internet sayfasında yer almaktadır.*

BDDK AROKS Doküman Merkezinde 100 adet basılmıştır.

Basım Tarihi: 22 Aralık 2010

**ISSN (Basılı) : 1307-0347**

**ISSN (Online) : 1307-0355**

## AÇIKLAMA

- Temel amaçlarından biri **finansal piyasalarda güven ve istikrarı sağlamak** olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, finansal sektörde yaşanan önemli gelişmelere, bankalar ve finansal holding şirketleri ile finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin performanslarına dair değerlendirmeleri içeren bu süreli **Raporu**, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 97 nci maddesinin 3 üncü fıkrasına göre; yayımlamaktadır.
- Finansal Piyasalar Raporunun bu sayısı üç bölümden oluşmaktadır. Makro finansal çerçeve bölümünde, küresel ve ulusal ekonomik gelişmelere, finansal sektördeki gelişmeler bölümünde, para ve sermaye piyasalarındaki gelişmelere ve bankalar ile finansal kiralama, faktoring, tüketici finansman kuruluşlarının ve varlık yönetim şirketlerinin sektör bazında performans analizine, son bölümde ise bankaların risklilik düzeyine, sermaye yeterliliğine ve kârlılık analizine dair değerlendirmeler ile senaryo analizlerine yer verilmektedir.
- Finansal Piyasalar Raporunda yer alan bankalara ilişkin veriler aksi belirtilmedikçe, bankaların yurt içi şubelerinin yanı sıra yurt dışı şubelerini de kapsamakta olup toplulaştırılarak sunulmaktadır.
- BDDK, bu Raporda sunulan tablo ve grafiklerde yer alan verilerin kalitesini ve doğruluğunu sağlamak amacıyla gerekli önlemleri almaktadır. Bununla birlikte Kurum, bu yayın aracılığıyla sunulan verilerin kesin, doğru, tam olduğu konusunda her hangi bir taahhütte bulunmamaktadır ve söz konusu bilgilerden dolayı her hangi bir yasal yükümlülük kabul etmemektedir.
- Finansal Piyasalar Raporunun herhangi bir sayısında yer alan dönemsel bir bilgi, takip eden sayılarda çeşitli sebeplerle meydana gelecek güncellemeler sonucunda değişikliğe uğrayabilir.
- Rapor, BDDK Veritabanından 14 Eylül 2010 tarihi itibarıyla alınmış olan verilere dayalı olarak hazırlanmıştır. Bu tarihten sonraki güncellemeler raporun kapsamı dışındadır.



## GENEL DEĞERLENDİRME

Küresel ekonomik gelişmeleri son dönemde şekillendiren ana hususlar, küresel toparlanmanın gelişmiş ekonomilerden kaynaklanan nedenlerle yavaşlamış olması ve finansal piyasalarda kırılganlıkların devam etmesidir. Küresel ekonomik aktivitedeki mevcut dengesizlik, gelişmiş ekonomilerin gevşek para politikası uygulamalarını sürdürmelerine yol açmaktadır. Küresel sermaye akımlarının güçlü bir biçimde yükselen piyasalara yönelmesinde bu husus etkili olmaktadır. Artan sermaye hareketlerinin global ölçekteki kur dengesizliklerine katkısı olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki artan varlık fiyatları yeni bir balon oluşması riskine işaret etmektedir. Krizden çıkış stratejisi olarak kullanılan maliye politikasının yeniden sıkılaştırılmasının büyüme üzerindeki etkileri, önümüzdeki döneme ilişkin belirsizlik unsurlarının başında gelmektedir.

Türkiye'de iktisadi toparlanmanın öngörülenden iyi seyretmesi, mali disiplinin kararlılıkla sürdürülmesi ve ülke notunun iyileşmesiyle, ülkemize olan güven artmakta ve bollaşan küresel likidite, sermaye girişlerini artırmaktadır. Nitekim Türkiye, yükselen piyasa ekonomileri içerisinde portföy yatırımı girişi bakımından başat ülkelere biri olmuştur. Söz konusu portföy yatırımcılarının risk iştahının yüksek olduğu ve kısa vadeli bakış açısına sahip oldukları umulmamakla birlikte, spekülasyon amaçlı davranışların takibi açısından yakın izleme yapılmasında yarar görülmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak, piyasa faizlerinde düşüş, hisse fiyatlarında yükseliş ve Türk Lirasında değerlenme görülmektedir. Bu koşullar altında, artan kredi hacmi ve iç talepteki toparlanma, zayıf seyreden dış taleple birleşince, cari açık hızı ivmelenmektedir. İşgücü piyasasında ılımlı bir düzelme görülmekte ve tarımsal fiyatların baskısına rağmen enflasyonist riskler beklenmemektedir. Avrupa ülkelerine göre daha istikrarlı borçlanma ve maliye politikasının uygulanması, Türkiye ekonomisine olan güveni perçinlemektedir. Küresel krizin derinleşmesine neden olan hususlardan biri olan hanehalkı borç yükünün GSYH oranının Türkiye'deki seyri, gelişmiş ekonomilere göre çok düşük olup, bu alandaki riskler yönetilebilir düzeydedir. Türkiye'deki reel kesim şirketlerinin toplam borç özkaynak oranı ise muadil ekonomilere göre düşük olduğundan, şirketler kesiminden kaynaklanabilecek riskler sınırlıdır. Söz konusu göstergeler, küresel krize rağmen hanehalkı ve şirketler kesiminde hala güçlü bir finansal derinleşme fırsatının varlığına işaret etmektedir. Türk finansal sisteminin bu görece sağlamlılığının korunacağı beklentisiyle, ulusal ve küresel yatırımcıların söz konusu potansiyelin farkında olarak yatırımlarına yön vermeleri, Türkiye'nin güçlü konumuna katkı yapacaktır.

Finansal sektörün aktif büyüklüğü, bir önceki üç aylık döneme göre sınırlı bir büyüme göstermiş ve sektörün toplam aktifleri Eylül ayı itibarıyla 1.152,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Finansal sektörün ekonomik büyüme sürecine etkisi dikkate alınarak sektörün büyüme trendini devam ettirmesi önemlidir. Finansal sektör içinde faktoring ve tüketici finansman şirketleri görece yüksek büyüme performansı gösterirken menkul kıymet yatırım fonları ve gayrimenkul yatırım ortaklıklarının aktif büyüklüğü küçülmüştür. Finansal sistemde büyümenin sürdürülmesi, risk yönetiminin geliştirilmesi ve bütünleşik bir yapının oluşturulması için özellikle sigortacılık sektörünün katkısı önemli görülmektedir.

Bankacılık sektörü, 2010 yılının üçüncü çeyreğinde büyümesini devam ettirmiştir. Ancak, büyüme sürecinde alternatif kanallara ve etkinliğe olan yönelimin artması, klasik şube kanalının, özellikle personel bileşenindeki gelişmenin yavaşlamasına yol açmaktadır. Sektör için maliyet, etkinlik ve rekabet anlamında olumlu olan bu yönelim, mevcut makroekonomik yapıda, istihdam ve yurtiçi istihdama dayalı olarak katma değer yaratma anlamında uzun vadede olumsuz olarak değerlendirilebilmektedir. Sektörün önümüzdeki dönemde erişim kanalları, müşteri kitlesi ve ürün çeşitliliğini artırarak yurt içi ve yurt dışındaki potansiyel büyüme olanaklarını kullanması beklenmektedir.

Sektör genelinde sermaye yeterliliği rasyosu, yasal sınırı ve hedef oranı epeyce aşan seviyelerdeki seyrini devam ettirmektedir. Likidite göstergesi, 2009 yılından mevcut döneme kadar %40'ın üzerinde bir oran izlerken, yabancı para net genel pozisyonu, kapalı pozisyonudur. Bilanço dışı işlemlerde son dönemlerde gözlenen büyüme eğilimi, ikinci





değerlendirilmesi amacıyla hesaplanan ve yasal alt sınırı %7 olan stok değer likidite oranı, %10 civarındaki yatay seyrini sürdürmektedir.

Kredi yoğunlaşması analizi, Eylül 2010 itibarıyla bankaların özkaynaklarının %10'undan büyük kredilerin toplamının özkaynaklara oranının, 2010 yılı ikinci çeyreğine göre 4,1 puanlık azalışla %30,8'e, kredilere oranının ise 0,9 puanlık azalışla %7,4'e gerilediğini göstermektedir. Halihazırda kredilerin %47,7'si 1 milyon TL'den büyük tutarıdır. Bununla birlikte kredi müşterilerinin %98,0'ı 51 bin TL'den az tutarda kredi kullanmaktadır. Kredi yoğunlaşması sektörel bazda incelendiğinde ise toplam kredilerin %31,9'unun, konut, ihtiyaç ve diğer tüketici kredileri ile kredi kartlarından oluştuğu görülmektedir. Söz konusu kredi türlerinin müşteri sayısının yüksek olması sektörün yoğunlaşma riskini azaltan bir unsur olarak olumlu değerlendirilmektedir.

Bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu (SYR), bir önceki çeyreğe göre 0,1 puanlık bir artış göstererek Eylül 2010 itibarıyla %19,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde risk ağırlıklı varlıklar ile özkaynaklardaki artış paralellik arz etmektedir. Özkaynaklar %4,8 artarken, risk ağırlıklı varlıklar %4 düzeyinde artış göstermiştir. Söz konusu dönemde mevduat ve katılım bankalarının SYR'leri sırasıyla 0,2 ve 0,7 puan artarken; kalkınma ve yatırım bankalarının SYR'sinin 1,5 puan azaldığı görülmektedir. Sermaye yeterlilik oranlarının gelişimi diğer ülkelerin göstergeleri de göz önünde bulundurulduğunda Türk bankacılık sektörünün ihtiyatlı yaklaşımının devam ettiği, olası şoklara karşı güçlü bir sermaye yapısı ve dayanıklılığı sürdürme iradesini yeniledikleri görülmektedir. Ana sermayenin toplam sermaye içindeki payının yüksekliği, küresel bazda bakıldığında Türk bankacılık sektörünün sermaye yapısının kalitesine işaret etmektedir.

Bankacılık sektörünün dönem net kârı, 2010 yılı üçüncü çeyreğinde geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %7,3 oranında artarak 16,9 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Kârlılıktaki artış, temel olarak faiz dışı gelirlerdeki artıştan ve takipteki alacaklar özel provizyonundaki düşmeden kaynaklanmaktadır. Nitekim söz konusu dönemde net faiz gelirlerinde 2,5 milyar TL azalış görülmektedir. 2010 yılı ilk çeyreğine kadar kredilerden alınan faiz gelirlerindeki düşme hızının, mevduata ödenen faiz giderlerindeki düşme hızının oldukça gerisinde olduğunu göstermektedir. 2010 yılı ilk çeyreğinden itibaren kredilerden alınan faiz gelirleri, mevduata ödenen faiz giderlerinden daha yüksek bir hızla azalmakta ve gelir-gider marjı, belirtilen dönemden itibaren düşüş göstermektedir. Ülkeler bazında aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığının (ROE) gelişimi incelendiğinde Türk bankacılık sektörünün karlılığının birçok ülkeye göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kriz döneminde bankaların elde ettikleri kârları bünyelerinde bulundurmaları sektörün sermaye yapısının güçlenmesini sağlamış, risklere karşı dayanıklılığı arttırmıştır.

Stres testi çalışması kapsamında uygulanan duyarlılık ve senaryo analizleri sonuçları, risk faktörlerine uygulanan olası şoklarda sektörün sermaye yeterliliğinin güçlü kaldığını göstermektedir. Duyarlılık analizi sonuçlarına göre, bankaların toplam ticari portföyünün değerinin faiz oranı değişimlerine olan duyarlılığı bir önceki döneme göre artmış, hisse senedi fiyatı değişimlerine olan duyarlılığı ise bir önceki döneme göre azalmıştır. Ayrıca bilanço içi pozisyonlardan kaynaklanan kur riskine olan duyarlılığın da arttığı gözlemlenmektedir. Ekonometrik model kullanılarak hazırlanan senaryo testlerinde ise, tahmini toplam zararın en yüksek olduğu senaryonun, yüksek faiz artışı senaryosu olduğu gözlenmektedir. İMKB'de düşüşe ilişkin senaryolarda, tahmini zarar kısıtlı kalmaktadır.

# İÇİNDEKİLER

|          |                                                        |           |
|----------|--------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1</b> | <b>MAKRO FİNANSAL ÇERÇEVE.....</b>                     | <b>1</b>  |
| 1.1      | Küresel Çerçeve .....                                  | 1         |
| 1.2      | Ulusal Çerçeve.....                                    | 8         |
| <b>2</b> | <b>FİNANSAL SEKTÖRDEKİ GELİŞMELER.....</b>             | <b>15</b> |
| 2.1      | Genel Görünüm.....                                     | 15        |
| 2.2      | Bankacılık Sektörü Görünümü.....                       | 16        |
| 2.2.1    | Temel Göstergelerdeki Gelişmeler .....                 | 16        |
| 2.2.2    | Finansal Tablolar Analizi .....                        | 18        |
| 2.3      | Bankacılık Sektörü Dışındaki Finansal Sektörler .....  | 23        |
| 2.3.1    | Finansal Kiralama.....                                 | 23        |
| 2.3.2    | Faktoring.....                                         | 25        |
| 2.3.3    | Tüketici Finansmanı.....                               | 26        |
| 2.3.4    | Varlık Yönetimi .....                                  | 27        |
| <b>3</b> | <b>RİSK, SERMAYE ve KÂRLILIK DEĞERLENDİRMESİ .....</b> | <b>29</b> |
| 3.1      | Risk Analizi.....                                      | 29        |
| 3.1.1    | Kredi Riski .....                                      | 29        |
| 3.1.2    | Piyasa Riski.....                                      | 34        |
| 3.1.3    | Yapısal Faiz Oranı Riski.....                          | 36        |
| 3.1.4    | Likidite Riski .....                                   | 37        |
| 3.1.5    | Yoğunlaşma Riski .....                                 | 42        |
| 3.2      | Sermaye Yeterliliği.....                               | 43        |
| 3.3      | Kârlılık Analizi .....                                 | 47        |
| 3.4      | Senaryo Analizleri.....                                | 50        |

## KUTULAR

|                                                                          |    |
|--------------------------------------------------------------------------|----|
| Kutu 1: Kamu Kesimi Dengesi ve Borç Stoku .....                          | 7  |
| Kutu 2: Tarım Kredileri ve Tarım Ürünlerinin Fiyat Gelişimi .....        | 10 |
| Kutu 3: Hanehalkı ve Şirketler Kesimi .....                              | 12 |
| Kutu 4: Seçilmiş Ülkelerin Reel Kesim Göstergeleri .....                 | 14 |
| Kutu 5: Kredi Genişlemesi ve Sınırötesi Kredi Riski Görünümü .....       | 19 |
| Kutu 6: Seçilmiş Ülkeler İçin Takibe Dönüşüm Oranları .....              | 30 |
| Kutu 7: Konut Kredilerinin Gelişimi .....                                | 31 |
| Kutu 8: Seçilmiş Ülkeler İçin Temel Likidite Rasyolarının Görünümü ..... | 42 |
| Kutu 9: Seçilmiş Ülkelerin Sermaye Yeterlilik Rasyoları .....            | 46 |
| Kutu 10: Seçilmiş Ülkelerin Aktif ve Özkaynak Karlılık Oranları .....    | 49 |

## TABLolar

|                                                                                                    |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Tablo 1.1-1: Reel Konut Fiyat Değişimi .....                                                       | 2  |
| Tablo 1.1-2: Küresel Likidite Endeksi Alt Bileşenleri ve Dönem içi Ağırlıklar .....                | 4  |
| Tablo 2.1-1: Finansal Sektörde Faaliyet Gösteren Kuruluşlar .....                                  | 15 |
| Tablo 2.1-2: Finansal Sektörün Aktif Büyüklüğü .....                                               | 15 |
| Tablo 2.1-3: Finansal Sektörün Müşteri Görünümü .....                                              | 16 |
| Tablo 2.2-1: Bankacılık Hizmetlerine Erişim Göstergeleri .....                                     | 16 |
| Tablo 2.2-2: Bankacılık Sektörü Finansal Sağlamlık Göstergeleri .....                              | 17 |
| Tablo 2.2-3: Bankacılık Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri .....                                   | 18 |
| Tablo 2.2-4: Bankacılık Sektöründe Kredilerin Gelişimi .....                                       | 19 |
| Tablo 2.2-5: Mevduat ve Cari Hesapların Gelişimi .....                                             | 21 |
| Tablo 2.2-6: Dış Piyasalardan Sağlanan Kaynakların Gelişimi .....                                  | 21 |
| Tablo 2.2-7: Bilanço Dışı İşlemlerin Gelişimi .....                                                | 22 |
| Tablo 2.2-8: Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemlerinin Gelişimi .....                                    | 22 |
| Tablo 2.2-9: Nakit Akım Tablosu .....                                                              | 23 |
| Tablo 2.3-1: Diğer Finansal Kuruluşların Küresel Görünümü .....                                    | 23 |
| Tablo 2.3-2: Finansal Kiralama Sektörü Bilanço Temel Büyüklükleri .....                            | 24 |
| Tablo 2.3-3: Finansal Kiralama Şirketleri Gelir Tablosu Seçilmiş Kalemleri .....                   | 24 |
| Tablo 2.3-4: Finansal Kiralama Sektörü Sağlamlık Göstergeleri .....                                | 24 |
| Tablo 2.3-5: Finansal Kiralama Sektörü Operasyonel Göstergeleri .....                              | 24 |
| Tablo 2.3-6: Faktoring Sektörü Bilanço Temel Büyüklükleri .....                                    | 25 |
| Tablo 2.3-7: Faktoring Şirketleri Gelir Tablosu Seçilmiş Kalemleri .....                           | 25 |
| Tablo 2.3-8: Faktoring Sektörü Sağlamlık Göstergeleri .....                                        | 25 |
| Tablo 2.3-9: Faktoring Sektörü Operasyonel Göstergeleri .....                                      | 26 |
| Tablo 2.3-10: Tüketici Finansman Sektörü Bilanço Temel Büyüklükleri .....                          | 26 |
| Tablo 2.3-11: Tüketici Finansman Şirketleri Gelir Tablosu Seçilmiş Kalemleri .....                 | 26 |
| Tablo 2.3-12: Tüketici Finansman Sektörü Sağlamlık Göstergeleri .....                              | 27 |
| Tablo 2.3-13: Tüketici Finansman Sektörü Operasyonel Göstergeleri .....                            | 27 |
| Tablo 2.3-14: Varlık Yönetim Şirketleri Temel Bilanço Büyüklükleri .....                           | 27 |
| Tablo 2.3-15: Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri .....                     | 27 |
| Tablo 2.3-16: Varlık Yönetim Sektörü Performans Göstergeleri .....                                 | 28 |
| Tablo 3.1-1: TGA İçerisinde En Yüksek Paya Sahip Alt Sektörler .....                               | 33 |
| Tablo 3.1-2: Tahsili Gecikmiş Alacaklara İlişkin Teminat ve Garanti Bilgileri .....                | 33 |
| Tablo 3.1-3: Kredi Riski Stres Testi Sonuçları .....                                               | 34 |
| Tablo 3.1-4: İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri .....                       | 35 |
| Tablo 3.1-5: Eurobond Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri .....                             | 35 |
| Tablo 3.1-6: Hisse Senedi ve Yatırım Fonu Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkisi .....           | 35 |
| Tablo 3.1-7: Kurlardaki Olası Değişimlerin Etkileri .....                                          | 36 |
| Tablo 3.1-8: Yapısal Faiz Oranı Riskine İlişkin Senaryolar ve Sonuçları .....                      | 37 |
| Tablo 3.1-9: İkinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranı Bileşenleri ..... | 38 |
| Tablo 3.1-10: Stok Değer Likidite Oranı .....                                                      | 39 |
| Tablo 3.1-11: İç Borç Stokunun Alıcılara Göre Dağılımı .....                                       | 39 |
| Tablo 3.1-12: Sendikasyon ve Seküritizasyon Kredileri Ödeme Planı .....                            | 41 |
| Tablo 3.1-13: Bankaların Kullandığı Büyük Kredilerin Dağılımı .....                                | 42 |
| Tablo 3.1-14: Kredilerin Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı .....                       | 42 |
| Tablo 3.1-15: Kredilerin Sektörel Bazda Yoğunlaşması .....                                         | 43 |
| Tablo 3.1-16: Mevduatın Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı .....                        | 43 |
| Tablo 3.1-17: Mevduatın Vade Yapısı .....                                                          | 43 |
| Tablo 3.2-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu .....                | 44 |
| Tablo 3.2-2: Özkaynak Ana Bileşenleri .....                                                        | 45 |

|                                                                                          |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Tablo 3.2-3: Riske Esas Tutarlar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar .....                       | 45 |
| Tablo 3.2-4: Yasal Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı .....                                 | 45 |
| Tablo 3.2-5: Olası Kur ve Faiz Değişimlerinin Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi.....  | 46 |
| Tablo 3.3-1: Ülkeler İtibarıyla Personel Giderlerinin Faiz Gelirleri İçindeki Payı ..... | 47 |
| Tablo 3.3-2: Kredi Türleri İtibarıyla Faiz Gelirleri .....                               | 48 |
| Tablo 3.3-3: Aktif ve Özkaynak Getiri Oranları.....                                      | 49 |
| Tablo 3.3-4: Kârlılık Göstergelerine İlişkin Rasyolar.....                               | 50 |
| Tablo 3.4-1: Senaryolar ve Senaryo Analizi Bulguları .....                               | 51 |
| Tablo 3.4-2: Senaryo Testi Sonuçları – Kâr-Zarar .....                                   | 51 |
| Tablo 3.4-3: Senaryo Testi Sonuçları – Sermaye Yeterliliği.....                          | 51 |

## GRAFİKLER

|                                                                                                            |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Grafik 1.1-1: Küresel Büyüme Eğilimleri.....                                                               | 1  |
| Grafik 1.1-2: İhracat ve İthalat Hacmi .....                                                               | 2  |
| Grafik 1.1-3: Küresel Likidite Endeksi ve Değişim .....                                                    | 3  |
| Grafik 1.1-4:Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ekonomilerde Parasal Derinlik .....                               | 3  |
| Grafik 1.1-5: Temel Ürün Endeksleri ve Reel Efektif Kur Endeksleri.....                                    | 5  |
| Grafik 1.1-6: Yükselen Ekonomilere Yönelik Sermaye Hareketleri .....                                       | 5  |
| Grafik 1.1-7: MSCI Yükselen Piyasalar Endeksi ve Trend .....                                               | 6  |
| Grafik 1.1-8: MSCI Dünya ve Euro Alanı Endeksi ve Trend.....                                               | 6  |
| Grafik 1.2-1: GSYH Büyüme Hızları ve Sanayi Üretimi .....                                                  | 8  |
| Grafik 1.2-2: İthalat, İhracat, Dış Ticaret Dengesi ve Ödemeler Dengesi Göstergeleri .....                 | 8  |
| Grafik 1.2-3: Sermaye Hareketleri.....                                                                     | 9  |
| Grafik 1.2-4: İMKB Göstergeleri ve Konut Fiyatları .....                                                   | 9  |
| Grafik 1.2-5: Borç Stokları, İç Borç Stoku Reel Faizi ve Ortalama Vadesi .....                             | 11 |
| Grafik 1.2-6: İşgücü Göstergeleri ve Enflasyon.....                                                        | 11 |
| Grafik 1.2-7: Faiz Oranları, TCMB Rezervleri ve Reel Kur .....                                             | 13 |
| Grafik 2.2-1: Aktif ve Pasif Büyümesine Katkıları .....                                                    | 19 |
| Grafik 2.2-2: Mevduat Büyümesine Katkıları.....                                                            | 21 |
| Grafik 3.1-1: Kredi Riskine Esas Tutar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar .....                                   | 29 |
| Grafik 3.1-2: Tahsili Gecikmiş Alacaklar ve Takibe Dönüşüm Oranının Gelişimi.....                          | 29 |
| Grafik 3.1-3: Tahsili Gecikmiş Ticari Bireysel, KOBİ Kredileri ve Takibe Dönüşüm Oranları .....            | 32 |
| Grafik 3.1-4: Tahsili Gecikmiş Alacakların ve Takibe Dönüşüm Oranının Sektörel Dağılımı.....               | 33 |
| Grafik 3.1-5: Piyasa Riskine Maruz Tutar ve Sermaye Yükümlülüğü .....                                      | 34 |
| Grafik 3.1-6: BİP, YPNGP ve Kur Riski Sermaye Yükümlülüğü .....                                            | 36 |
| Grafik 3.1-7: Faiz Açıkları, Faiz Marjı ve Bileşenlerinin Gelişimi .....                                   | 36 |
| Grafik 3.1-8: Birinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranlarının Gelişimi.....     | 38 |
| Grafik 3.1-9: Repo İşlemlerinin Gelişimi.....                                                              | 40 |
| Grafik 3.1-10: Bankalararası Piyasalar ile Takasbank Borsa Piyasasının Gelişimi .....                      | 40 |
| Grafik 3.1-11: Vadelere Göre Likidite Fazlası .....                                                        | 40 |
| Grafik 3.1-12: Piyasadaki Likidite ve Fonlama Likidite Endeksi .....                                       | 41 |
| Grafik 3.2-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu Endeksi .....               | 44 |
| Grafik 3.3-1: Kredi Faiz ve Mevduat Faiz Gideri ile Faiz Dışı Gelir-Faiz Dışı Gider Değişim ve Marjı ..... | 47 |
| Grafik 3.3-2: Türev Finansal Araçlardan Kâr/Zarar .....                                                    | 48 |
| Grafik 3.3-3: Gelir/Gider Kalemlerinin Toplam Gelir/Gider İçindeki Payları .....                           | 48 |

## KISALTMALAR

|           |                                                    |
|-----------|----------------------------------------------------|
| AB        | Avrupa Birliği                                     |
| AT        | Avusturya                                          |
| AU        | Avustralya                                         |
| BE        | Belçika                                            |
| BFCIUS    | Bloomberg Finansal Durum Endeksi                   |
| BİP       | Bilanço İçi Açık Pozisyon                          |
| BKM       | Bankalararası Kart Merkezi                         |
| CA        | Kanada                                             |
| CH        | İsviçre                                            |
| CN        | Çin                                                |
| CZE       | Çek Cumhuriyeti                                    |
| DB        | Dünya Bankası                                      |
| DE        | Danimarka                                          |
| DİBS      | Devlet İç Borçlanma Senetleri                      |
| DK        | Danimarka                                          |
| DPT       | Devlet Planlama Teşkilatı                          |
| DTH       | Döviz Tevdiat Hesabı                               |
| DTÖ       | Dünya Ticaret Örgütü                               |
| ECB       | Avrupa Merkez Bankası                              |
| EMBI      | Gelişmekte Olan Ülkeler Tahvil Endeksi             |
| EUR       | Euro                                               |
| ES        | İspanya                                            |
| FED       | Amerika Merkez Bankası                             |
| FPR       | Finansal Piyasalar Raporu                          |
| GSYİH     | Gayri Safi Yurt İçi Hasıla                         |
| GR        | Yunanistan                                         |
| HM        | Hazine Müsteşarlığı                                |
| IIF       | Uluslararası Finans Enstitüsü                      |
| IMF       | Uluslararası Para Fonu                             |
| IT        | İtalya                                             |
| İMKB      | İstanbul Menkul Kıymetler Borsası                  |
| JPMI-HNDU | JP Morgan Sanayi Endeksi                           |
| JPMI-GLOB | JP Morgan Küresel Endeks                           |
| KKO       | Kapasite Kullanım Oranı                            |
| KOBİ      | Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler              |
| KR        | Kore Cumhuriyeti (Güney)                           |
| KYB       | Kalkınma ve Yatırım Bankası                        |
| LAT       | Letonya                                            |
| LIBOR     | Londra Bankalararası Faiz Oranı                    |
| LU        | Lüksemburg                                         |
| MB        | Maliye Bakanlığı                                   |
| MEK       | Meksika                                            |
| MDP       | Menkul Değerler Portföyü                           |
| MKK       | Merkezi Kayıt Kuruluşu                             |
| MSCI      | Morgan Stanley Sermaye Endeksi                     |
| NL        | Hollanda                                           |
| NO        | Norveç                                             |
| OECD      | Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı           |
| OIS       | Gecelik Endeks Swapları                            |
| PE        | Performans Endeksi                                 |
| PL        | Polonya                                            |
| POS       | Point of Sale                                      |
| PT        | Portekiz                                           |
| RAV       | Risk Ağırlıklı Varlıklar                           |
| RO        | Romanya                                            |
| ROA       | Aktif Karlılığı                                    |
| ROE       | Özkaynak Karlılığı                                 |
| RU        | Rusya                                              |
| SA        | Güney Afrika                                       |
| SE        | İsveç                                              |
| SPK       | Sermaye Piyasası Kurulu                            |
| SYR       | Sermaye Yeterliliği Rasyosu                        |
| TCMB      | Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası                  |
| TDO       | Takibe Dönüşüm Oranı                               |
| TGA       | Tahsilî Gecikmiş Alacaklar                         |
| TL        | Türk Lirası                                        |
| TMSF      | Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu                  |
| TP        | Türk Parası                                        |
| TR        | Türkiye                                            |
| TSPAKB    | Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği |
| TÜFE      | Tüketici Fiyatları Endeksi                         |
| TÜİK      | Türkiye İstatistik Kurumu                          |
| UK        | İngiltere                                          |
| UKR       | Ukrayna                                            |
| USA       | Amerika Birleşik Devletleri                        |
| USD       | Amerikan Doları                                    |
| ÜFE       | Üretici Fiyatları Endeksi                          |
| VKET      | Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler        |
| V.Y.      | Veri Yok                                           |
| YP        | Yabancı Para                                       |
| YPNGP     | Yabancı Para Net Genel Pozisyonu                   |

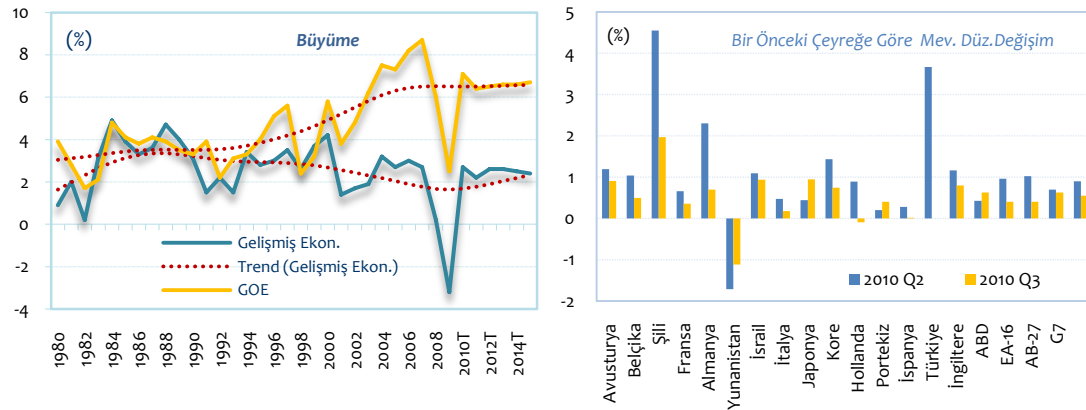


# 1 MAKRO FİNANSAL ÇERÇEVE

## 1.1 Küresel Çerçeve

Büyük Durgunluk olarak da adlandırılan kriz döneminin ardından, küresel ekonomik aktivite ılımlı toparlanma sürecini devam ettirmektedir. Ancak son veriler, toparlanmanın hız kestiğine yönelik işaretler sunmaktadır. Nitekim büyümeye yönelik kırılganlıkların devam ettiği ve tüm uluslararası kuruluşlar nezdinde bu alanın küresel istihdam sorunu ile birlikte önemli bir risk alanı olarak değerlendirildiği görülmektedir. IMF, 2010 ve 2011 yılları için küresel büyüme hızlarını, sırasıyla %4,8 ve %4,2 olarak tahmin ederken, 2011 yılı tahminini 0,1 puan aşağıya çekmiştir. OECD bölgesi için derlenen mevsimsel düzeltilmiş GSYH artış hızları ise, 2010 yılının üçüncü çeyreğinde büyümenin görece bir hız kaybına uğradığına işaret etmektedir. OECD verilerine göre, 2010 yılının ikinci çeyreğindeki %0,9'luk büyümeye yılın üçüncü çeyreğinde %0,6'lık bir büyüme hızına düşüldüğü görülmektedir. Yine de bu büyümenin, 2009 Haziran döneminden itibaren üst üste altı çeyrek pozitif olması olumlu bir husus olarak göze çarpmaktadır. Küresel toparlanmanın hız kaybetmesindeki en önemli neden olarak, maliye politikası tedbirlerinin yavaş yavaş uygulamadan kaldırılmasına paralel olarak, kendi kendini besleyen iktisadi büyüme dinamiklerinin henüz yerleşememesi görülmektedir.

**Grafik 1.1-1: Küresel Büyüme Eğilimleri**



Kaynak: IMF ve BDDK

Küresel ekonomik aktiviteye yönelik risk alanlarından bir diğeri, büyüme performansının dengeli bir yapı arz etmemesi ve bölgeler ile ülkeler arası farklılık arz etmesidir. 2010 ve 2011 yıllarında, yükselen piyasa ekonomilerinin güçlü performansının, küresel hâsıla artışının ana belirleyicisi olacağı öngörülmektedir. Bu durumun mevcut büyüme dengesizliğini daha da derinleştirme olasılığı söz konusudur. Nitekim G-20 başta olmak üzere OECD, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar, bu eşit hızda olmayan büyüme dinamiğinin, diğer risk alanları ile karşılıklı etkileşim içerisinde, iktisadi ve finansal istikrarı tehdit eden bir unsur olma riskine dikkat çekmekte ve ortak tedbirlerin hayata geçirilmesini talep etmektedirler.

Büyüme dengesizliğinin de eklenmesiyle küresel ekonominin önündeki muhtemel risklerin birçoğunun birbirileri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu riskler; gelişmiş ülke finansal piyasalarında devam eden kırılganlık, hanehalkı borçlanmasındaki azalma, ülke borç stoku sorunları, dış ticarete yeniden artan korumacılık eğilimleri, gelişmekte olan ekonomilere yönelik sermaye akımları ve döviz kuru piyasalarındaki gelişmeler olarak sıralanmaktadır. Tüm bu risklerin realize olması yeni bir küresel durgunluk olasılığını beraberinde getirmektedir.

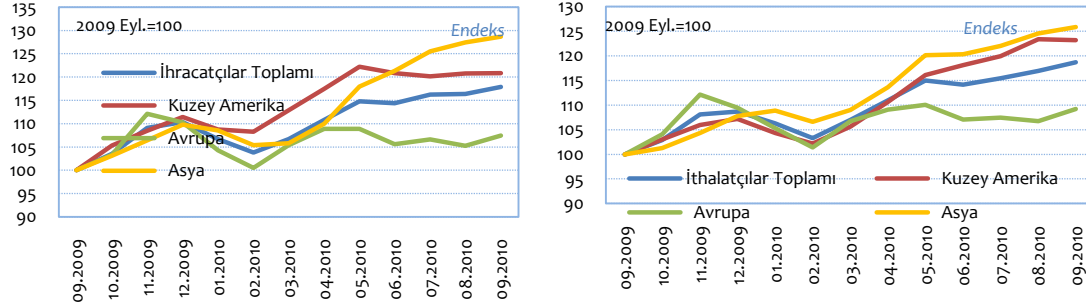
**Tablo 1.1-1: Reel Konut Fiyat Değişimi**

| Yıllık % Değ. | 2001-2007 | 2008 | 2009  | Son Veri | Veri Dönemi |              | 2001-2007 | 2008 | 2009  | Son Veri | Veri Dönemi |
|---------------|-----------|------|-------|----------|-------------|--------------|-----------|------|-------|----------|-------------|
| ABD           | 4,5       | -6,2 | -4,1  | -6,7     | 2010Q2      | İrlanda      | 5,4       | 11,6 | -10,0 | -14,8    | 2010Q2      |
| Japonya       | -3,4      | -2,0 | -1,7  | -2,0     | 2010Q1      | Kore         | 4,4       | -0,5 | -2,3  | 0,8      | 2010Q2      |
| Almanya       | -2,5      | -0,7 | -1,0  | -1,9     | 2009Q4      | Hollanda     | 2,4       | 1,5  | -2,7  | -3,6     | 2010Q2      |
| Fransa        | 9,5       | -1,6 | -6,7  | 4,7      | 2010Q2      | Norveç       | 6,8       | -4,5 | -0,6  | 7,7      | 2010Q2      |
| İtalya        | 5,4       | -1,4 | -3,5  | -3,9     | 2010Q1      | Yeni Zelanda | 11,6      | -7,7 | -4,0  | 2,3      | 2010Q2      |
| İngiltere     | 8,6       | -3,9 | -9,0  | 4,7      | 2010Q2      | İspanya      | 10,5      | -3,2 | -7,7  | -5,6     | 2010Q2      |
| Kanada        | 8,4       | -2,8 | 4,0   | 7,9      | 2010Q2      | İsveç        | 7,6       | 0,4  | -0,3  | 7,7      | 2010Q2      |
| Avustralya    | 7,8       | 0,7  | 0,3   | 13,2     | 2010Q2      | İsviçre      | 1,7       | 0,0  | 5,5   | 4,0      | 2010Q2      |
| Belçika       | 6,8       | 1,6  | 0,1   | 3,1      | 2010Q2      | Euro Alanı   | 4,5       | -1,4 | -3,9  | -1,3     |             |
| Danimarka     | 7,9       | -7,4 | -13,2 | 0,6      | 2010Q2      | Toplam       | 3,9       | -3,6 | -3,4  | -2,3     |             |
| Finlandiya    | 5,6       | -2,8 | -0,8  | 9,1      | 2010Q2      |              |           |      |       |          |             |

Kaynak: OECD

Küresel ekonomik ve finansal riskleri artıran büyüme farklılaşmasının ardındaki nedenlerden biri gelişmekte olan ekonomilerin konut piyasasının beklenen toparlanmayı bir türlü gösterememesi ve bunun bilançolar üzerindeki olumsuz etkileridir. OECD tarafından derlenen ülkeler itibarıyla konut fiyatları incelendiğinde, başta ABD olmak üzere (Fransa, İngiltere ve Kanada hariç) gelişmiş ülkelerde reel konut fiyatlarındaki düşüş sürmektedir.

ABD'de konut piyasasındaki sıkışıklığın, kredi piyasasında da yaşanması, ekonomik toparlanmanın özel kesim kaynaklı bir yapıya geçişini geciktirmektedir. Bu çerçevede Fed, 2010 yılı Kasım ayı başında, ikinci parasal genişleme programıyla 2010'un ikinci yarısına kadar 600 milyar dolarlık Hazine tahvil alımı gerçekleştireceğini duyurmuş ve faizleri değiştirmemiştir. Yeni parasal genişleme paketinin kredileri artırma, borçlanma maliyetlerini düşürme ya da harcamaları çoğaltma yoluyla reel ekonomiyi güçlendirmesi hedeflenmektedir.

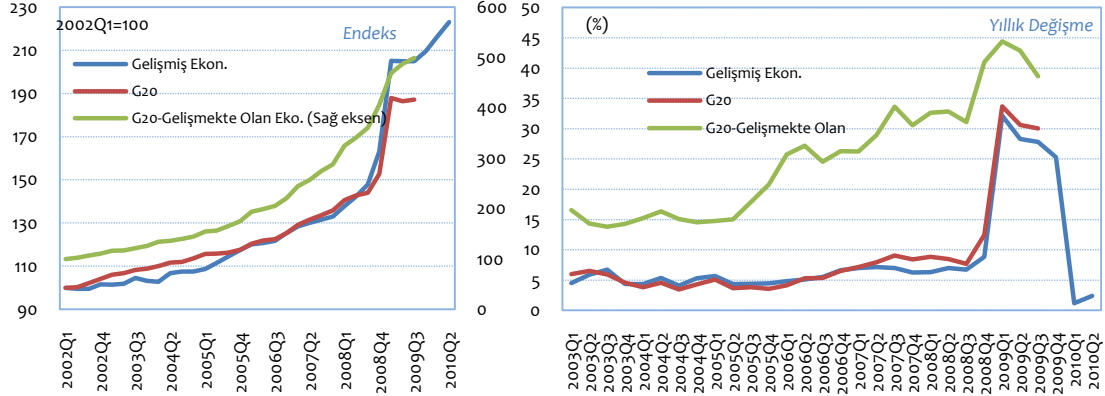
**Grafik 1.1-2: İhracat ve İthalat Hacmi**

Kaynak: DTÖ ve BIS

Fed'in aldığı bu karar, yeni bir parasal genişleme ile ABD ekonomisini canlandırmayı amaçlarken, küresel ölçekte birçok riskin derinleşmesini de beraberinde getirmiştir. Bu kadar kapsamlı bir parasal genişlemenin, başta kurlar ve sermaye hareketleri olmak üzere, ekonomik ve finansal istikrar üzerinde muhtemel olumsuz etkileri söz konusudur. Bu tedbirin, ABD dolarının daha fazla değer kaybetmesine yol açarak, mevcut küresel ticaret/kur çekişmesini artırması beklenmektedir. G-20'nin, başta Çin olmak üzere, kendi para birimini ekonomik temellere dayandırmayan düzeyde düşük tutan ülkeleri eleştirip, dalgalı kur uygulamasının küresel ticaret ve ekonomik büyüme için anahtar olduğunu ifade ettiği bir dönemde, ABD'den gelen söz konusu tedbir, G-20'nin kredibilitesini zedelemiştir. Buna rağmen G20 Seul Zirvesi sonuç bildirgesinde, daha paylaşımcı ve dengeli bir büyüme hedefi doğrultusunda, küresel ticaretin canlı tutulmasının ve bu yönde esnek kur politikalarının önemi yeniden belirtilmiştir.



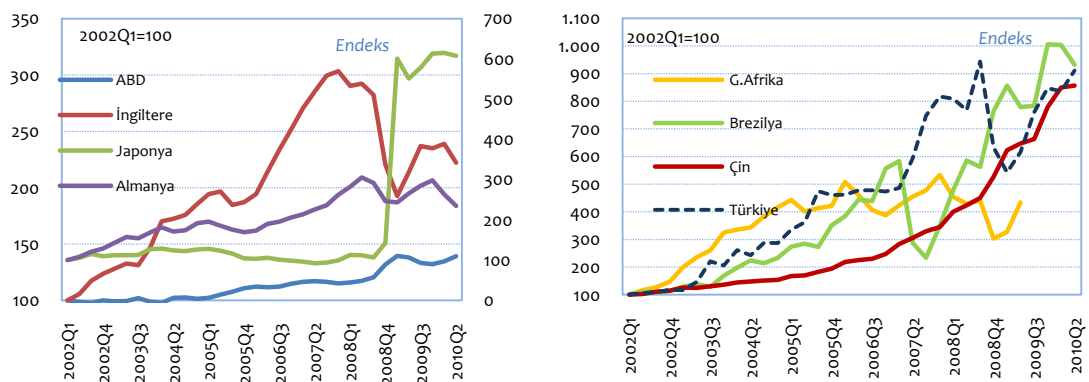
**Grafik 1.1-3: Küresel Likidite Endeksi ve Değişim**



Kaynak: Reuters EUI Database ve BDDK

G20 ülkelerinin GSYH'ları ile ağırlıklandırılarak ve para arzı tanımları kullanılarak tahmin edilen küresel likidite endeksi<sup>1</sup> incelendiğinde, küresel krize yönelik tedbirlere paralel bir biçimde küresel likiditenin genişlediği görülmektedir. Bu genişleme, daha sonra yatay bir seyir arz ederken, 2010 yılının ikinci çeyreği itibarıyla gelişmiş ekonomiler kaynaklı yeni bir sıçrama görülmektedir. ABD Fed'in aldığı en son kararlar bu genişlemede belirleyici olmuştur. Küresel enflasyon ve büyüme eğilimleri de dikkate alındığında, 2010 yılında yeniden hızlanan küresel likidite artışının, uluslararası sermaye hareketlerini hızlandırması ve varlık fiyatlarını etkilemesi beklenmektedir. Ayrıca, bu genişlemenin kur tartışmalarını beraberinde getirdiği görülmektedir.

**Grafik 1.1-4: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ekonomilerde Parasal Derinlik**



Kaynak: Reuters EUI Database ve BDDK

Küresel likidite endeksi hesaplamasına dahil edilen ekonomilere tek tek bakıldığında ise, küresel krizden etkilenme ölçüsü ile doğru orantılı bir parasal genişlemeye başvurdukları açık bir biçimde görülmektedir. 2010 yılına bakıldığında da ABD'deki genişlemenin yeniden belirginleştiği görülmektedir. Diğer gelişmiş ekonomilerde parasal genişlemenin durduğu hatta aşırı likiditenin

<sup>1</sup> Küresel likidite endeksi, ABD doları cinsinden, mevsimsel düzeltilmiş geniş tanımlı para arzlarının seçili ülke grupları itibarıyla mevsimsel düzeltilmiş GSYH'ları ile ağırlıklandırılması ile oluşturulmaktadır (Bkz. IMF WEO 2010/01). IMF çalışmasında, EA, Japonya ve ABD için hesaplamalarda bulunmaktadır.

$$KRL_t = \sum_{i=1}^j M_i(Y_i / \sum_{i=1}^j Y_i) \quad t=\text{zaman}, j=\text{ülke grubu}, i=\text{ülke}, Y = \text{GSYH (ABD Doları)}, M=\text{para arzı (ABD Doları)}$$

$$KRL_{2002Q1} = \frac{KRL_t}{KRL_{2002Q1}} \times 100$$

KRL1 j=ABD, Japonya, Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, Kanada, İtalya, KRL2 j= G. Afrika, Meksika, ABD, Kanada, Arjantin, Brezilya, Çin, Japonya, G. Kore, Hindistan, Endonezya, Rusya, Türkiye, Fransa, Almanya, İtalya, Birleşik Krallık, Avustralya, KRL3 j=G. Afrika, Meksika, Arjantin, Brezilya, Çin, G. Kore, Hindistan, Endonezya, Rusya, Türkiye.

bir kısmının çekilmeye başlandığı gözlenmektedir. Gelişmekte olan ekonomiler incelendiğinde ise, bu ekonomilerdeki görece güçlü büyüme eğilimi ve yüksek enflasyon nedeniyle, parasal genişlemenin daha hızlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, ABD dolarının bir çok para birimine karşı nominal düzeyde değer kaybetmesi, bu genişlemeyi desteklemektedir. Küresel krizden etkilenme düzeylerine paralel bir biçimde, gelişmekte olan ekonomilerin likidite gelişimi daha yumuşak hareketler arz etmektedir.

**Tablo 1.1-2: Küresel Likidite Endeksi Alt Bileşenleri ve Dönem İçi Ağırlıklar**

|                  | Bileşenler (Belirtilmedikçe Yılsonu) |       |       |       |       |       |       |       |       |        |        |
|------------------|--------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|
|                  | 2002Q1                               | 2002  | 2003  | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | 2009  | 2010Q1 | 2010Q2 |
| G. Afrika        | 100                                  | 147   | 326   | 408   | 487   | 482   | 683   | 414   |       |        |        |
| Meksika          | 100                                  | 92    | 83    | 84    | 120   | 131   | 140   | 121   | 127   | 132    | 145    |
| ABD              | 100                                  | 100   | 98    | 100   | 105   | 105   | 104   | 116   | 119   | 121    | 122    |
| Kanada           | 100                                  | 108   | 147   | 154   | 205   | 220   | 297   | 229   | 323   | 341    | 357    |
| Arjantin         | 100                                  | 42    | 85    | 94    | 144   | 179   | 244   | 289   | 284   | 282    | 371    |
| Brezilya         | 100                                  | 115   | 169   | 227   | 405   | 694   | 447   | 1.043 | 1.286 | 1.287  | 1.246  |
| Çin              | 100                                  | 114   | 136   | 161   | 224   | 308   | 442   | 719   | 997   | 1.089  | 1.146  |
| Japonya          | 100                                  | 110   | 127   | 120   | 99    | 90    | 89    | 125   | 552   | 552    | 535    |
| G.Kore           | 100                                  | 123   | 132   | 138   | 168   | 202   | 203   | 110   | 180   | 203    |        |
| Hindistan        | 100                                  | 123   | 144   | 208   | 161   | 252   | 303   | 416   |       |        |        |
| Endonezya        | 100                                  | 131   | 155   | 153   | 182   | 261   | 319   | 331   |       |        |        |
| Rusya            | 100                                  | 151   | 246   | 399   | 805   | 1.508 | 2.553 | 2.234 |       |        |        |
| Türkiye          | 100                                  | 117   | 206   | 307   | 534   | 590   | 1046  | 865   | 1.084 | 1.072  | 1.219  |
| Fransa           | 100                                  | 130   | 183   | 190   | 189   | 221   | 279   | 257   | 329   | 290    | 250    |
| Almanya          | 100                                  | 129   | 168   | 170   | 160   | 189   | 237   | 217   | 269   | 236    | 206    |
| İtalya           | 100                                  | 137   | 178   | 182   | 186   | 223   | 311   | 288   | 368   | 325    | 316    |
| Birleşik Krallık | 100                                  | 124   | 146   | 171   | 177   | 231   | 274   | 194   | 211   | 214    | 195    |
| Avustralya       | 100                                  | 125   | 218   | 225   | 288   | 341   | 567   | 415   | 749   | 767    |        |
|                  | Dönem İçi Ağırlıkları (Yılsonu)      |       |       |       |       |       |       |       |       |        |        |
|                  | 2002Q1                               | 2002  | 2003  | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | 2009  | 2010Q1 | 2010Q2 |
| G. Afrika        | 0.01                                 | 0.01  | 0.02  | 0.03  | 0.03  | 0.03  | 0.04  | 0.02  |       |        |        |
| Meksika          | 1.16                                 | 1.03  | 0.88  | 0.93  | 1.18  | 1.22  | 1.20  | 0.92  | 0.76  | 0.77   | 0.85   |
| ABD              | 77.23                                | 74.24 | 69.76 | 67.21 | 68.64 | 64.71 | 59.05 | 58.55 | 46.85 | 46.98  | 47.94  |
| Kanada           | 1.27                                 | 1.31  | 1.71  | 1.95  | 2.20  | 2.23  | 2.77  | 1.90  | 2.09  | 2.18   | 2.30   |
| Arjantin         | 0.03                                 | 0.01  | 0.02  | 0.03  | 0.03  | 0.04  | 0.05  | 0.05  | 0.04  | 0.04   | 0.05   |
| Brezilya         | 0.10                                 | 0.10  | 0.15  | 0.21  | 0.33  | 0.53  | 0.31  | 0.65  | 0.63  | 0.62   | 0.60   |
| Çin              | 3.54                                 | 3.87  | 4.43  | 5.14  | 6.76  | 8.70  | 11.52 | 16.67 | 18.03 | 19.40  | 20.61  |
| Japonya          | 6.15                                 | 6.48  | 7.14  | 6.67  | 5.16  | 4.44  | 4.04  | 5.04  | 17.31 | 17.06  | 16.68  |
| G.Kore           | 0.26                                 | 0.31  | 0.32  | 0.33  | 0.37  | 0.42  | 0.39  | 0.19  | 0.24  | 0.27   | 0.00   |
| Hindistan        | 0.33                                 | 0.39  | 0.43  | 0.62  | 0.45  | 0.66  | 0.73  | 0.89  |       |        |        |
| Endonezya        | 0.02                                 | 0.02  | 0.03  | 0.03  | 0.03  | 0.04  | 0.04  | 0.04  |       |        |        |
| Rusya            | 0.03                                 | 0.04  | 0.06  | 0.11  | 0.19  | 0.33  | 0.51  | 0.40  |       |        |        |
| Türkiye          | 0.01                                 | 0.01  | 0.02  | 0.03  | 0.05  | 0.05  | 0.08  | 0.06  | 0.06  | 0.05   | 0.06   |
| Fransa           | 1.59                                 | 1.98  | 2.68  | 3.01  | 2.57  | 2.81  | 3.27  | 2.68  | 2.67  | 2.33   | 2.03   |
| Almanya          | 4.49                                 | 5.58  | 6.91  | 7.38  | 6.11  | 6.77  | 7.82  | 6.38  | 6.16  | 5.34   | 4.71   |
| İtalya           | 0.91                                 | 1.19  | 1.48  | 1.65  | 1.43  | 1.61  | 2.07  | 1.70  | 1.70  | 1.48   | 1.45   |
| Birleşik Krallık | 2.75                                 | 3.27  | 3.69  | 4.37  | 4.14  | 5.07  | 5.54  | 3.49  | 2.96  | 2.97   | 2.73   |
| Avustralya       | 0.13                                 | 0.16  | 0.27  | 0.30  | 0.33  | 0.36  | 0.56  | 0.36  | 0.51  | 0.52   | 0.00   |
| KRL              | 100,00                               | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100    | 100    |

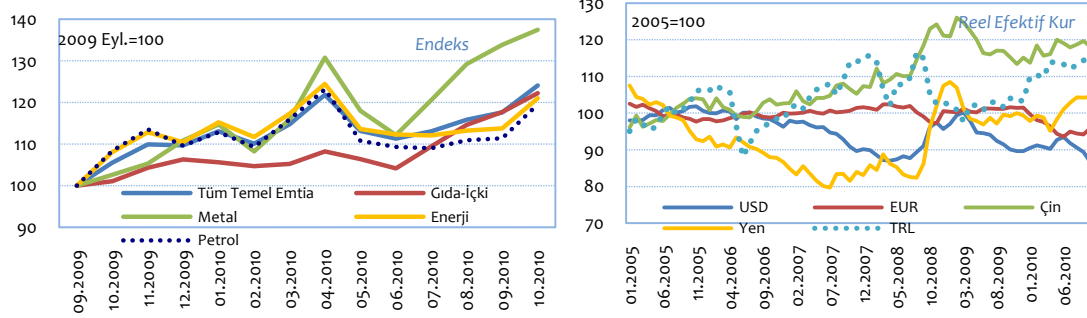
Kaynak: Reuters Economic Intelligence Unit Database ve BDDK

(\*)2009Q4 sonrası dönemde sadece verisi olan ülkelerden KRL endeksi oluşturulmuştur.

Küresel likidite endeksinin tahmininde, bileşenlerin ve dönem içi ağırlıklarının gelişimi, 2002 sonrasında incelendiğinde, gelişmekte olan ülkelerin küresel hasıladan aldıkları paya bağlı olarak arttığı görülmektedir. Bu eğilimde söz konusu ekonomilerin finansal derinleşmelerindeki artış etkili olmaktadır. Tüm bu değişime rağmen, başta ABD ve Japonya olmak üzere gelişmiş ekonomilerin küresel likidite genişlemesinde belirleyici olduğu görülmektedir. Nitekim küresel kriz ile mücadele çerçevesinde, krizin daha ilk aşamalarında bu ülke merkez bankasının aldıkları tedbirlerin etkili olduğu görülmüştür. Ancak, gelişmekte olan ekonomilerin ağırlıklarının artması ile bu etki alanın zaman içerisinde sınırlanacağı açıktır.

Küresel krizle birlikte daralan küresel ticaret hacmi, 2009 yılının ikinci yarısından itibaren, uluslar arası kuruluşların korumacılık karşıtı duruşlarının da yardımıyla hızlı bir toparlanma eğilimine girmiş ve 2006 yılı düzeylerine ulaşmıştır. Ancak 2010 yılının ikinci çeyreğinde küresel risklerin devamlılık arz etmesi, bu artışın duraklamasına neden olmuştur. Bu dönemde korumacılık eğilimlerinin tekrar gündeme gelmesine ek olarak, döviz kurunun etkili bir biçimde kullanılmaya çalışıldığı görülmektedir. Küresel ticaretin, 2010 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla yeniden artışa geçmesine rağmen, korumacılık ve kur dengesizliğine ilişkin risklerin sürdüğü görülmektedir.

**Grafik 1.1-5: Temel Ürün Endeksleri ve Reel Efektif Kur Endeksleri**

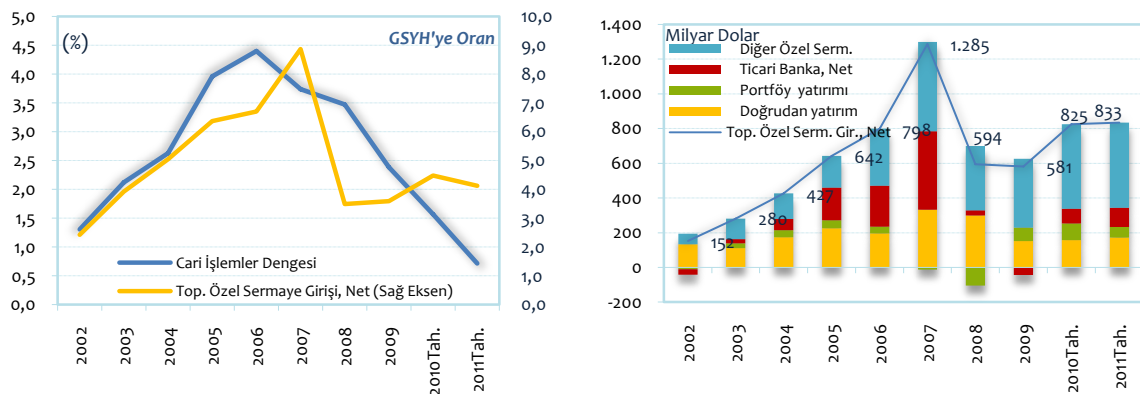


Kaynak: DTÖ ve BIS

ABD'nin parasal genişlemesine yönelik eleştirilerden biri de, çoğu ABD doları bazında işlem gören ürün ve emtia fiyatlarının, bu genişleme ile ek bir fiyat baskısı ile karşılaşacağı biçimindedir. Bu çerçevede küresel fiyat hadlerinde meydana gelen bir değişikliğin hâlihazırda yüksek düzeylerde seyreden ürün fiyatlarını daha da yukarı çektiği görülmektedir. Bu durum, ithalatçı ülkeleri bir yandan korumacı tedbirlere yönelmeye diğer yandan da kur politikasını etkin kullanmaya teşvik etmektedir. Bu tedbirler ise başta G20 olmak üzere tüm uluslar arası platformlarda, küresel ekonomik ve finansal geleceği tehdit eden unsurlar olarak ifade edilmektedir. Sonuç olarak, ABD'nin yeniden bir durgunluk ile karşı karşıya kalmadan istikrarlı bir toparlanma eğilime girmesi ve global ekonominin daha sağlıklı bir geleceğe yönelebilmesi için küresel ölçekte doğrudan ve dolaylı bir desteğin gerekliliği ifade edilmektedir.

Dünya ekonomisi içinde giderek payı artan yükselen piyasa ekonomilerinin büyüme performansı 2010 ve 2011 yıllarında yine dikkat çekmektedir. Gelişmiş ekonomilere göre belirgin bir biçimde yüksek performans gösteren söz konusu ekonomilere yönelik sermaye hareketleri ise, 2008 yılında yaşanan kısa süreli bir düşüşün ardından yeniden canlanmıştır. Bu ekonomilere yönelik sermaye hareketlerinin 2010 yılında bir önceki yıla göre %42 oranında artarak 825 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir. 2010 yılı ile ulaşılan bu seviyenin 2011 yılında da süreceği öngörülmektedir.

**Grafik 1.1-6: Yükselen Ekonomilere Yönelik Sermaye Hareketleri**

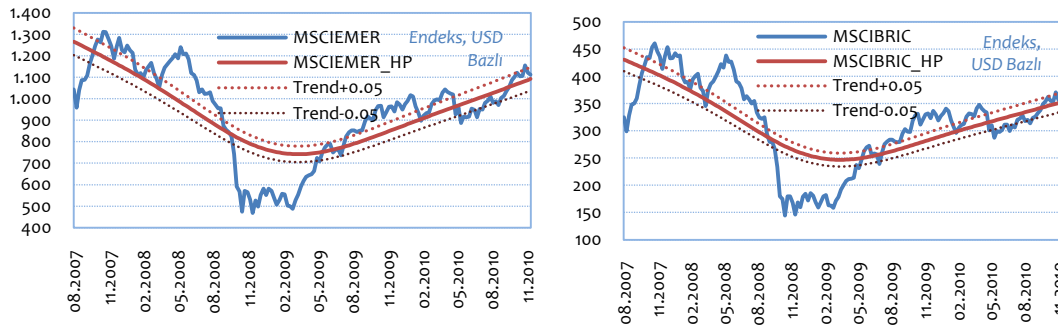


Kaynak: IIF

Yükselen piyasa ekonomilerine yönelik sermaye akımlarının mevcut yapısı bu ekonomilerdeki ekonomi politikalarını zorlamaktadır. Güçlü sermaye girişleri, birçok ekonominin para biriminin ana döviz kurları karşısında değer kazanmasına neden olmaktadır. ABD örneğinde olduğu gibi gelişmiş ekonomi merkez bankalarının gevşek para politikalarını sürdürmeleri ise, bu durumu desteklemektedir.

Ekonomik temelleri daha sağlıklı görünen ve ulusal para birimleri değer kazanan bu ekonomilere yönelik sermaye akımları, bu ekonomilerde varlık fiyatları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Morgan Stanley tarafından yükselen piyasa ekonomileri için derlenen bileşik borsa endeksi incelendiğinde, bir varlık fiyat balonu oluşma riski gözlemlenmektedir.

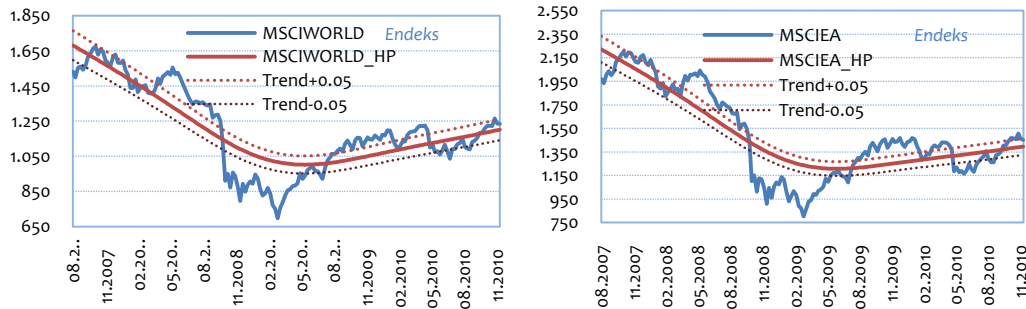
**Grafik 1.1-7: MSCI Yükselen Piyasalar Endeksi ve Trend**



Kaynak: Bloomberg ve BDDK.

Aynı gözlem küresel ölçekte geçerli olmakla birlikte, yükselen piyasa ekonomilerinin borsalarındaki artış hızı daha dikkat çekicidir.

**Grafik 1.1-8: MSCI Dünya ve Euro Alanı Endeksi ve Trend**



Kaynak: Bloomberg ve BDDK.

Küresel dengesizliklerin de desteklediği bu sermaye akımlarına yönelik olarak, yükselen piyasa ekonomilerinde sermaye kontrolleri yeniden tartışmaya açılmıştır. Ayrıca, kur ve varlık fiyatlarındaki bu gelişmelerin hem bu ülkeler hem de küresel finansal sistem için bir risk oluşturduğu değerlendirilmelidir. Mevcut nominal kur düzeylerinin ve yükselen varlık fiyatlarının düzensiz ve sert bir biçimde yeniden fiyatlanması riski, tüm bu ekonomilerin finansal sistemi için geçerlidir. Bu çerçevede artan sermaye girişlerinin özellikle vadesi ve biçimi itibarıyla yakından izlenerek uygun politikaların zamanında hayata geçirilmesi önem taşımaktadır. Nitekim bazı gelişmekte olan ülkeler sermaye girişi kontrollerinin yanı sıra, yurt içi tasarrufların sınır ötesine yönlendirilmesi gibi ek tedbirleri de gözden geçirmektedirler.

### Kutu 1: Kamu Kesimi Dengesi ve Borç Stoku

Küresel krizden çıkış sürecinde etkin bir biçimde kullanılan maliye politikası birçok gelişmiş ekonominin kamu dengesini bozmuş ve borç stokunda belirgin artışlara neden olmuştur. Nitekim bu bozulmanın yapısal bir dengesizlik unsuru haline gelme riskine karşı başta G20 olmak üzere uluslararası platformda politika değişikliği talepleri ifade edilmeye başlanmıştır. Bu, aynı zamanda gelişmiş ekonomilerde büyümenin itici gücünün yeniden özel kesime kaydırılması stratejisinin de bir parçasıdır.

**Tablo: Kamu Dengesi / GSYH**

| (%)            | 2007 | 2008 | 2009  | 2010Tah. | 2011 Tah. | (%)                 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010Tah. | 2011 Tah. |
|----------------|------|------|-------|----------|-----------|---------------------|------|------|------|----------|-----------|
| Dünya          | -0.4 | -2.0 | -6.8  | -6.0     | -4.9      | Geliş.Olan Ekon.    | 0.0  | -0.6 | -4.8 | -4.2     | -3.3      |
| Gelişmiş Ekon. | -1.1 | -3.7 | -8.9  | -8.1     | -6.8      | Asya                | -0.8 | -2.3 | -4.7 | -4.5     | -3.9      |
| ABD            | -2.7 | -6.7 | -12.9 | -11.1    | -9.7      | Çin                 | 0.9  | -0.4 | -3.0 | -2.9     | -1.9      |
| Euro Alanı     | -0.6 | -2.0 | -6.3  | -6.7     | -5.1      | Hindistan           | -4.2 | -7.6 | 10.1 | -9.6     | -8.8      |
| Almanya        | 0.2  | 0.0  | -3.1  | -4.5     | -3.7      | Avrupa              | 2.1  | 0.3  | -6.1 | -5.1     | -4.0      |
| Fransa         | -2.7 | -3.3 | -7.6  | -8.0     | -6.0      | Rusya               | 6.8  | 4.3  | -6.2 | -4.8     | -3.6      |
| İtalya         | -1.5 | -2.7 | -5.2  | -5.1     | -4.3      | Latin Amerika       | -1.2 | -0.6 | -3.7 | -2.6     | -2.2      |
| İspanya        | 1.9  | -4.1 | 11.2  | -9.3     | -6.9      | Meksika             | -1.3 | -1.4 | -4.9 | -3.6     | -3.0      |
| Japonya        | -2.4 | -4.1 | 10.2  | -9.6     | -8.9      | Düşük Gelirli Ekon. | -1.8 | -2.0 | -4.4 | -3.4     | -3.2      |
| İngiltere      | -2.7 | -4.9 | 10.3  | 10.2     | -8.1      | G-20                | -0.9 | -2.7 | -7.6 | -6.8     | -5.6      |
| Kanada         | 1.6  | 0.1  | -5.5  | -4.9     | -2.9      | Gelişmiş G-20       | -1.7 | -4.3 | -9.5 | -8.7     | -7.4      |
| Diğer          | 4.3  | 1.9  | -0.9  | -0.7     | 0.0       | Geliş. Olan G-20    | 0.3  | -0.3 | -4.7 | -4.0     | -3.2      |

Kaynak: IMF

Sürdürülebilir bir borç stokuna ulaşmak için, 2009 ve 2010 yılında bozulan kamu kesimi dengesinde, sıkı maliye politikası uygulamaları ile bir düzeltmenin yapılması beklenmektedir. Nitekim 2013 yılına yönelik olarak G20 ekonomilerinin otoriteleri bu hususta bir taahhütte bulunmuşlardır. Küresel ölçekte kamu genel dengesinin krizle birlikte ortalama 8,9 puan bozulduğu, borç stokunun da 14,7 puan arttığı görülmektedir. Krizin etkilerinin görece olarak hafiflediği mevcut konjunktürde kamu kesimi dengesinde ortalama 4,2 puanlık bir iyileşme ile borç stokunun 5,9 puan azaltılması öngörülmektedir. Özellikle 2011 yılında GSYH'nın ortalama %26,9 düzeyinde oluşması öngörülen finansman ihtiyacı borç stokundaki iyileşmeyi zorlaştırmaktadır.

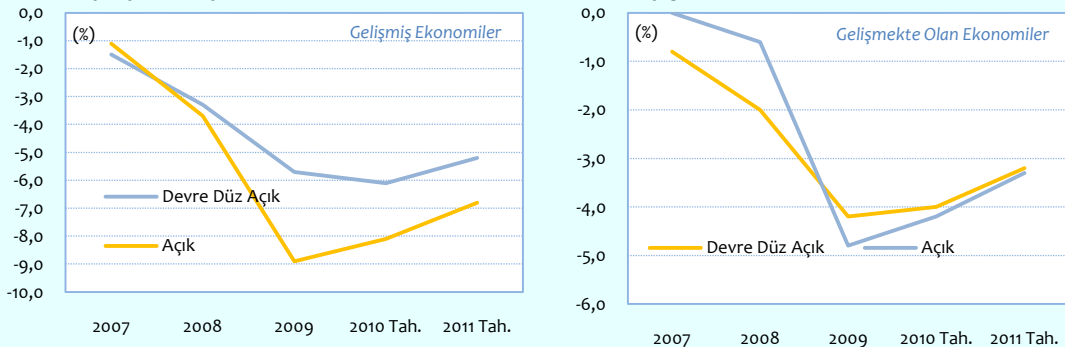
**Tablo: Kamu Kesimi Dengesi, Kriz Maliyeti ve Düzeltme / GSYH**

|                 | Otoriteler |      | Kriz Maliyeti | Düzeltme | Düzeltme/ Maliyet |
|-----------------|------------|------|---------------|----------|-------------------|
|                 | 2010       | 2013 | 2007-09       | 2010-13  | Oranı             |
| Genel Denge     |            |      |               |          |                   |
| Basit Ort.      | -6.9       | -2.8 | -7.2          | 4.0      | 56                |
| Ağırlıklı Ort.  | -7.8       | -3.6 | -8.9          | 4.2      | 47                |
| Kamu Borç Stoku |            |      |               |          |                   |
| Basit Ort.      | 68.5       | 73.4 | 14.9          | 4.7      | 32                |
| Ağırlıklı Ort.  | 75.6       | 82.0 | 14.7          | 5.9      | 40                |
| Devre Düz. Açık |            |      |               |          |                   |
| Basit Ort.      | -5.4       | -2.4 | -4.6          | 3.0      | 64                |
| Ağırlıklı Ort.  | -5.4       | -2.6 | -5.1          | 2.7      | 53                |

Kaynak: IMF, G20

Potansiyel milli gelir ile hesaplanan ekonomik devre ile düzeltilmiş açık tanımı ile bakıldığında mali sıkışmanın daha mutedil bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu durum uygulanması düşünülen mali sıkışmanın aynı zamanda büyümeyi olumsuz etkileyecek düzeyde ani ve keskin bir biçimde olmaması gerektiğine işaret etmektedir.

**Tablo: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ekonomilerde Kamu Kesimi Açığı / GSYH**

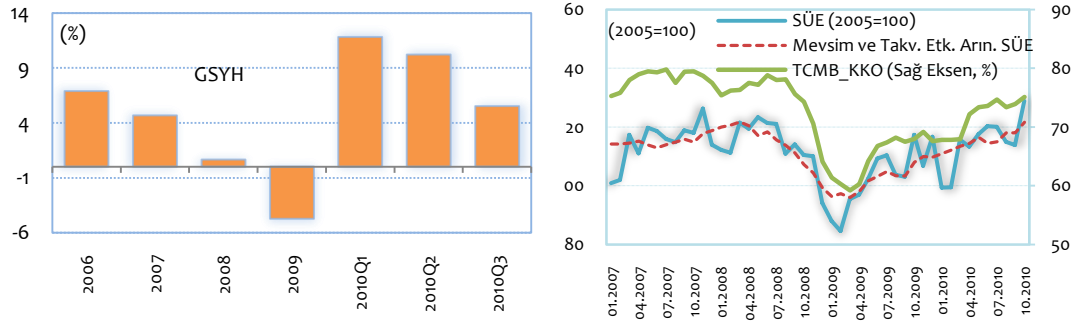


Kaynak: IMF.

## 1.2 Ulusal Çerçeve

Gelişmiş ülkelerdeki yavaş iktisadi toparlanma hızına rağmen, Türkiye ekonomisi 2009 yılının son çeyreğinden itibaren girdiği büyüme sürecine devam etmektedir. 2010 yılının ilk iki çeyreğinde gözlenen yüksek oranlı büyüme hızı, %5,5 ile üçüncü çeyrekte de devam etmiştir. Küresel sorunların sürmesi, iç ve dış talep arasındaki ayrışmayı daha belirgin hale getirmektedir. Küresel toparlanmanın zayıf olmasıyla düşük seyreden küresel faiz oranları nedeniyle, sermaye akımları güçlenmektedir. Bu sayede dış finansmana olan erişim kolaylaşmakta ve bankacılık sektörünün kredilendirme süreci desteklenmektedir. Kredi kanallarının genişlemesi ve kredi hacminin büyümesi, 2010 yılının ilk üç çeyreğinde genel ekonomik aktiviteyi canlı tutmaktadır. 2010 yılının tamamının %8'lik bir büyüme ile sonuçlanması ihtimal dâhilindedir.

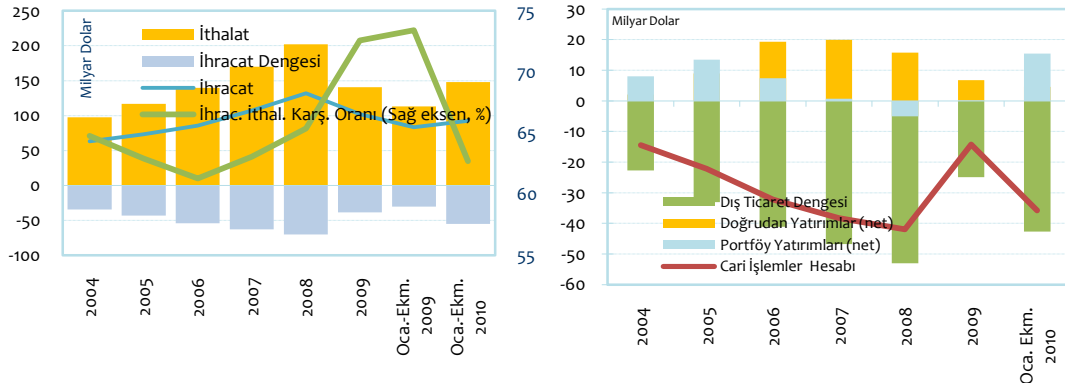
**Grafik 1.2-1: GSYH Büyüme Hızları ve Sanayi Üretimi**



Kaynak: TÜİK

2010 yılının son iki çeyreğinin olumlu bir performansla sonuçlanmasında sanayi üretiminde gözlenen gelişmeler etkili olmaktadır. Sanayi üretim endeksinin artış hızı Ekim 2010 itibarıyla aylık ve yıllık bazda yükselmeye devam etmiştir. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış sanayi üretim endeksi, üretimin artış eğilimini sürdürdüğünü teyit etmektedir. Söz konusu etkilerden arındırılmış seri, son bir yıldır sanayi üretiminin hızlı bir eğimle yukarı yönlü olduğunu göstermektedir. Benzer görünümü kapasite kullanım oranı aracılığıyla da tespit etmek mümkündür. Ekim 2010 itibarıyla kapasite kullanım oranı yıllık bazda artış eğilimine devam etmektedir. Üretim ve kapasite kullanım verileri, 2010 yılının son yarısının güçlü bir performansla geçebileceğini ve Türkiye ekonomisi ile küresel ekonomi arasındaki ayrışmanın devam edebileceğine işaret etmektedir.

**Grafik 1.2-2: İthalat, İhracat, Dış Ticaret Dengesi ve Ödemeler Dengesi Göstergeleri**



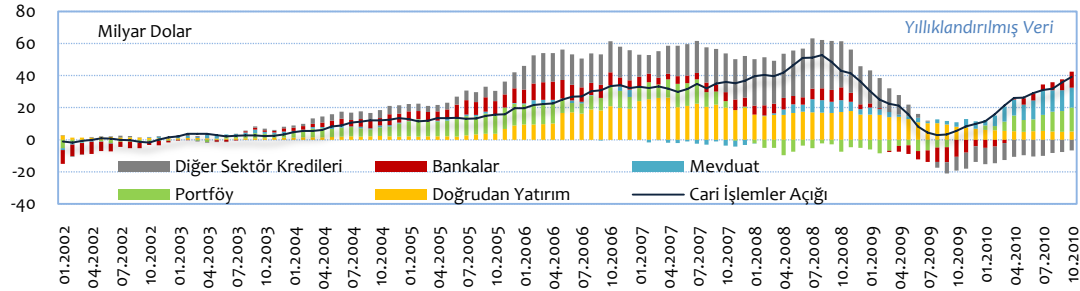
Kaynak: TÜİK

Yoğun sermaye girişlerinin, yerel para biriminde değerlendirme yoluyla ithalatta artışa yol açması, gelişmekte olan ülkelerde sıkça tecrübe edilmiştir. Türkiye örneğinde de benzer bir durumu gözlemek

mümkündür. İç ve dış talebin toparlanma hızındaki belirgin ayrışma, dış ticaret verilerinden de açıkça izlenmektedir. Sermaye akımlarının teşvik ettiği nispi kredi genişlemesi ve Türk Lirasının değerlenmesiyle, Ekim 2010'da ithalat hızlı bir şekilde artmaya devam etmiştir. Ocak-Ekim 2010 döneminde ihracat %11,4 artarken, ithalat %30,5 artmış ve ihracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yıla göre 11 puan azalarak %62,7'ye inmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin ihracatında ilk dört ülke olan Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa'nın son dönem büyüme hızlarında görülen yavaşlama, dış ticaret dengesini olumsuz etkileyebilir. İthalattaki hızlı artış bir yandan cari işlemler hesabının da hızla bozulmasına yol açarken, diğer yandan değerlendirilen TL üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Nitekim cari açık, Ocak-Ekim 2010 döneminde 35,7 milyar dolar düzeyinde olmuştur. Bu dönemde, yurtdışı yerleşik kişilerin yurtiçinde yaptıkları net doğrudan yatırımlar, %25,8 azalarak 4,6 milyar dolara inmiştir. Portföy yatırımlarındaki artış ise çok daha dikkat çekicidir. Bir önceki yıl sadece 727 milyon dolar olan net sermaye girişi, Ocak-Ekim 2010 döneminde 15,4 milyar dolara yükselmiştir. Yurtdışında yerleşik kişiler, hisse senedi piyasasında aynı dönemde toplam 3,5 milyar dolar net alım yapmıştır. Devlet iç borçlanma senetleri piyasasında bu yılın Ekim ayında yapılan 1,5 milyar dolar tutarındaki net alımla birlikte, Ocak-Ekim 2010 döneminde yurtdışı yerleşik kişilerce toplam 9,9 milyar dolar tutarında net alım gerçekleştirilmiştir. Gelişmekte olan ekonomilere yönelik sermaye hareketleri incelendiğinde, 2010 yılı için toplamda öngörülen yaklaşık 100 milyar dolarlık portföy yatırımından, Türkiye'nin %15 civarında bir paya sahip olduğu görülmektedir.

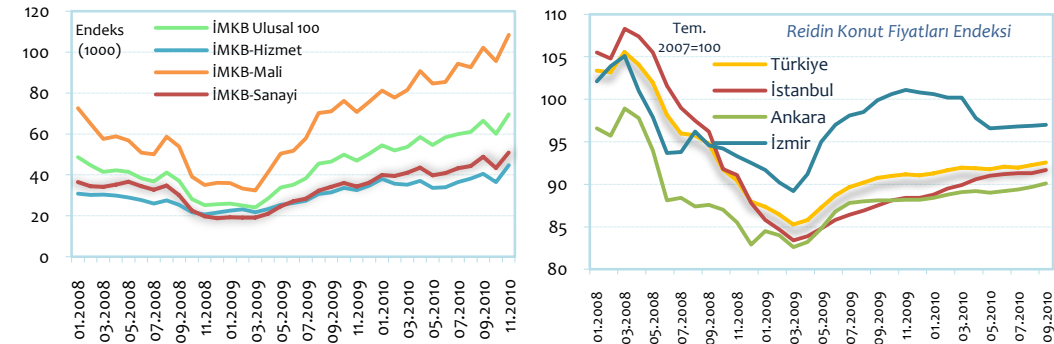
**Grafik 1.2-3: Sermaye Hareketleri**



Kaynak: TCMB (\*)Bankalar kalemi, TCMB Ödemeler Dengesi ayrıntılı sunum "diğer yatırımlar" kalemi altında yer alan "krediler" kısmından derlenmiştir.

Artan sermaye akımlarının yöneldiği İstanbul Menkul Kıymet Borsasındaki gelişmeler, varlık fiyatlarındaki artışa işaret etmektedir. Avrupa'da İrlanda kaynaklı bekleyişlerin kötüleşmesi, İMKB endeksinde dalgalanmalara sebep olmaktadır. Ancak tüm gelişmelere rağmen, İMKB Ulusal 100 endeksi, Kasım 2010 itibarıyla tarihsel olarak en yüksek seviyesindedir.

**Grafik 1.2-4: İMKB Göstergeleri ve Konut Fiyatları**



Kaynak: TCMB, Reidin

Konut fiyatlarının gelişimine bakıldığında benzer bir durumu gözlemlemek mümkündür. Türkiye genelinde ve üç büyük ilde konut fiyatları 2009 yılının ilk yarısından itibaren artmaya devam



etmektedir. Küresel kriz döneminde varlık fiyatlarında görülen sönme eğiliminin sona erdiği ve konut fiyatlarında ılımlı bir şişme riskinin bulunduğu değerlendirilmektedir.

## Kutu 2: Tarım Kredileri ve Tarım Ürünlerinin Fiyat Gelişimi

GSYH büyüme hızına 2005-2009 yılları arasında ortalama 0,3 puan katkı yapan tarımsal üretim, kırsal kesimde yaşanan nüfus ve genel olarak ülke ekonomisi için temel bir işleve sahiptir. Bankacılık sektöründe açılan tarımsal krediler, tarımsal üretimin desteklenmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Eylül 2010 itibarıyla, Türk bankacılık sektöründe tarım sektörüne kullanılan nakdi ve gayri nakdi kredilerin tutarı 18,6 milyar TL'ye erişmiştir. Tarım kredilerinin toplam krediler içindeki payı ise 2002 yılına göre 3,3 puan düşmüş ve %3,6 olarak gerçekleşmiştir.

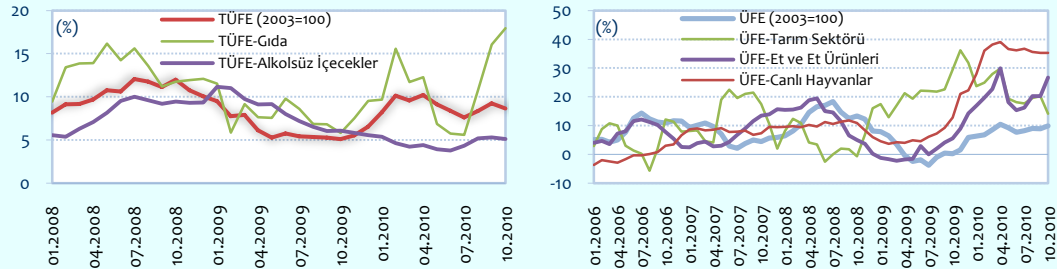
**Tablo: Tarım Kredileri**

| Tarım Kredileri (Milyon TL)         | 2002  | 2003  | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008   | 2009   | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
|-------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Nakdi Krediler                      | 4.029 | 2.676 | 4.895 | 6.810 | 7.483 | 9.557 | 12.438 | 14.373 | 15.053 | 16.545 | 17.489 |
| Gayri Nakdi Krediler                | 953   | 492   | 341   | 451   | 1.002 | 634   | 877    | 1.035  | 991    | 1.044  | 1.087  |
| Takipteki Krediler                  | 167   | 201   | 209   | 149   | 330   | 276   | 412    | 873    | 935    | 919    | 970    |
| TGA (%)                             | 4,0   | 7,0   | 4,1   | 2,1   | 4,2   | 2,8   | 3,2    | 5,7    | 5,8    | 5,3    | 5,3    |
| Tarım Kredileri/Toplam Krediler (%) | 6,9   | 3,8   | 4,8   | 4,1   | 3,4   | 3,2   | 3,3    | 3,6    | 3,6    | 3,6    | 3,6    |
| Tarım Kredileri Büyüme Hızı (%)     | -     | -33,6 | 82,9  | 39,1  | 9,9   | 27,7  | 30,1   | 15,6   | 4,7    | 15,1   | 21,7   |
| Toplam Krediler Büyüme Hızı (%)     | -     | 24,6  | 40,6  | 57,3  | 37,5  | 31,4  | 27,0   | 8,6    | 5,5    | 15,2   | 20,9   |

Not: Büyüme hızları bir önceki yılsonuna göre.

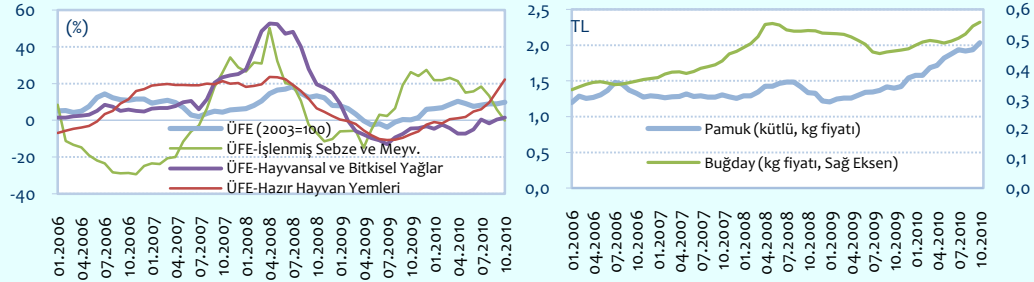
Tahsili gecikmiş alacaklar açısından bakıldığında, tarımsal kredilerin TGA'sı Eylül 2010'da %5,3 ile toplam krediler tahsili gecikmiş alacak oranının hafif üzerinde seyretmektedir. Büyüme hızları açısından karşılaştırıldığında, 2003-Eylül 2010 döneminde tarımsal kredilerin büyüme hızı, toplam kredilere nazaran daha yavaştır. Küresel düzeyde, girdi fiyatlarındaki oynaklık, iklim değişiklikleri, doğal afetler, tarımsal ürünlerin arz ve talebinde görülen beklenen ve beklenmeyen unsurlar, tarım ürünlerinin fiyatlarında reel artışlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu çerçevede, gıda ve et fiyatlarındaki gelişme dikkat çekicidir.

### Grafik: Genel Fiyat Düzeyleri ve Tarımsal Fiyatlar



Söz konusu ürünlerin fiyatları, genel fiyat seviyesinin üzerinde seyretmektedir. Özellikle canlı hayvanlar, et ve et ürünleri ile buğday fiyatları, genel fiyat seviyesini yukarıya taşımaktadır. 2010 yılı tarım fiyatlarındaki oynaklığın bir süre sonra azalması öngörülmektedir. Ancak, uzun dönemde tarım fiyatlarının dünya genelinde reel olarak artması ve arz ile talep arasındaki dengesizliğin sürmesi beklenmektedir.

### Grafik: Üretici Fiyatları ve Temel Tarımsal Mal Fiyatları



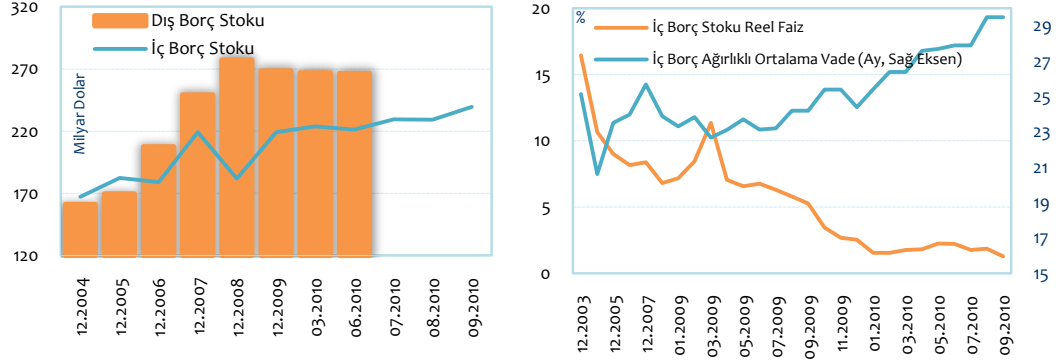
Bu çerçevede, tarım sektörünü destekleyici yeni politikaların (tarım sigortası gibi) geliştirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Yerli üreticilerin ihracat pazarlarında rekabet olanağına kavuşturulması, küresel kriz sonrasında artan dış açığın azaltılması açısından faydalı olabilecek bir politika seçeneği olarak değerlendirilmelidir.

Birçok Avrupa Birliği ülkesinin aksine, Türkiye'nin borç yönetim sorunu bulunmamaktadır. Türkiye'nin iç borç stoku, Eylül 2010 itibarıyla 239,6 milyar dolara ulaşmıştır. İç borç stokunun reel



faizi düşmeye ve ağırlıklı ortalama vadesi artmaya devam etmektedir. Türkiye'nin borçlanma açısından bu avantajlı durumunun, ülke notuna daha fazla yansımaları beklenmektedir.

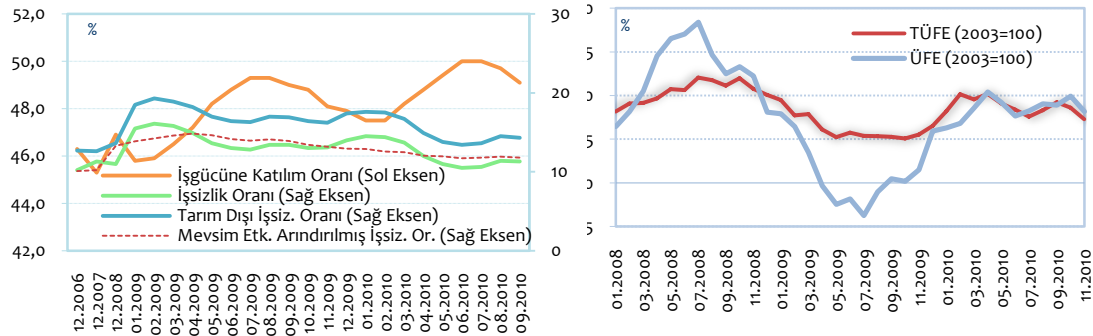
**Grafik 1.2-5: Borç Stokları, İç Borç Stoku Reel Faizi ve Ortalama Vadesi**



Kaynak: HM

Haziran 2010'da, 266,3 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen toplam brüt dış borç stokunun %36,1'i kamunun, %63,9'u ise özel kesimindir. Toplam borç stokunun içinde en önemli pay %39,4 ile özel kesime ait finansal olmayan kuruluşların (kısa ve uzun vadeli) borçları oluşturmaktadır. Reel kesim şirketlerine ait kısa vadeli borçların, toplam borç stoku içindeki payı sadece %8'dir. Yurtiçinde şirketlerin döviz cinsinden borçlanmasına yönelik engelin kaldırılmasının da etkisiyle dış borç stokunun önümüzdeki dönemlerde tedrici olarak azalması beklenmektedir.

**Grafik 1.2-6: İşgücü Göstergeleri ve Enflasyon**



Kaynak: TÜİK

İşgücü piyasasında son aylarda görülen ılımlı düzelme eğilimi, ekonomik toparlanmaya bağlı olarak devam etmektedir. Tarım dışı istihdamda 2009 yılının ikinci çeyreğinden itibaren gözlenen sürekli iyileşme, 2010 yılının üçüncü çeyreğinde azalmıştır. İşgücüne katılım oranının artmasına rağmen Ocak 2010'dan itibaren düşme eğiliminde olan işsizlik oranı, Eylül 2010'da aylık bazda ılımlı bir azalışla %11,3 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, mevsimsellikten arındırılmış veriler, istihdamdaki toparlanma eğiliminin yavaşlayarak da olsa sürdüğünü göstermektedir. KOBİ'lere yönelik ucuz kredi olanaklarının ve kamuya olan bazı borçların yeniden yapılandırılması, iş ortamını ve işgücü piyasasını olumlu etkileyecektir.

### Kutu 3: Hanehalkı ve Şirketler Kesimi

Hanehalkı yükümlülükleri/varlık oranı Eylül 2010 itibarıyla %32,8 olup, yükselme eğilimine devam etmektedir.

**Tablo: Hanehalkı Finansal Varlık ve Yükümlülükler**

| Milyar TL                           | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | 2009  | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
|-------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|--------|
| <b>Varlıklar</b>                    |       |       |       |       |       |       |        |        |        |
| Birey. Emek. Fon.                   | 0,3   | 1,2   | 2,8   | 4,6   | 6,0   | 9,1   | 9,7    | 10,4   | 10,9   |
| Hisse Senedi                        | 12,4  | 15,8  | 15,7  | 17,5  | 10,8  | 24,5  | 27,2   | 27,2   | 29,7   |
| Kamu Borç. K. (DİBS+Eurobond)       | 41,0  | 33,3  | 27,7  | 19,2  | 19,7  | 13,0  | 11,4   | 9,9    | 9,1    |
| Tas. Mev., Kat. Fon. ve Cari Hes.   | 124,6 | 147,8 | 185,4 | 215,5 | 288,0 | 321,1 | 329,6  | 340,7  | 351,3  |
| Dolaşımdaki Para                    | 12,4  | 18,2  | 24,4  | 25,0  | 29,3  | 34,3  | 36,6   | 40,2   | 42,3   |
| Toplam                              | 190,7 | 216,3 | 256,0 | 281,8 | 353,8 | 402,0 | 414,5  | 428,4  | 443,3  |
| <b>Yükümlülükler</b>                |       |       |       |       |       |       |        |        |        |
| Tüketici Kred.                      | 12,8  | 29,7  | 48,0  | 68,9  | 85,2  | 97,4  | 103,4  | 112,4  | 120,7  |
| Kre. Kart. Borç Bakiyesi            | 4,4   | 7,5   | 10,7  | 12,6  | 14,7  | 19,1  | 18,8   | 20,1   | 21,6   |
| Tük. Finans. Şir. Kred.             | 0,9   | 1,8   | 1,4   | 1,7   | 1,6   | 1,7   | 1,7    | 2,1    | 2,7    |
| Bireysel Finansal Kiralama Borçları | -     | -     | 0,5   | 0,9   | 1,0   | 0,7   | 0,6    | 0,6    | 0,6    |
| Toplam                              | 18,1  | 39,0  | 60,6  | 84,1  | 102,5 | 118,9 | 124,5  | 135,2  | 145,6  |
| Yükümlülükler/Varlıklar (%)         | 9,5   | 18,0  | 23,7  | 29,8  | 29,0  | 29,6  | 30,0   | 31,6   | 32,8   |

2005, 2006 ve 2007 yılı verileri bankalar, katılım bankaları ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredileri ile bu kredilere ilişkin tahsil gecikmiş alacakları, taksitli kredi kartı borç bakiyeleri ile tahsil gecikmiş kredi kartı alacaklarını içermektedir. Kredi tutarları, tahsil gecikmiş alacakları da içeren brüt rakamlardır. Kredi kartı borç bakiyesi, taksitli kredi kartı borç bakiyesi ile takipteki kredi kartı alacaklarından oluşmaktadır. Kaynak: BDDK, TÜİK, SPK, TCMB, MKK

IMF'nin finansal sağlamlık göstergelerine göre, Türkiye hanehalkı borcunun GSYH'ya oranı %14,9 ile en düşük ekonomidir. Söz konusu oran İspanya'da %90,5 ve Yunanistan'da %58,7'dir. Diğer ülkeler ile mukayese edildiğinde, Türkiye'de hanehalkı borçlanması alanında önemli bir potansiyelin olduğu görülmektedir.

**Tablo: Ülkelere Göre Hanehalkı Borcunun GSYH'ya Oranı**

| (%)         | AU   | AT   | BE   | DE   | GR   | IT   | KR   | LU   | NO    | PL   | PT    | ES   | SE   | TR   | UK    | USA  |
|-------------|------|------|------|------|------|------|------|------|-------|------|-------|------|------|------|-------|------|
| Ver. Dön.   | 10Q2 | 10Q2 | 08   | 10Q2 | 10Q2 | 09   | 09Q4 | 08   | 08    | 09Q3 | 10Q2  | 09Q2 | 07   | 10Q2 | 09Q2  | 10Q1 |
| HHB/GSYH(*) | 97,8 | 56,6 | 50,7 | 61,4 | 58,7 | 56,5 | 85,9 | 48,2 | 115,0 | 32,8 | 104,5 | 90,5 | 70,4 | 14,9 | 217,5 | 95,7 |

Kaynak: FSI, IMF (\*) HHB=Hanehalkı Borcu

Reel şirketlerin döviz varlığı ve yükümlülüklerine göre, Haziran 2010 itibarıyla varlıklar/yükümlülükler oranının %46,7'ye indiği görülmektedir. Yurtdışından sağlanan 82,1 milyar dolar tutarındaki kredinin sadece 1 milyar dolarının kısa vadeli olması, borçların geri ödeme riskini sınırlamaktadır.

**Tablo: Finansal Kesim Dışındaki Şirketlerin Döviz Varlık ve Yükümlülükleri**

| Milyar Dolar                            | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | 2009  | Mar.10 | Haz.10 |
|-----------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|
| <b>Varlıklar</b>                        | 37,7  | 45,4  | 62,7  | 76,2  | 81,4  | 79,2  | 75,8   | 75,6   |
| Mevduat                                 | 24,6  | 30,9  | 45,5  | 54,8  | 60,4  | 57,3  | 53,9   | 53,5   |
| Menkul Kıymetler                        | 1,3   | 1,0   | 0,9   | 0,8   | 0,7   | 1,1   | 0,9    | 0,9    |
| İhracat Alacakları                      | 6,0   | 6,4   | 8,8   | 10,3  | 8,6   | 9,5   | 9,2    | 9,2    |
| Yurtdışına Doğrudan Sermaye Yatırımları | 5,8   | 7,1   | 7,5   | 10,2  | 11,7  | 11,3  | 11,6   | 12,0   |
| <b>Yükümlülükler</b>                    | 58,8  | 72,2  | 100,4 | 139,5 | 160,8 | 157,0 | 159,3  | 162,0  |
| Nakdi Krediler                          | 49,4  | 61,2  | 88,6  | 124,9 | 146,1 | 141,8 | 144,1  | 146,0  |
| Yurtdışından Sağlanan Krediler          | 20,5  | 26,4  | 34,8  | 46,3  | 48,1  | 51,0  | 57,0   | 63,9   |
| Kısa Vadeli Döviz Kredileri             | 0     | 0     | 0     | 14,4  | 15,9  | 14,3  | 14,9   | 15,6   |
| Yurtdışından Sağlanan Krediler          | 28,9  | 34,8  | 53,8  | 78,6  | 98,1  | 90,8  | 87,1   | 82,1   |
| Kısa Vadeli                             | 1,2   | 1,1   | 1,1   | 0,7   | 1,2   | 0,7   | 0,8    | 1,0    |
| İthalat Borçları                        | 9,4   | 11,0  | 11,8  | 14,5  | 14,7  | 15,3  | 15,3   | 16,0   |
| Döviz Net Pozisyonu                     | -21,1 | -26,8 | -37,7 | -63,3 | -79,4 | -77,8 | -83,6  | -86,4  |

Kaynak: TCMB

Şirketler kesiminin diğer bir risk göstergesi, yurtdışından sağlanan ve vadesinin dolmasına bir seneden az kalan borçların geri ödenmesinde yaşanabilecek muhtemel sorunlardır. TCMB istatistiklerine göre, özel sektörün 2010 yılının son çeyreğinde toplam 9 milyar dolarlık borç geri ödemesi söz konusudur.

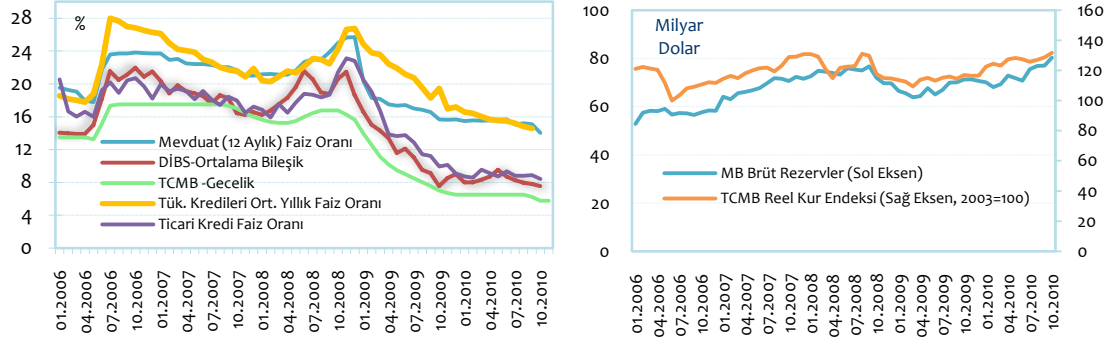
**Tablo: Özel Sektörün (Bankalar Hariç) Yurtdışı Kısa Vadeli Borcunun 1 Yıla Kadar Olan Vade Dağılımı**

| Milyon ABD Doları    | 2010  |       |       | 2011  |       |       |       |       |       |       |       |       |        |
|----------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|
|                      | Eki.  | Kas.  | Ara.  | Oca.  | Şub.  | Mar.  | Nis.  | May.  | Haz.  | Tem.  | Ağu.  | Eyl.  | Toplam |
| Uzun Vadeli          | 1.910 | 3.476 | 2.744 | 2.111 | 1.813 | 1.808 | 1.803 | 2.633 | 2.338 | 1.498 | 1.693 | 1.830 | 25.658 |
| Bank. Dışı Fin. Kur. | 333   | 261   | 308   | 399   | 107   | 102   | 162   | 249   | 339   | 185   | 146   | 546   | 3.136  |
| Finansal Olmayan     | 1.577 | 3.215 | 2.436 | 1.712 | 1.706 | 1.706 | 1.641 | 2.385 | 1.998 | 1.313 | 1.548 | 1.285 | 22.522 |
| Kısa Vadeli(*)       | 482   | 208   | 230   | 92    | 91    | 126   | 73    | 119   | 141   | 108   | 61    | 71    | 1.801  |
| Bank. Dışı Fin. Kur. | 158   | 80    | 27    | 33    | 17    | 53    | 19    | 18    | 31    | 27    | 17    | 17    | 498    |
| Finansal Olmayan     | 324   | 128   | 203   | 59    | 73    | 73    | 54    | 101   | 109   | 81    | 44    | 54    | 1.303  |
| Toplam               | 2.392 | 3.684 | 2.974 | 2.203 | 1.904 | 1.934 | 1.876 | 2.752 | 2.478 | 1.606 | 1.754 | 1.901 | 27.459 |

Kaynak: TCMB. (\*) Ticari krediler hariç.

Gıda fiyatları yılın üçüncü çeyreğinde keskin bir artış kaydetmiştir. Gıda fiyatlarının gelişimi, Ekim 2010 itibarıyla %8,6 gerçekleşen yıllık tüketici enflasyonun temel belirleyicisi olmuştur. Enerji fiyatları söz konusu çeyrekte yatay seyretmiş ve gıda dışındaki temel mal fiyatları artış hızı yavaşlamıştır. Bu sayede, temel enflasyon son birkaç aydır yatay bir seyir izlemekte ve merkez bankasının orta vadeli hedefleri ile uyumlu bir patikada seyretmektedir.

**Grafik 1.2-7: Faiz Oranları, TCMB Rezervleri ve Reel Kur**



Kaynak: BDDK, Hazine, TCMB, TÜİK

Son dönemlerde artan sermaye girişleri fonlara erişimi kolaylaştırmakta ve küresel gelişmelerin izdüşümü olarak faiz oranlarında hafif bir inişe yol açmaktadır. Mevduat, ticari krediler ve tüketici kredileri faiz oranları ılımlı da olsa aşağı yönlü seyrini Ekim 2010 itibarıyla da korumuştur. Faiz oranlarındaki genel düşüş, Hazinesin borçlanma maliyetini olumlu etkilemektedir. Bu çerçevede, politika faiz oranı Ekim 2010'da %7 düzeyinde sabit tutulurken, Türk Lirası piyasası işlemlerinde vadelerin uzamasını teşvik etmek amacıyla gecelik borçlanma faizlerinde 400 baz puanı indirime gidilerek, kısa vadeli sermaye akımlarının muhtemel olumsuz etkisi sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak değerlendirilen Türk Lirası, iç talebin canlı kalmasını katkıda bulunurken beraberinde bir cari açık riskini gündeme getirmektedir. Nitekim 2003=100 temelli TCMB reel kur endeksi artış eğilimine devam etmektedir. Buna paralel olarak Ekim 2010 itibarıyla 80 milyar ABD dolarına ulaşan brüt rezervler olası spekülasyon ataklarına karşı tampon oluşturmaktadır.

Tüketici ve reel kesimin beklentileri, iyimserlik yönündeki gelişimine devam etmektedir. Ekonomik toparlanmanın etkisiyle 2010 yılının ilk yarısında sürekli iyimserlik yönüne doğru gelişim kaydeden tüketici kesim güven endeksi, Eylül 2010 itibarıyla yılın en yüksek değerine ulaşmıştır. Ocak 2010'dan itibaren sürekli 100 puanın (iyimser konumda) üzerinde seyreden reel kesim güven endeksi, Ekim 2010 itibarıyla söz konusu konumunu muhafaza etmiştir.

2009 yılında zorunlu olarak uygulanan genişletici maliye politikalarının terk edilmesinden ve ekonomik toparlanmanın hızlanmasından, bütçe dengesi olumlu etkilenmiştir. Ocak-Ekim 2010'da, bir önceki yılın aynı dönemine göre bütçe açığı %47 azalmış ve faiz dışı fazla %162 artmıştır. Söz konusu olumlu tablo, vergi gelirlerindeki hızlı artış sayesinde olmuştur. Vergi hasılası, büyük ölçüde ÖTV ve KDV (özellikle ithalde alınan) gelirlerindeki artış ile gerçekleşmiştir. Kamuya olan borçların yeniden yapılandırılmasıyla, kamunun mali dengesi olumlu etkilenecek ve reel sektör şirketlerinin rahatlamasıyla işgücü piyasası rahatlayabilecektir.

#### Kutu 4: Seçilmiş Ülkelerin Reel Kesim Göstergeleri

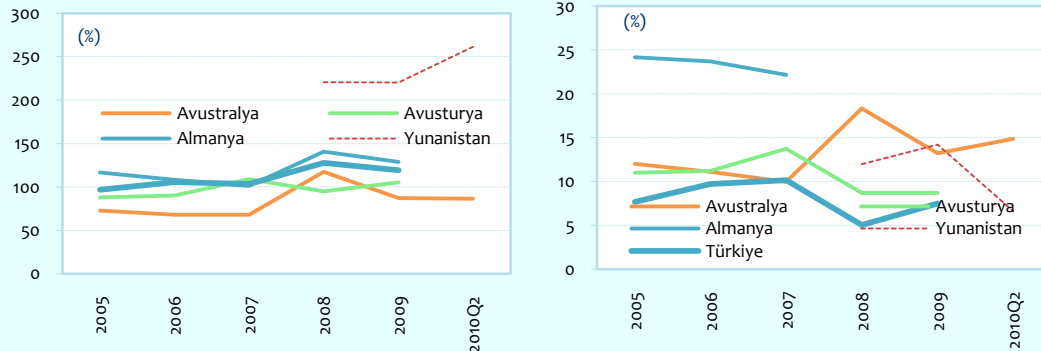
Tablo: Seçilmiş Ülkelerin Reel Kesim Göstergeleri

|                  |                                            | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | 2009  | 2010Q2 |
|------------------|--------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|
| Avustralya       | Toplam Borç / Özkaynak                     | 72.8  | 68.1  | 68.2  | 117.3 | 87.2  | 86.3   |
|                  | Özkaynak Getirisi                          | 12.0  | 11.1  | 10.0  | 18.3  | 13.2  | 14.9   |
|                  | Toplam Gelir / Faiz ve Anapara Ödemeleri   | 320.9 | 312.1 | 267.2 | 263.1 | 336.8 |        |
| Avusturya        | Toplam Borç / Özkaynak                     | 88.0  | 90.0  | 109.0 | 94.8  | 105.3 |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          | 11.0  | 11.2  | 13.7  | 8.7   | 8.7   |        |
|                  | Toplam Gelir / Faiz ve Anapara Ödemeleri   |       |       |       |       |       |        |
| Belçika          | Toplam Borç / Özkaynak                     |       | 32.8  | 34.3  | 37.2  |       |        |
|                  | Toplam Borç / Özkaynak                     | 116.7 | 108.3 | 101.1 | 140.5 | 128.7 |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          | 24.2  | 23.7  | 22.2  |       |       |        |
| Almanya          | Toplam Gelir / Faiz ve Anapara Ödemeleri   | 748.1 | 762.0 | 756.0 |       |       |        |
|                  | Toplam Borç / Özkaynak                     |       |       |       | 220.9 | 220.3 | 261.7  |
|                  | Özkaynak Getirisi                          |       |       |       | 12.0  | 14.2  | 6.6    |
| Yunanistan       | Toplam Gelir / Faiz ve Anapara Ödemeleri   |       |       |       | 223.7 | 346.7 |        |
|                  | Toplam Borç / Özkaynak                     |       |       | 99.1  | 135.8 | 132.4 |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          |       |       | 7.1   | 9.1   | 6.1   |        |
| İtalya           | Toplam Gelir / Faiz ve Anapara Ödemeleri   |       |       | 197.7 | 187.0 | 188.5 |        |
|                  | Toplam Borç / Özkaynak                     |       |       |       | 145.0 |       |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          |       |       |       | 28.3  |       |        |
| Norveç           | Toplam Borç / Özkaynak                     |       |       |       | 91.9  | 91.3  |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          |       |       |       | 12.3  | 11.1  |        |
| Polonya          | Toplam Borç / Özkaynak                     |       |       | 151.2 | 144.2 | 145.0 |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          |       |       | 11.9  | 10.1  | 9.6   |        |
|                  | Toplam Gelir / Faiz ve Anapara Ödemeleri   |       |       | 202.9 | 207.5 | 232.1 |        |
| Portekiz         | Toplam Borç / Özkaynak                     |       |       | 135.0 |       |       |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          |       |       | 16.2  |       |       |        |
| İspanya          | Toplam Borç / Özkaynak                     |       |       |       | 209.3 |       |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          |       |       |       | 6.9   | 5.8   |        |
|                  | Toplam Gelir / Faiz ve Anapara Ödemeleri   |       |       |       | 518.8 | 843.2 |        |
| Birleşik Krallık | Toplam Borç / Özkaynak                     |       |       |       |       | 72.8  | 76.4   |
|                  | Özkaynak Getirisi                          |       |       |       |       | 7.9   | 8.1    |
| ABD              | Toplam Borç / Özkaynak                     | 96.8  | 105.5 | 103.3 | 127.6 | 119.1 |        |
|                  | Özkaynak Getirisi                          | 7.7   | 9.7   | 10.1  | 5.1   | 7.5   |        |
|                  | Toplam Gelir / Faiz ve Anapara Ödemeleri** | 846.7 | 472.5 | 690.7 | 305.4 | 490.3 |        |

Kaynak: IMF, FSI, - (\*) TCMB Sektör Bilançoları, (\*\*) Brüt kâr / finansman giderleri.

IMF FSI veritabanında yer alan reel kesim göstergelerinde verisi olan ülkeler ile Türkiye'de reel sektör toplulaştırılmış firma bilançoları verileri mukayese edildiğinde, Türkiye, toplam borç/özkaynak oranı itibarıyla Yunanistan, Portekiz, Almanya ve İspanya'dan daha düşük seviyededir. Ancak, sözkonusu oran ABD, Polonya ve Avustralya'ya göre de daha yüksektir. Ayrıca, özkaynak getirisi itibarıyla Türkiye reel sektör firmalarının 2008 yılındaki küresel krize bağlı olan düşüşün ardından yeniden bir artma eğilimine girdiği görülmektedir. Kârlılık göstergesi, genel olarak ülkeler itibarıyla belirgin artışa arz etmektedir. Nitekim Almanya'da özkaynak getirisi %20-25 aralığında, Avustralya, Portekiz ve İspanya'da %10'ların üzerinde seyretmektedir. Ancak, Türkiye'nin de yer aldığı diğer bir grup ülkede ise söz konusu oran %7'ler civarındadır.

Grafik: Ülkelere Göre Toplam Borç / Özkaynak Oranı ve Özkaynak Getirisi



Kaynak: IMF, FSI

## 2 FİNANSAL SEKTÖRDEKİ GELİŞMELER

### 2.1 Genel Görünüm

Finansal sektörde faaliyet gösteren kuruluş sayısında Eylül ayı itibarıyla önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Faktoring firmalarının sayısı 3 azalırken, finansal kiralama, portföy yönetimi ve gayri menkul yatırım ortaklığı şirketlerinin sayıları 1'er artmıştır. Bu gelişmeler ışığında, finansal sektörde faaliyet gösteren kuruluşların toplam sayısı, geçen 3 aylık döneme göre değişmemiştir.

**Tablo 2.1-1: Finansal Sektörde Faaliyet Gösteren Kuruluşlar**

|                                            | Kuruluş Sayısı |            |            |            |            |            |            |            |
|--------------------------------------------|----------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
|                                            | 2005           | 2006       | 2007       | 2008       | 12.09      | 03.10      | 06.10      | 09.10      |
| Bankalar                                   | 51             | 50         | 50         | 49         | 49         | 49         | 49         | 49         |
| Finansal Kiralama                          | 84             | 81         | 68         | 50         | 47         | 47         | 46         | 47         |
| Faktoring                                  | 88             | 86         | 86         | 81         | 78         | 80         | 81         | 78         |
| Tüketici Finansmanı                        | 9              | 9          | 9          | 10         | 10         | 10         | 10         | 10         |
| Varlık Yönetimi                            | 4              | 5          | 5          | 5          | 6          | 6          | 6          | 6          |
| Sigortacılık (1)                           | 46             | 47         | 51         | 62         | 55         | 57         | 57         | 57         |
| Bireysel Emeklilik (1)                     | 11             | 11         | 11         | 12         | 13         | 14         | 14         | 14         |
| Reasürans (1)                              | 1              | 1          | 1          | 2          | 1          | 1          | 1          | 1          |
| Diğer Sigortacılık (1)                     | 34             | 35         | 39         | 48         | 41         | 42         | 42         | 42         |
| Aracı Kurumlar                             | 101            | 100        | 104        | 104        | 103        | 103        | 103        | 103        |
| Menk. Kıym. Yatırım Ort.                   | 26             | 30         | 33         | 34         | 33         | 33         | 33         | 33         |
| Gayrimenkul Yat. Ortaklıkları (2)          | 10             | 11         | 13         | 14         | 14         | 14         | 14         | 15         |
| Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları (2) | 2              | 2          | 2          | 2          | 2          | 2          | 2          | 2          |
| Portföy Yönetim Şirketleri(2)              | 19             | 19         | 19         | 23         | 23         | 23         | 23         | 24         |
| <b>Toplam</b>                              | <b>440</b>     | <b>440</b> | <b>440</b> | <b>434</b> | <b>420</b> | <b>424</b> | <b>424</b> | <b>424</b> |

Kaynak: BDDK, HM, SPK, TSPAKB.

(1) Eylül 2010 verisi yayımlanmadığından Haziran 2010 verileri kullanılmıştır.

(2) Eylül 2010 verisi yayımlanmadığından Ağustos 2010 verileri kullanılmıştır.

Finansal sektörün aktif büyüklüğü, Eylül ayı itibarıyla 1.152,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Haziran ayına göre %2'lik bir büyüyen finansal sektörde, söz konusu dönemde faktoring ve tüketici finansman şirketleri %9 civarında büyüme gerçekleştirmiştir. Menkul kıymet yatırım fonları ve gayrimenkul yatırım ortaklıkları söz konusu dönemde sırasıyla %2,3 ve %4,3 küçülmüştür.

**Tablo 2.1-2: Finansal Sektörün Aktif Büyüklüğü**

| (Milyar TL)                            | 2002         | 2003       | 2004         | 2005         | 2006         | 2007         | 2008         | 2009           | 03.10          | 06.10          | 09.10          | % Dağılım    |
|----------------------------------------|--------------|------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|----------------|----------------|----------------|----------------|--------------|
| TCMB                                   | 74,1         | 76,5       | 74,7         | 90,1         | 104,4        | 106,6        | 113,5        | 110            | 112,1          | 116,9          | 119,7          | 10,4         |
| Bankalar                               | 212,7        | 249,7      | 306,4        | 406,9        | 499,7        | 581,6        | 732,5        | 834            | 860,5          | 908,6          | 927,4          | 80,4         |
| Finansal Kiralama Şirketleri           | 3,8          | 5          | 6,7          | 6,1          | 10,0         | 13,7         | 17,1         | 14,6           | 14,3           | 14,2           | 14,4           | 1,2          |
| Faktoring Şirketleri                   | 2,1          | 2,9        | 4,1          | 5,3          | 6,3          | 7,4          | 7,8          | 10,4           | 11,1           | 12,3           | 13,4           | 1,2          |
| Tüketici Fin. Şirketleri               | 0,5          | 0,8        | 1,5          | 2,5          | 3,4          | 3,9          | 4,7          | 4,5            | 4,5            | 4,7            | 5,1            | 0,4          |
| Varlık Yönetim Şirketleri              | v.y.         | v.y.       | v.y.         | v.y.         | v.y.         | 0,2          | 0,4          | 0,4            | 0,4            | 0,5            | 0,5            | 0,0          |
| Sigorta Şirketleri (1)                 | 5,4          | 7,5        | 9,8          | 14,4         | 17,4         | 22,1         | 26,5         | 33,3           | 32,6           | 31,0           | 31,0           | 2,7          |
| Emeklilik Şirketleri                   | 0            | 3,3        | 4,2          | 5,7          | 7,2          | 9,5          | 12,2         | 15,7           | 16,5           | 17,8           | 17,8           | 1,5          |
| Menk. Kıym. Aracı Kur. (1)             | 1            | 1,3        | 1,0          | 2,6          | 2,7          | 3,8          | 4,2          | 5,2            | 6,4            | 6,4            | 6,8            | 0,6          |
| Menk. Kıym. Yat. Ortaklıkları (2)      | 0,1          | 0,2        | 0,3          | 0,5          | 0,5          | 0,7          | 0,6          | 0,7            | 0,7            | 0,7            | 0,7            | 0,1          |
| Menk. Kıym. Yat. Fonları (2)           | 9,3          | 19,9       | 24,4         | 29,4         | 22           | 26,4         | 24           | 29,6           | 28,9           | 29,8           | 29,1           | 2,5          |
| Gayrimenkul Yat. Ortaklıkları (2)      | 1,1          | 1,2        | 1,4          | 2,2          | 2,5          | 4,1          | 4,3          | 4,7            | 4,7            | 4,7            | 4,5            | 0,4          |
| Girişim Sermayesi Yat.Ortaklıkları (2) | 0            | 0          | 0,1          | 0,1          | 0,1          | 0,2          | 0,1          | 0,2            | 0,2            | 0,2            | 0,2            | 0,0          |
| <b>Toplam</b>                          | <b>310,1</b> | <b>365</b> | <b>430,4</b> | <b>560,1</b> | <b>669,0</b> | <b>770,8</b> | <b>935,6</b> | <b>1.047,6</b> | <b>1.076,4</b> | <b>1.130,0</b> | <b>1.152,8</b> | <b>100,0</b> |

Kaynak: BDDK, TCMB, HM, SPK, TSPAKB

(1) Eylül 2010 verisi henüz yayınlanmadığından Haziran 2010 verisi kullanılmıştır.

(2) Eylül 2010 verisi henüz yayınlanmadığından Ağustos 2010 verisi kullanılmıştır.

Finansal sektörde en büyük müşteri kitlesi mevduat/katılım hesabı sahipleridir. Benzer biçimde kredi müşteri sayısı da yüksek hacimli ve artan bir yapıdadır. Finansal kiralama sektörünün müşteri sayısında azalma görülmektedir. Sigorta poliçe sayıları da geçen yıl sonuna göre azalma eğilimindedir. Yatırım fonlarına ve bireysel emekliliğe yatırım yapan müşteri sayısında artış yaşanmaktadır.

**Tablo 2.1-3: Finansal Sektörün Müşteri Görünümü**

| Bin Adet                               | Geçen Yıl Sonuna Göre Değişme |        |         |         |         |       |           |              |
|----------------------------------------|-------------------------------|--------|---------|---------|---------|-------|-----------|--------------|
|                                        | 2006                          | 2007   | 2008    | 2009    | 09.10   | 2009  | 09.10 (%) | 09.10 (Adet) |
| Mudi Sayısı (Mevduat Bankaları) (1)    | 70.613                        | 70.234 | 66.664  | 66.917  | 98.683  | 0,4   | 47,5      | 31.766       |
| Mudi Sayısı (Katılım Bankaları) (1)    | 1.003                         | 1.210  | 1.408   | 1.973   | 3.677   | 40,1  | 86,4      | 1.704        |
| Kredi Müşteri Sayısı                   | 29.177                        | 27.712 | 34.194  | 38.181  | 40.980  | 11,7  | 7,3       | 2.798        |
| Kredi Kartı Müşt. Say.                 | 25.580                        | 27.658 | 25.662  | 26.499  | 27.356  | 3,3   | 3,2       | 857          |
| Finansal Kir. Müşterileri (Adet)       | v.y.                          | v.y.   | 73.577  | 60.010  | 51.716  | -18,4 | -13,8     | -8.294       |
| Faktoring Müşterileri (Adet)           | v.y.                          | v.y.   | 50.228  | 40.997  | 53.747  | -18,4 | 31,1      | 12.750       |
| Tüketici Finansmanı Müşt. (Adet)       | v.y.                          | v.y.   | 357.475 | 229.676 | 238.113 | -35,8 | 3,7       | 8.437        |
| Sigorta Police Sayısı                  | 31.469                        | 34.320 | 32.922  | 33.961  | 32.102  | 3,2   | -5,5      | -1.859       |
| Hayat Dışı Police Sayısı               | 27.791                        | 28.687 | 30.254  | 31.756  | 29.239  | 5,0   | -7,9      | -2.517       |
| Hayat Police Sayısı                    | 3.678                         | 5.633  | 2.668   | 2.205   | 2.863   | -17,4 | 29,8      | 658          |
| Bireysel Emeklilik Sözleşme Say.       | 1.208                         | 1.600  | 1.933   | 2.204   | 2.459   | 14,0  | 11,6      | 255          |
| Hisse Sen. Yatırımcı Say.              | 927                           | 940    | 999     | 1.000   | 1.025   | 0,1   | 2,5       | 25           |
| Yatırım Fon.Yatırımcı Say. (2)         | 2.471                         | 2.998  | 2.939   | 2.999   | 3.384   | 2,0   | 12,9      | 385          |
| Emeklilik Yat. Fon. Yatırımcı Say. (2) | 2.808                         | 4.385  | 4.974   | 5.369   | 5.837   | 7,9   | 8,7       | 468          |

Kaynak: BDDK, SPK, TSPAKB, EGS, TSB, MKK.

(1) Haziran 2010'dan itibaren mudi sayılarının içerisinde bakiyesi sıfır olan mevduat/katılım hesabı mudileri de dahildir.

(2) Eylül 2010 verisi henüz yayınlanmadığından Ağustos 2010 verisi kullanılmıştır.

## 2.2 Bankacılık Sektörü Görünümü

### 2.2.1 Temel Göstergelerdeki Gelişmeler

Sektörün alternatif erişim kanallarındaki büyümesi 2010 yılı Eylül ayında da canlılığını korumuştur. Özellikle ATM sayısında, bir önceki yılın aynı dönemine göre, görece yüksek bir artış gözlenmektedir. İnternet bankacılığı ise, gelişimini istikrarlı bir şekilde sürdürmekte ve 2007 yılına göre en yüksek büyümenin gerçekleştiği erişim kanalı olarak öne çıkmaktadır. Erişim kanalları açısından son yıllarda ortaya çıkan bu görünüm, sektörün etkinlik odaklı geliştiğini göstermektedir. Alternatif kanallara ve etkinliğe olan bu yönelim, klasik şube kanalının, özellikle personel bileşenindeki gelişmenin, küresel kriz döneminde dahi devam eden büyüme eğilimine rağmen yavaşlamasına yol açmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, sektör için olumlu olan eğilim, mevcut makroekonomik yapıda, istihdam ve yurtiçi istihdama dayalı olarak katma değer yaratma anlamında olumsuz bir görünüm oluşturmaktadır. Sektörün önümüzdeki dönemde yurt içi ve yurt dışındaki potansiyel büyüme olanaklarını değerlendirmesi beklenmektedir.

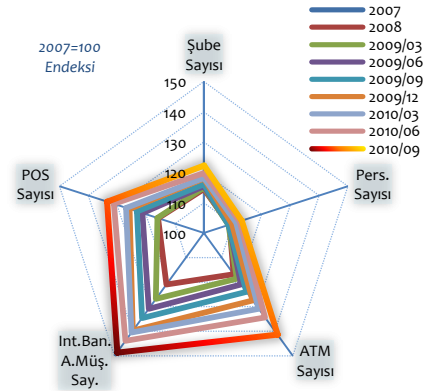
**Tablo 2.2-1: Bankacılık Hizmetlerine Erişim Göstergeleri**

|                                                  | 2007    | 2008    | 2009    | 2010/03 | 2010/06 | 2010/09 | 09/09-09/10 Değiş. |
|--------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|--------------------|
| <b>Banka Sayısı</b>                              | 50      | 49*     | 49*     | 49*     | 49*     | 49*     | 0                  |
| Kamu Mev. Ban.                                   | 3       | 3       | 3       | 3       | 3       | 3       | 0                  |
| Özel Mev. Ban.                                   | 12      | 11      | 11      | 11      | 11      | 11      | 0                  |
| TMSF Bün. Ban.                                   | 1       | 1       | 1       | 1       | 1       | 1       | 0                  |
| Küresel Sermayeli Mev. Ban. (1)                  | 17      | 17      | 17      | 17      | 17      | 17      | 0                  |
| Kalk. ve Yatırım Ban.                            | 13      | 13      | 13      | 13      | 13      | 13      | 0                  |
| Katılım Bankaları                                | 4       | 4       | 4       | 4       | 4       | 4       | 0                  |
| <b>Şube Sayısı</b>                               | 8.122   | 9.304   | 9.581   | 9.601   | 9.728   | 9.935   | 507                |
| Mevduat Ban.                                     | 7.658   | 8.724   | 8.968   | 8.986   | 9.107   | 9.296   | 464                |
| Kalk. ve Yatırım Ban.                            | 42      | 44      | 44      | 42      | 43      | 42      | -4                 |
| Katılım Bankaları                                | 422     | 536     | 569     | 573     | 578     | 597     | 47                 |
| <b>Personel Sayısı</b>                           | 167.760 | 182.665 | 184.205 | 186.620 | 188.694 | 189.783 | 7.557              |
| Mevduat Bankaları                                | 153.212 | 166.326 | 167.063 | 169.118 | 170.997 | 171.974 | 6.491              |
| Kalk. ve Yatırım Ban.                            | 5.361   | 5.307   | 5.340   | 5.377   | 5.368   | 5.395   | 120                |
| Katılım Bankaları                                | 9.187   | 11.032  | 11.802  | 12.125  | 12.329  | 12.414  | 946                |
| <b>ATM Sayısı</b>                                | 18.795  | 21.953  | 23.952  | 24.593  | 25.254  | 26.566  | 3.282              |
| <b>POS Sayısı (Bin Adet)</b>                     | 1.629   | 1.886   | 2.048   | 2.067   | 2.136   | 2.176   | 169                |
| <b>İnternet Bankacılığı Aktif Müşt.Say.(Bin)</b> | 4.274   | 5.169   | 5.974   | 6.006   | 6.149   | 6.353   | 204                |

Kaynak: BDDK, BKM, TBB

\* Tasfiye sürecindeki bir banka toplama dahil edilmemiştir.

(1) Banka sermayesinin %50 ve üzeri yabancılarla ait olan bankalar.



Sektörün sermaye yeterliliği rasyosu, 2009 ikinci çeyrekte bu yana, yasal sınırı ve %12'lik hedef oranı epeyce aşan %19 seviyesi üzerindeki seyrini devam ettirmektedir. Eylül 2010 itibarıyla, serbest sermaye ve toplam özkaynaklara ilişkin oranlardaki güçlü görünüm, SYR'nin ortaya koyduğu olumlu yapıyı daha da pekiştirmektedir.

Likidite göstergesi, 2005 yılı sonrası gerileme ve kriz yılı olan 2008'deki hızlı bozulmadan sonra, 2009 yılı sonunda %40 üzerinde bir seviyeye yerleşmiştir. Son yıllarda, neredeyse kare pozisyona işaret eden yabancı para pozisyonu/toplam özkaynaklar oranı, Eylül 2010 itibarıyla sektörün döviz varlıklarında, yükümlülüklerini aşan görece bir artış ortaya koymaktadır.

Bilanço dışı işlemlerde, 2005 yılından 2010 ilk çeyreğe kadar gözlenen artış eğilimi, ikinci çeyrekte ivme kazanmış ve üçüncü çeyrekte bilanço dışı işlemlerin bilançoya oranı %100'ü aşmıştır.

Takipteki alacaklar/brüt krediler oranında, 2010 yılı ilk üç çeyrekte görülen gerileme eğilimi sürmektedir. Buna karşın, T.G.A. karşılığı/takipteki alacaklar oranının son beş çeyrekte %80 üzerinde devam eden hareketi, sektörün kredi riski yönetimi açısından muhafaza ettiği ihtiyatlılığının bir göstergesidir.

Kâr eden banka sayısı, 2010 yılı üçüncü çeyrekte 45'e yükselmiş, ancak özkaynak kârlılığında son dört çeyrekte, aktif kârlılığında ise son üç çeyrekte gözlenen gerileme devam etmiştir. Kârlılıktaki gerilemenin bir başka işareti ise kâr eden bankaların aktifleri/toplam aktifler oranının 2010 yılında %99,6'ya inmesidir. Kârlılık açısından ortaya çıkan bu görünümü; faiz giderlerine oranla faiz gelirlerinde son üç çeyrekte görülen azalmayı, faiz giderlerinin toplam oranındaki artışı ve faiz dışı giderlere oranla faiz dışı gelirlerdeki düşüşü dikkate alarak, faiz marjı ile açıklamak uygun gözünmektedir.

**Tablo 2.2-2: Bankacılık Sektörü Finansal Sağlamlık Göstergeleri**

| (%)                                        | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | 03.09 | 06.09 | 09.09 | 12.09 | 03.10 | 06.10 | 09.10 |
|--------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu       | 23,7  | 22,1  | 19,0  | 18,0  | 18,5  | 19,2  | 20,0  | 20,6  | 19,9  | 19,2  | 19,3  |
| Serbest Sermaye/Toplam Özkaynaklar         | 65,7  | 72,0  | 75,3  | 77,0  | 78,5  | 78,9  | 79,4  | 79,6  | 80,5  | 81,0  | 81,2  |
| Toplam Özkay./Toplam Yab. Kay. (1)         | 15,5  | 13,5  | 15,0  | 13,4  | 13,9  | 14,6  | 15,2  | 15,3  | 15,7  | 15,1  | 15,8  |
| Toplam Özkaynaklar/Toplam Aktifler         | 13,4  | 11,9  | 13,0  | 11,8  | 12,2  | 12,7  | 13,2  | 13,3  | 13,6  | 13,1  | 13,7  |
| Krediler/Toplam Özkaynaklar                | 286,0 | 367,8 | 376,6 | 425,2 | 399,2 | 376,4 | 356,4 | 354,1 | 357,0 | 381,3 | 374,7 |
| Likidite Göstergesi (2)                    | 51,8  | 50,3  | 47,0  | 34,4  | 37,2  | 39,0  | 41,5  | 43,0  | 43,0  | 41,7  | 41,8  |
| Yab. Para Net Genel Poz. /Özkaynaklar      | -0,2  | 0,3   | 0,3   | -0,1  | 0,0   | 0,8   | 0,5   | 0,5   | -0,2  | 0,9   | 2,7   |
| Bilanço dışı İşlemler/Toplam Aktifler      | 50,6  | 55,5  | 66,3  | 65,0  | 70,1  | 67,5  | 80,0  | 69,5  | 73,8  | 97,2  | 101,1 |
| Takipteki Alacaklar/Brüt Krediler          | 4,8   | 3,8   | 3,5   | 3,7   | 4,5   | 4,9   | 5,3   | 5,3   | 4,9   | 4,4   | 4,3   |
| T.G.A. Karşılığı/Takipteki Alacaklar       | 88,7  | 89,7  | 86,8  | 79,8  | 77,5  | 79,6  | 80,4  | 83,6  | 82,9  | 84,0  | 83,8  |
| Bireysel Krediler/Toplam Krediler          | 30,4  | 31,7  | 33,3  | 32,1  | 31,8  | 33,0  | 33,0  | 33,3  | 33,0  | 32,8  | 33,6  |
| Kâr Eden Banka Say./Top. Banka Say.        | 45/51 | 41/50 | 46/50 | 44/49 | 46/49 | 46/49 | 46/49 | 46/49 | 44/49 | 44/49 | 45/49 |
| Kâr Eden Banka. Aktifleri/Top. Aktifler    | 93,9  | 99,3  | 99,7  | 99,8  | 99,8  | 99,8  | 99,8  | 99,8  | 99,6  | 99,6  | 99,6  |
| Vergi Sonrası Aktif Kârlılığı (ROA)        | 1,7   | 2,5   | 2,8   | 2,0   | 2,1   | 2,3   | 2,4   | 2,6   | 2,7   | 2,6   | 2,5   |
| Vergi Sonrası Özkaynak Kârlılığı (ROE)     | 12,1  | 20,1  | 21,7  | 16,8  | 17,6  | 18,4  | 19,3  | 20,3  | 20,2  | 19,1  | 18,3  |
| Prov. Son. Net Faiz Gel./Top. Brüt Gel.(3) | 30,8  | 27,1  | 26,7  | 24,8  | 25,3  | 27,9  | 29,3  | 30,5  | 35,8  | 33,9  | 32,7  |
| Faiz Giderleri/Toplam Giderler             | 55,6  | 64,9  | 66,7  | 67,3  | 66,2  | 64,4  | 63,0  | 60,9  | 54,7  | 56,1  | 56,6  |
| Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri              | 176,4 | 161,4 | 158,5 | 156,6 | 173,8 | 183,7 | 189,9 | 196,1 | 218,2 | 208,8 | 199,7 |
| Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler      | 52,0  | 78,3  | 72,1  | 65,5  | 75,0  | 73,7  | 70,6  | 68,9  | 78,5  | 82,3  | 80,1  |

(1) Toplam Yabancı Yükümlülükler=Toplam Yükümlülükler-Toplam Özkaynaklar (2) Likidite Göstergesi = (Nakit Değerler+Bankalardan (Merkez Bankası ve Para Piyasalarından Alacaklar dahil) Alacaklar+Alım Satım Amaçlı Menkul Değerler+Satılmaya Hazır Menkul Değerler+Zorunlu Karşılıklar)/(Mevduat+Bankalara (Merkez Bankası ve Para Piyasalarına Borçlar dahil) Borçlar) (3) Toplam Brüt Gelirler= Faiz Gelirleri+Faiz Dışı Gelirler



## 2.2.2 Finansal Tablolar Analizi

Son yedi yıllık süreçte, 2009 yılında %13,9 ile en düşük yıllık büyüme hızını gösteren bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü, 2010 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde %18,3 ve %16,2 büyüme göstermiştir. Böylelikle, aktifin büyüme hızında 2008 yılı son dönem sonrası ortaya çıkan gerileme, 2010 yılının ilk çeyreğinden itibaren toparlanma eğilimine girmiştir. Yılın üçüncü çeyreği itibarıyla, aktif kalemleri arasında, yüksek artış gösteren ilk üç aktif kalemi sırasıyla, krediler, nakit değerler ve iştirakler, bağlı ve birlikte kontrol edilen ortaklıklar olmuştur. Bankalar, TCMB ve para piyasasında alacaklar ile net TGA kalemlerinde ise bir önceki yıla göre %17'yi aşan düşüşler gözlenmiştir. Aktif kalemlerinin büyüme hızındaki değişimler, aktifin kompozisyonunu önemli ölçüde değiştirmemekle beraber, krediler kaleminin payında artış, bankalar, TCMB ve para piyasasından alacaklar payında ise azalış görülmüştür. Krediler kalemindeki göreceli artış, mevduatın krediye dönüşüm oranının 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla %83'e yükselmesini sağlamıştır. Türk parası varlıklar ve yükümlülüklerin bilanço içindeki payı 2010 yılının üçüncü çeyreğinde artış gösterirken, aynı dönemde yabancı para varlık ve yükümlülüklerin payı bir önceki yıl aynı dönemine göre küçülmüştür.

Toplam pasifler içerisinde, %60'ın üzerinde bir paya sahip olan mevduat kaleminin ağırlığı, 2010 yılının üçüncü çeyreğinde %61,8'e yükselmiştir. Repo işlemlerinden sağlanan fonların bilançodaki oranı 2010 yılının üçüncü çeyreğinde gerilerken, özkaynaklar kaleminde devam eden artış, sözkonusu kalemin bilanço içindeki oranını %13,7'e çıkarmıştır. Özkaynaklar kaleminde son yedi çeyrek süresince gözlenen %20 ve üzerindeki artışlarda, dönem kârı, ödenmiş sermaye tutarındaki artış ve bünayed bırakılan kârın belirleyici olduğu düşünülmektedir.

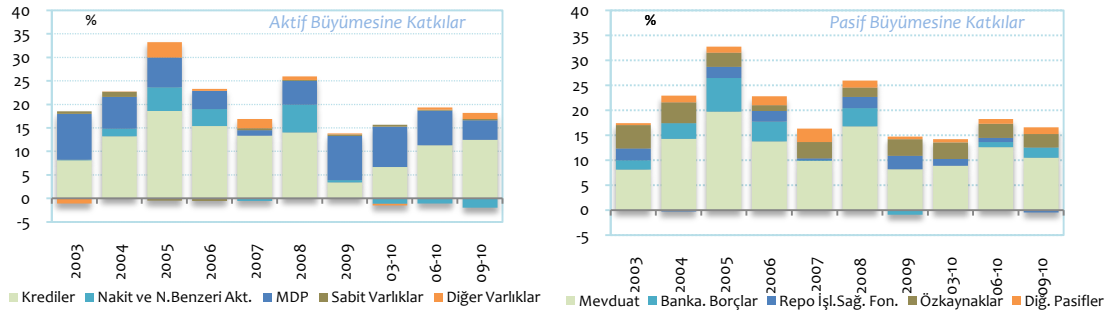
**Tablo 2.2-3: Bankacılık Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri**

|                                     | Milyar TL |       |         |         |         | Geçen Yıla Göre % Değ. |         | Bilanço Oran, % |         |
|-------------------------------------|-----------|-------|---------|---------|---------|------------------------|---------|-----------------|---------|
|                                     | 2008      | 2009  | 2010/03 | 2010/06 | 2010/09 | 2009/09                | 2010/09 | 2009/09         | 2010/09 |
| <b>Aktif</b>                        |           |       |         |         |         |                        |         |                 |         |
| Nakit Değerler                      | 6,0       | 7,6   | 5,8     | 6,7     | 6,9     | -11,0                  | 23,4    | 0,7             | 0,7     |
| Bank., TCMB ve Para Piy.Alac.       | 88,7      | 90,3  | 83,4    | 84,9    | 78,4    | 42,1                   | -17,8   | 12,0            | 8,5     |
| Menkul Kıymetler                    | 194,0     | 262,9 | 275,6   | 278,3   | 274,7   | 34,3                   | 13,7    | 30,3            | 29,6    |
| Net TGA                             | 2,8       | 3,6   | 3,7     | 3,4     | 3,4     | 83,3                   | -17,5   | 0,5             | 0,4     |
| Krediler                            | 367,4     | 392,6 | 416,8   | 454,9   | 475,4   | 4,0                    | 26,5    | 47,1            | 51,3    |
| İşt, Bağ. ve Bir. Kont.Ed. Ort.     | 10,3      | 12,7  | 12,8    | 13,0    | 14,2    | 14,9                   | 18,0    | 1,5             | 1,5     |
| Diğer                               | 63,3      | 64,4  | 62,5    | 67,4    | 74,2    | 20,8                   | 16,7    | 8,0             | 8,0     |
| Toplam                              | 732,5     | 834,0 | 860,4   | 908,6   | 927,4   | 17,4                   | 16,2    | 100,0           | 100,0   |
| Toplam TP Varlıklar                 | 510,2     | 611,1 | 633,2   | 669,9   | 691,2   | 18,0                   | 18,9    | 72,9            | 74,5    |
| Toplam YP Varlıklar                 | 222,3     | 223,0 | 227,3   | 238,8   | 236,2   | 15,8                   | 9,1     | 27,1            | 25,5    |
| <b>Pasif</b>                        |           |       |         |         |         |                        |         |                 |         |
| Mevduat (Toplanan Fonlar)           | 454,6     | 514,6 | 534,3   | 564,5   | 573,0   | 16,8                   | 17,2    | 61,3            | 61,8    |
| Para piy., TCMB Borçlar             | 0,4       | 0,8   | 0,7     | 1,1     | 0,7     | 837,5                  | -1,3    | 0,1             | 0,1     |
| Bankalara Borçlar                   | 92,8      | 86,1  | 91,7    | 100,0   | 101,5   | -0,8                   | 18,8    | 10,7            | 10,9    |
| Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar  | 40,8      | 60,7  | 53,1    | 56,0    | 51,8    | 37,8                   | -6,3    | 6,9             | 5,6     |
| İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net) | 0,0       | 0,1   | 0,1     | 0,2     | 1,9     | -                      | -       | 0,0             | 0,2     |
| Diğer                               | 57,6      | 60,8  | 63,8    | 67,6    | 71,5    | 19,9                   | 15,0    | 7,8             | 7,7     |
| Özkaynaklar                         | 86,4      | 110,9 | 116,8   | 119,3   | 126,9   | 26,9                   | 20,3    | 13,2            | 13,7    |
| Toplam                              | 732,5     | 834,0 | 860,4   | 908,6   | 927,4   | 17,4                   | 16,2    | 100,0           | 100,0   |
| Toplam TP Kaynaklar                 | 476,8     | 570,2 | 593,1   | 628,2   | 642,2   | 19,2                   | 19,0    | 67,6            | 69,2    |
| Toplam YP Kaynaklar                 | 255,7     | 263,9 | 267,3   | 280,4   | 285,2   | 13,8                   | 10,4    | 32,4            | 30,8    |

Aktif büyümesine katkısı 2009 yılında önemli ölçüde azalan kredi büyümesi, 2010 yılının ilk çeyreğinden başlayarak sürükleyici rolünü yeniden kazanmıştır. Buna paralel olarak, menkul değerler kaleminin aktif büyümesine katkısı son üç çeyrekte önemli ölçüde gerilemiştir. Nakit ve nakit benzeri aktifler, 2010 yılı Ocak – Eylül dönemi boyunca, aktif büyümesini azaltıcı yönde etkilerken, diğer aktifler kaleminin büyüme katkısı son dönemde yükselmiştir. 2009 yılında ve 2010 çeyrek dönemlerinde özkaynak kalemi büyümesinin pasif büyümesine görece yüksek oranda pozitif katkı yapması, sektörde alınan sermaye güçlendirici önlemlerin ne kadar isabetli olduğunu ortaya koymaktadır. Pasif büyümesinde mevduatın katkısının ağırlığını koruması ise, bu kalemin pasiflerin temel çekici gücü olduğuna işaret etmektedir.



**Grafik 2.2-1: Aktif ve Pasif Büyümesine Katkılar**



Bankacılık sektörünün 2010 yılının üçüncü çeyreğinde sağladığı krediler bir önceki yıl aynı döneme göre %26,5 oranında artmıştır. Önceki çeyrekteki artışı aşan bu büyüme hızına en büyük katkı, bir önceki dönemde de olduğu gibi işletme kredileri kaleminden gelmiştir. İşletme kredilerindeki artışı, katkıya göre sıralamada, tüketici kredileri ve diğer krediler izlemektedir. Kredi kartları krediler büyümesine katkı oranında üçüncü çeyrekteki görece yavaşlama sonucunda, kredi kartlarının toplam krediler içindeki payı %9'a gerilerken, mevcut dönemde toplam içindeki en ağırlıklı üç kalemi sırasıyla; diğer krediler, işletme kredileri ve tüketici kredileri oluşturmaktadır. Yılın üçüncü çeyreğinde, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre en yüksek büyüme oranı, işletme kredilerinde gözlenirken, sonraki dört sırayı tüketici kredileri, kredi kartları, diğer krediler ve ihracat kredileri almıştır. İşletme kredileri ve tüketici kredileri için yıllık artışın 2010 yılının üçüncü çeyreğinde %30'un üzerine çıkması dikkat çekici bir görünüm oluşturmakla beraber, bu hızlı büyümede küresel krizin yansımaları nedeniyle ortaya çıkan temel yıl etkisini de dikkate almak faydalı olacaktır. Bu çerçeveden bakıldığında, kredi kartlarında yıllık %18'e varan bir artışın ilk iki kalemdeki artışa göre daha olumlu bir görünüm çizdiği düşünülebilir. Ancak, yine temel yıl etkisine dayalı bu analiz çerçevesi ihracat kredilerinde, dolayısıyla da ihracatta yeterli toparlanma olup olmadığı konusunda soru işareti yaratmaktadır.

**Tablo 2.2-4: Bankacılık Sektöründe Kredilerin Gelişimi**

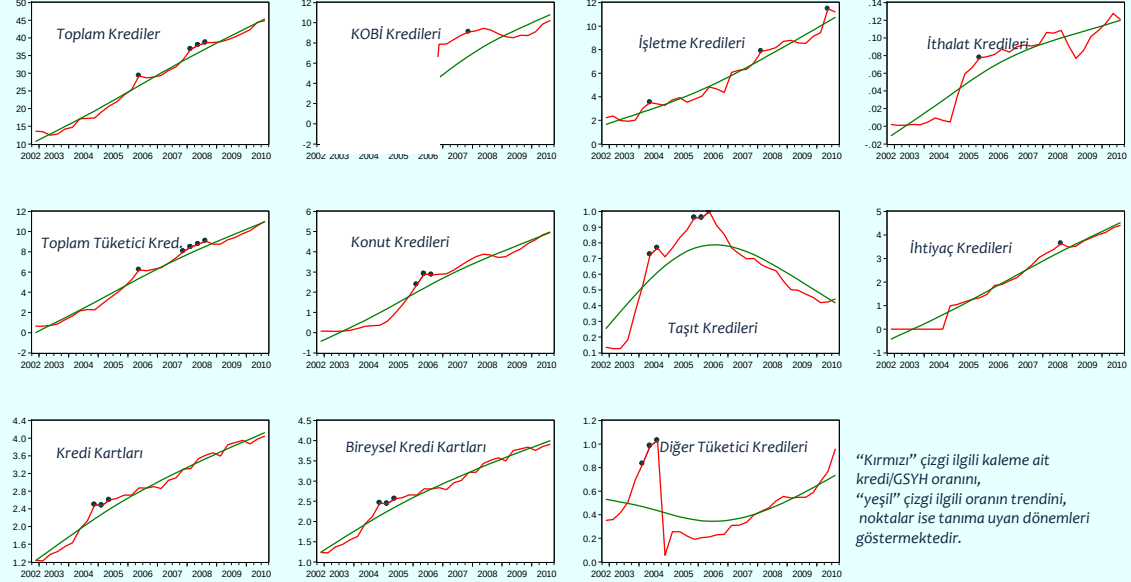
|                    | Milyon TL |         |         |         |         | Geçen Yıla Göre % Değ. |         | Toplama Oran, % |         | Büyümeye Katkı, % |         |
|--------------------|-----------|---------|---------|---------|---------|------------------------|---------|-----------------|---------|-------------------|---------|
|                    | 2008      | 2009    | 2010/03 | 2010/06 | 2010/09 | 2009/09                | 2010/09 | 2009/09         | 2010/09 | 2009/09           | 2010/09 |
| Tüketici Kredileri | 83.158    | 93.337  | 99.516  | 108.521 | 116.850 | 3,5                    | 32,9    | 23,4            | 24,6    | 0,8               | 7,7     |
| İşletme Kredileri  | 82.673    | 85.259  | 93.027  | 117.319 | 118.828 | 3,8                    | 49,3    | 21,2            | 25,0    | 0,8               | 10,4    |
| Kredi Kartları     | 34.853    | 37.612  | 38.156  | 40.798  | 42.906  | 7,4                    | 17,9    | 9,7             | 9,0     | 0,7               | 1,7     |
| İhracat Kredileri  | 30.421    | 26.181  | 28.169  | 31.160  | 31.534  | -0,9                   | 12,0    | 7,5             | 6,6     | -0,1              | 0,9     |
| Diğer Yat. Kred.   | 23.633    | 23.890  | 24.541  | 24.158  | 23.973  | 22,3                   | 4,5     | 6,1             | 5,0     | 1,2               | 0,3     |
| Diğer Krediler     | 113.277   | 126.665 | 133.683 | 133.151 | 141.569 | 1,7                    | 16,9    | 32,2            | 29,8    | 0,6               | 5,4     |
| Toplam             | 368.014   | 392.944 | 417.093 | 455.108 | 475.659 | 4,0                    | 26,5    | 100,0           | 100,0   | 4,0               | 26,5    |

#### Kutu 5: Kredi Genişlemesi ve Sınırötesi Kredi Riski Görünümü

Son dönemde çeşitli mahfillerde tartışılmakta olan kredi genişlemesinin, risk arz edebilecek bir "patlama" yönünde gelişmeye işaret edip etmediğini değerlendirebilmek için, başta IMF çalışmaları olmak üzere literatürdeki bazı çalışmalarda yer verilen "kredi patlaması" tanımı kapsamında Türkiye verileri incelenmiştir. Aynı dönem içerisinde, kredi/GSYH oranının trend değerinden sapmasının 1,5 standart sapmayı aşması ve söz konusu oranın, yıllık büyüme hızının %10'u geçmesi şeklinde geliştirilen bu tanımın uygulanabilmesi için veriler üzerinde bazı dönüşüm ve hesaplamalara ihtiyaç bulunmaktadır. Öncelikle, kullanılan verilerin mevsimsel hareketlerden arındırılmasına gayret gösterilmiştir. GSYH verilerinin yıllıklandırılmış halde hesaplamalarda kullanılması nedeniyle bu seri için mevsimsel düzeltme önemini kaybederken, diğer serilerde de kayda değer mevsimsel hareket tespit edilememiştir. Böylelikle, mevsimsel düzeltme olmaksızın, çeşitli kredi kalemlerine ait üç aylık verilerin, cari fiyatlarla yıllıklandırılmış üç aylık GSYH değerlerine bölünmesi neticesinde yüzde oran olarak elde edilen 11 farklı kaleme ait kredi/GSYH oranları analiz için temel veritabanını teşkil etmiştir. Söz konusu oranların her biri için HP(1000) parametresi kullanılarak trend hesaplamaları yapılmış ve bu trend serileri ile kredi/GSYH değerlerine dayalı olarak "kredi patlaması" tanımına uyan dönemlerin varlığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yapılan analizin sonuçları, grafiklerde görüleceği gibi, mevcut dönem için, işletme kredilerinin 2010 yılının ikinci çeyreğinde ortaya koyduğu bir dönemlik "patlama" dışında herhangi bir "kredi patlaması"na işaret etmemektedir. Ancak, 2010 yılı başından bu yana trend üzerine doğru yönelimin "patlama" olasılığı açısından dikkatle izlenmesinde fayda olacaktır. Ayrıca, söz konusu analizlerin IMF/Dünya Bankası tarafından özellikle gelişmiş ekonomilere yönelik olduğu dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda incelenen ülkenin finansal gelişmişliği, derinliği gibi kendi dinamiklerini ve yapısını gözönünde bulundurmak gerekmektedir.

**Grafik: Kredi Genişlemesi ve "Patlama" Tanımına Uyan Dönemler**



Çeşitli ülkelerin sınırötesi kredi riski görünümü açısından dikkat çekici farklılıklar gözlenmektedir. Türk bankacılık sektörünün verdiği kredilerin neredeyse tamamı (%98,4) yurt içine verilirken, söz konusu oran Belçika’da %29, İngiltere’de %60,9’a düşmektedir. Kredilerin bölgesel dağılımındaki bu farklılaşma dalgalanma ve kriz dönemlerinde ülke risklerinin oluşmasına neden olmakta ve sınır ötesi kredileri ağırlıkta olan ülkelerin hızlı hareket etme imkânını sınırlandırabilmektedir.

**Tablo: Bazı Ülkelerde Sınırötesi Kredi Riski Görünümü**

| % Pay                | TR    | BE   | CAN   | AT    | CH   | GRE   | DE    | NED  | PT    | KR    | UK    | ESP  | USA   |
|----------------------|-------|------|-------|-------|------|-------|-------|------|-------|-------|-------|------|-------|
| Ait Olduğu dönem     | 10.Q2 | 08   | 09.Q4 | 10.Q2 | 09   | 10.Q2 | 10.Q2 | 08   | 10.Q2 | 09.Q4 | 09.Q3 | 09   | 10.Q1 |
| Yurt içi Ekonomi     | 98,4  | 29,0 | 73,8  | 66,6  | 49,1 | 71,5  | 72,7  | 42,7 | 73,4  | 94,2  | 60,9  | 69,6 | 72,4  |
| Gelişmiş Ülkeler     | 0,9   | 62,0 | 19,4  | 17,4  | 44,5 | 24,9  | 24,0  | 49,9 | 19,5  | 2,5   | 33,2  | 21,1 | 21,5  |
| Gelişmekte olan Ülk. | 0,7   | 9,0  | 6,8   | 16,0  | 6,3  | 3,6   | 3,4   | 7,4  | 7,0   | 3,4   | 6,0   | 9,4  | 6,1   |
| Afrika               | 0,0   | 0,1  | 0,0   | 0,1   | 0,4  | 0,2   | 0,2   | 0,1  | 1,6   | 0,1   | 1,2   | 0,1  | 0,2   |
| Orta ve Doğu Avr.    | 0,3   | 5,2  | 0,1   | 12,8  | 0,4  | 2,0   | 0,8   | 2,7  | 2,8   | 0,2   | 0,0   | 0,2  | 0,4   |
| Rusya Fed.           | 0,2   | 0,5  | 0,0   | 2,2   | 0,2  | 0,0   | 0,4   | 0,9  | 0,0   | 0,1   | 0,1   | 0,1  | 0,2   |
| Çin dahil Asya       | 0,0   | 0,8  | 0,9   | 0,4   | 0,8  | 0,1   | 0,4   | 1,5  | 0,1   | 1,7   | 2,1   | 0,0  | 1,5   |
| Orta Doğu            | 0,2   | 0,4  | 0,1   | 0,4   | 0,9  | 0,3   | 0,4   | 0,1  | 0,5   | 0,5   | 1,2   | 0,1  | 0,2   |
| Amerika              | 0,0   | 2,0  | 5,7   | 0,1   | 3,7  | 1,4   | 1,4   | 1,8  | 2,4   | 0,7   | 1,3   | 8,9  | 3,7   |

Kaynak: IMF

Bankacılık bilançolarında YP ağırlıklarında ülkeler arası farklılıklar bulunmaktadır. Buna bağlı olarak kur riskleri değişmektedir. Türk bankacılık sektörü seçilen ülkeler arasında görece yüksek YP bilanço ağırlığına sahiptir.

**Tablo: Bazı Ülkelerde YP Riski Görünümü**

| (%)                      | TR    | CAN   | MEK   | SA  | PL    | AT    | CH   | GRE   | DE    | NED  | PT    | KR    | UK    | ESP  |
|--------------------------|-------|-------|-------|-----|-------|-------|------|-------|-------|------|-------|-------|-------|------|
| Ait Olduğu Dönem         | 10.Q2 | 09.Q4 | 09.Q3 | 08  | 09.Q3 | 10.Q2 | 09   | 10.Q2 | 10.Q2 | 08   | 10.Q2 | 09.Q4 | 09.Q3 | 09   |
| YP Kred./Toplam Krediler | 25,5  | 25,9  | 9,7   | 7,7 | 33,3  |       | 51,3 | 11,7  | 12,1  | 20,0 | 5,5   | 12,6  | 55,4  | 22,1 |
| YP Yük./Toplam Yüküm.    | 35,8  | 38,2  | 10,5  | 5,1 | 20,5  | 20,7  | 58,6 | 8,8   | 9,9   | 22,5 | 5,5   | 12,7  | 58,7  | 24,2 |

Kaynak:IMF

Hacim ve büyümeye katkı anlamında pasif içinde en büyük ağırlığı teşkil eden mevduat kalemi, 2009 yılı başından beri süregelen yıllık %15 civarındaki büyüme eğilimini, 2010 yılının üçüncü çeyreğinde de devam ettirmiştir. Mevduatın büyüme hızı ortalama etrafındaki dar hareketini istikrarlı şekilde sürdürürken, bileşenlerin payları açısından, 2010 üçüncü çeyrekte gözlenen dikkat çekici bir gelişme, döviz tevdiat hesaplarının toplam içindeki oranı azalırken, ticari ve diğer

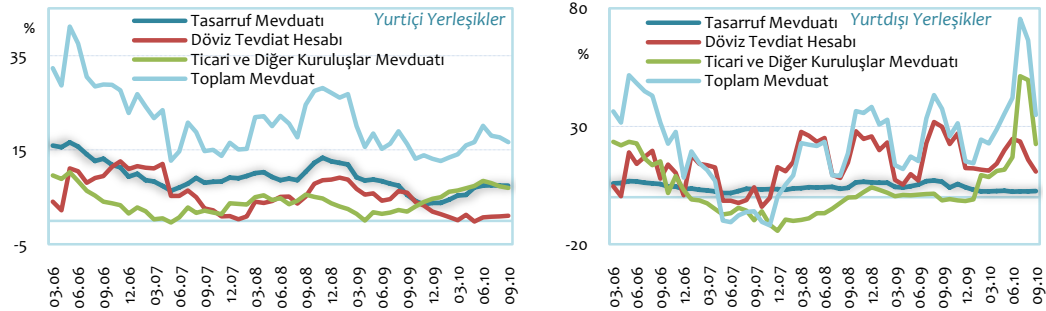
kuruluşlar mevduatındaki artıştır. Bu değişimin dinamiği, DTH kaleminin yıllık büyüme hızının, 2010 yılı üçüncü dönemde %4'e gerilemesinden ve ticari ve diğer kuruluşlar mevduatı kaleminin yıllık büyüme hızının %40'ı aşmasından izlenmektedir. Bu gelişme sonucunda, toplam mevduatın %17,2'lik yıllık büyüme hızına en büyük katkısı 2010 yılının üçüncü çeyreğinde ticari ve diğer kuruluşlar mevduatı kalemi yaparken, bu kalemi tasarruf mevduatı izlemiştir. DTH kalemi ise toplam büyümeye sadece 1,3 puan katkı sağlamıştır.

**Tablo 2.2-5: Mevduat ve Cari Hesapların Gelişimi**

|                         | Milyon TL |         |         |         |         | Geçen Yıla Göre % |         | Toplama Oran, % |         | Büyümeye Katkı, % |         |
|-------------------------|-----------|---------|---------|---------|---------|-------------------|---------|-----------------|---------|-------------------|---------|
|                         | 2008      | 2009    | 2010/03 | 2010/06 | 2010/09 | 2009/09           | 2010/09 | 2009/09         | 2010/09 | 2009/09           | 2010/09 |
| Tasarruf                | 182.615   | 199.700 | 209.378 | 221.307 | 223.902 | 13,9              | 18,8    | 38,5            | 39,1    | 5,5               | 7,3     |
| DTH                     | 152.069   | 162.322 | 162.142 | 161.073 | 167.822 | 20,5              | 4,0     | 33,0            | 29,3    | 6,6               | 1,3     |
| Ticari ve Diğ.Kur.      | 83.184    | 103.614 | 110.112 | 123.959 | 125.743 | 9,6               | 40,7    | 18,3            | 21,9    | 1,9               | 7,4     |
| Özel Cari ve Katılım H. | 19.018    | 26.485  | 27.244  | 28.086  | 29.359  | 39,5              | 19,2    | 5,0             | 5,1     | 1,7               | 1,0     |
| Resmi Kur.              | 17.359    | 21.279  | 24.138  | 28.695  | 24.439  | 23,2              | 0,3     | 5,0             | 4,3     | 1,1               | 0,0     |
| Kıy.Mad.Depo H.         | 355       | 1.219   | 1.272   | 1.389   | 1.754   | 148,5             | 112,9   | 0,2             | 0,3     | 0,1               | 0,2     |
| Toplam                  | 454.599   | 514.620 | 534.286 | 564.508 | 573.019 | 16,8              | 17,2    | 100,0           | 100,0   | 16,8              | 17,2    |

Toplam mevduatın bileşimi açısından, 2010 yılı Eylül döneminde gözlenen değişimin derinliğine bakıldığında, bu hareketin temel eğiliminin, gerek yurtiçi gerekse yurtdışı yerleşikler için 2009 yılının ilk çeyreğinde oluşmaya başladığı anlaşılmaktadır. Yurtiçi yerleşikler kesiminde, bu tarihten sonra DTH büyüme hızının toplama katkısı azalırken, ticari mevduatın ve diğer kuruluşlar mevduatının büyüme hızının katkısı artmıştır. Yurtdışı yerleşikler kesiminde ise Temmuz 2010'da toplam mevduatın yıllık büyüme hızının %75'i aşmasında, en büyük katkısı ticari ve diğer kuruluşlar mevduatı kalemi yapmış, ancak, bu kalemin artış hızının gücünü sonraki aylarda kaybetmesiyle birlikte yurtdışı yerleşiklerin toplam mevduatının artış hızı %35'in altına düşmüştür.

**Grafik 2.2-2: Mevduat Büyümesine Katkılar**



Bankacılık sektörünün yabancı kaynakları içerisinde 2009 yılı başından beri %4'ün altında bir paya sahip olan dış piyasalardan sağlanan kaynaklar kalemi, birbirine yakın ağırlıkta olmak üzere sendikasyon ve seküritizasyon kredilerinden oluşmaktadır. Bir önceki yıl, küresel krizin yansımaları nedeniyle önemli düşüşler gösteren her iki yabancı kaynak kalemi, 2010 Eylül ayı itibarıyla, sendikasyon kredilerindeki yıllık %17,5 oranındaki artışa rağmen, 2008 yılı değerlerine ulaşamamıştır. Yeni sendikasyon kredilerinin görece daha düşük ortalama vadeye sahip olması nedeniyle, ortalama yıllık vade 2010 Eylül ayında 1,1 yıla gerilemiş, seküritizasyon kredilerinde ise, hacim olarak gerilemenin etkisiyle vade uzamaya başlamıştır.

**Tablo 2.2-6: Dış Piyasalardan Sağlanan Kaynakların Gelişimi**

|                             | Milyar Dolar |      |         |         |         | Geçen Yıla Göre % Değ. |         | Ağırlıklı Ort. Vade (Yıl) |         |
|-----------------------------|--------------|------|---------|---------|---------|------------------------|---------|---------------------------|---------|
|                             | 2008         | 2009 | 2010/03 | 2010/06 | 2010/09 | 2009/09                | 2010/09 | 2009/09                   | 2010/09 |
| Sendikasyon Kredileri       | 10,7         | 7,4  | 9,2     | 10,0    | 10,5    | -31,3                  | 17,5    | 1,2                       | 1,1     |
| Seküritizasyon Kredileri    | 12,4         | 10,9 | 10,3    | 9,7     | 9,5     | -11,4                  | -16,3   | 6,1                       | 6,4     |
| Toplam                      | 23,2         | 18,2 | 19,4    | 19,7    | 20,0    | -21,5                  | -1,4    | 3,9                       | 3,6     |
| Send.Kr./Top.Yab.Kaynak.(%) | 2,5          | 1,5  | 1,9     | 2,0     | 1,9     |                        |         |                           |         |
| Sek.Kr./Top.Yab.Kaynak.(%)  | 2,9          | 2,2  | 2,1     | 1,9     | 1,7     |                        |         |                           |         |

Bilanço dışı işlemler içerisinde, cayılabilir kredi tahsis taahhütleri ve türev işlemler kalemlerinin büyümesi 2010 yılının üçüncü çeyreğinde de hız kesmeden devam etmektedir. Özellikle, cayılabilir kredi tahsis taahhütlerinin bir önceki yıla göre 14 kata yakın büyüme göstermesi,

toplam bilanço dışı kalemlerin Eylül 2010 itibarıyla %46,9 artmasına neden olmuştur. Söz konusu kalemdaki olağanüstü büyüme ve türev işlemlerde meydana gelen %48,3'lük artış, bilanço dışı işlemlerin bilançoya oranının %100'ü aşmasında temel belirleyiciler olarak dikkat çekmektedir.

**Tablo 2.2-7: Bilanço Dışı İşlemlerin Gelişimi**

|                                  | Milyon TL |         |         |         |         | Geçen Yıla Göre % Değ. |         | Bilanço Oran, % |         |
|----------------------------------|-----------|---------|---------|---------|---------|------------------------|---------|-----------------|---------|
|                                  | 2008      | 2009    | 2010/03 | 2010/06 | 2010/09 | 2009/09                | 2010/09 | 2009/09         | 2010/09 |
| Top. Bil. Dışı İşl. (1+2)        | 476.043   | 579.786 | 612.729 | 883.106 | 937.771 | 34,0                   | 46,9    | 72,7            | 101,1   |
| G.nakdi Kr. ve Yük. (1)          | 125.837   | 134.036 | 140.827 | 148.024 | 153.211 | 7,9                    | 18,2    | 16,8            | 16,5    |
| Teminat Mektupları               | 93.291    | 101.606 | 105.574 | 109.427 | 115.737 | 15,6                   | 17,1    | 12,7            | 12,5    |
| Akreditifler                     | 23.863    | 22.762  | 25.263  | 27.471  | 25.865  | -15,7                  | 19,1    | 2,9             | 2,8     |
| Diğer                            | 8.684     | 9.668   | 9.989   | 11.126  | 11.608  | 2,4                    | 28,0    | 1,2             | 1,3     |
| Taahhütler (2) (3+4)             | 350.206   | 445.750 | 471.903 | 735.082 | 784.561 | 42,8                   | 54,2    | 55,9            | 84,6    |
| Türev İşlemler (3)               | 196.392   | 251.205 | 299.612 | 371.096 | 381.549 | 24,9                   | 48,3    | 31,5            | 41,1    |
| Diğer Taahhütler (4)             | 153.815   | 194.546 | 172.291 | 363.986 | 403.012 | 67,3                   | 60,1    | 24,4            | 43,5    |
| Kredi Kart.Harcama Lim.Taah.     | 65.138    | 74.844  | 77.235  | 79.143  | 82.431  | 13,4                   | 14,3    | 9,4             | 8,9     |
| Kullan.Garan. Kredi Tahsis Taah. | 26.875    | 30.483  | 32.247  | 18.133  | 19.866  | 3,7                    | -31,9   | 3,8             | 2,1     |
| Çekler için Ödeme Taah.          | 16.627    | 21.258  | 30.226  | 28.534  | 30.657  | 10,8                   | 75,8    | 2,7             | 3,3     |
| Cayılabilir Kredi Tahsis Taah.   | 16.488    | 16.488  | 17.785  | 184.273 | 204.876 | -50,6                  | 1365,7  | 2,1             | 22,1    |
| Vadeli Aktif Değ. Alım Taah.     | 7.663     | 15.326  | 1.060   | 15.076  | 20.400  | 140,6                  | 6,5     | 1,9             | 2,2     |
| Diğer                            | 21.023    | 36.145  | 13.738  | 38.828  | 44.782  | 1378,9                 | -55,2   | 4,5             | 4,8     |

Bankacılık sektörünün toplam kârının artış hızında 2009 yılı sonrası gözlenen gerileme, 2010 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde de devam etmiştir. Böylelikle, 2009 üçüncü çeyrekteki yıllık %41,1 oranına göre oldukça düşük bir değer ifade eden %7,2'lik 2010 yılı üçüncü çeyrek büyüme hızı neticesinde, toplam kâr 16,8 milyar düzeyinde gerçekleşmiştir. 2010 yılında ortaya çıkan bu eğilimin başlıca nedeni, net faiz gelirlerinin geçen yılın aynı dönemine göre azalması olarak görülmektedir. Bu gelişmenin arka planında, kredilerden alınan faizler bir önceki yıla göre azalırken, mevduata verilen faizlerin artması; diğer faiz dışı gelirlerdeki artışa rağmen, kredilerden alınan ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmetleri gelirlerinin azalması; ve personel giderlerinin görece yükselmesinin etkili olduğu verilerden anlaşılmaktadır.

**Tablo 2.2-8: Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemlerinin Gelişimi**

|                                       | Milyon TL |        |         |         |         | Önceki Yıla Göre % Değişim |         | % Dağılım |         |
|---------------------------------------|-----------|--------|---------|---------|---------|----------------------------|---------|-----------|---------|
|                                       | 2008      | 2009   | 2010/03 | 2010/06 | 2010/09 | 2009/09                    | 2010/09 | 2009/09   | 2010/09 |
| Kredilerden Alınan Faizler            | 52.110    | 52.478 | 11.387  | 23.017  | 34.995  | 9,7                        | -13,5   | 61,6      | 61,2    |
| Menkul Değerlerden Alınan Faizler     | 27.278    | 28.257 | 7.220   | 13.686  | 19.279  | 10,2                       | -10,9   | 33,0      | 33,7    |
| Diğer                                 | 6.380     | 4.556  | 972     | 1.990   | 2.908   | -22,2                      | -18,9   | 5,5       | 5,1     |
| Faiz Gelirleri                        | 85.768    | 85.291 | 19.579  | 38.693  | 57.182  | 7,4                        | -12,9   | 100,0     | 100,0   |
| Mevduata Verilen Faizler              | 43.967    | 35.370 | 7.241   | 15.103  | 23.487  | -7,8                       | -16,9   | 81,7      | 82,0    |
| Bankalara Verilen Faizler             | 5.632     | 4.162  | 792     | 1.649   | 2.543   | -16,9                      | -23,6   | 9,6       | 8,9     |
| Diğer                                 | 5.186     | 3.956  | 939     | 1.780   | 2.602   | -16,6                      | -13,0   | 8,6       | 9,1     |
| Faiz Giderleri                        | 54.786    | 43.488 | 8.971   | 18.532  | 28.631  | -9,6                       | -17,2   | 100,0     | 100,0   |
| Net Faiz Geliri (Gideri)              | 30.982    | 41.803 | 10.608  | 20.162  | 28.551  | 36,0                       | -8,2    | -         | -       |
| Kredilerden Alınan Ücret ve Kom.      | 2.518     | 3.299  | 822     | 1.636   | 2.455   | 30,8                       | 2,2     | 16,7      | 14,0    |
| Bankacılık Hizmetleri Gelirleri       | 10.022    | 10.537 | 2.618   | 5.362   | 8.045   | 5,0                        | 2,7     | 54,5      | 45,8    |
| Diğer                                 | 4.883     | 5.378  | 2.402   | 4.959   | 7.067   | 2,6                        | 71,1    | 28,7      | 40,2    |
| Toplam Faiz Dışı Gelirler             | 17.422    | 19.214 | 5.843   | 11.957  | 17.567  | 7,8                        | 22,3    | 100,0     | 100,0   |
| Personel Giderleri                    | 9.784     | 10.413 | 2.751   | 5.688   | 8.618   | 6,8                        | 11,8    | 37,9      | 39,3    |
| Provizyonlar                          | 3.602     | 3.855  | 1.163   | 1.670   | 2.239   | -2,8                       | -18,0   | 13,4      | 10,2    |
| Diğer                                 | 13.207    | 13.622 | 3.530   | 7.165   | 11.066  | 4,7                        | 11,7    | 48,7      | 50,5    |
| Toplam Faiz Dışı Giderler             | 26.593    | 27.890 | 7.443   | 14.523  | 21.923  | 4,4                        | 7,8     | 100,0     | 100,0   |
| Net Faiz Dışı Gelir (Gider)           | -9.170    | -8.676 | -1.601  | -2.566  | -4.356  | -3,0                       | -27,1   | -         | -       |
| Ser. Piy. İşlem Kârları (Zarar) (Net) | 1.501     | 1.275  | -697    | -1.516  | -1.130  | -                          | -       | -         | -       |
| Kambyo Kârları (Zarar) (Net)          | -1.497    | 635    | 1.022   | 1.902   | 1.731   | -                          | -       | -         | -       |
| Diğer                                 | 268       | 0      | 0       | 2       | 2       | -                          | -       | -         | -       |
| Top. Diğer Faiz Dışı Gelirler (Gider) | 272       | 1.910  | 325     | 388     | 603     | 393,6                      | -69,9   | -         | -       |
| Vergi Provizyonu                      | 3.218     | 4.970  | 1.532   | 2.823   | 3.838   | 33,4                       | 2,2     | -         | -       |
| Net Kâr (Zarar)                       | 13.421    | 20.182 | 6.299   | 12.169  | 16.849  | 41,1                       | 7,2     | -         | -       |

Bankacılık sektörünün nakit girişleri ve bu nakiti nasıl kullandığı nakit akım tablosu aracılığıyla analiz edildiğinde, Haziran 2010 itibarıyla nakit ve nakde eşdeğer varlıklardaki net artışın geçen yılın aynı dönemine göre azaldığı görülmektedir. Söz konusu gelişmede bankaların kullandığı kredilerdeki artışa bağlı olarak bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan net nakit akımının

azalması etkili olmuştur. Yatırım faaliyetlerine ilişkin net nakit çıkışı ise, geçen yılın aynı dönemine göre azalmıştır.

**Tablo 2.2-9: Nakit Akım Tablosu**

| Milyon TL                                                                         | 06.09   | 12.09   | 06.10   | 06.10-06.09<br>Değişim<br>Milyon TL |
|-----------------------------------------------------------------------------------|---------|---------|---------|-------------------------------------|
| Bankacılık Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akımları                                  |         |         |         |                                     |
| Bankacılık Faaliyet Konusu Aktif ve Pasiflerdeki Değişim Öncesi Faaliyet Kârı (1) | 14.244  | 32.924  | 17.272  | 3.028                               |
| Bankacılık Faaliyetleri Konusu Aktif ve Pasiflerdeki Değişim (2)                  | 15.385  | 38.859  | -10.494 | -25.879                             |
| Bankacılık Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit Akımı (1+2)                     | 29.629  | 71.783  | 6.779   | -22.850                             |
| Yatırım Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akımları                                     | 0       | 0       | 0       | 0                                   |
| Yatırım Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit Akımı                              | -24.955 | -66.521 | -12.337 | 12.618                              |
| Finansman Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akımları                                   | 0       | 0       | 0       | 0                                   |
| Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Net Nakit Akımı                               | -1.256  | -1.128  | -1.729  | -473                                |
| Döviz Kurundaki Değişimin Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar Üzerindeki Etkisi      | 110     | -330    | -181    | -291                                |
| Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklardaki Net Artış                                    | 3.528   | 3.726   | -7.469  | -10.997                             |
| Dönem Başındaki Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar                                  | 83.197  | 83.025  | 83.814  | 617                                 |
| Dönem Sonundaki Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar                                  | 86.724  | 86.824  | 76.344  | -10.380                             |

Not: Nakit Akım Tablosu Bağımsız Denetim Kuruluşları tarafından BDDK'ya yapılan dönemsel raporlamaların toplulaştırılmasıyla oluşturulmuştur.

### 2.3 Bankacılık Sektörü Dışındaki Finansal Sektörler

Bankacılık dışı finansal kesimin<sup>2</sup> toplam aktifleri 2010 yılının üçüncü çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre %17,1'lik bir büyüme göstermiştir. Faktoring şirketlerinin 2010 yılının önceki dönemlerinde de gözlenen yüksek büyümesi yılın üçüncü çeyreğinde de devam etmiştir. Faktoring şirketleri toplam aktiflerini geçen yılın aynı dönemine göre %49 büyütürken; bankacılık dışı finansal sektör içindeki payı finansal kiralama şirketlerine yakınlaşmıştır. Eylül ayı itibarıyla finansal kiralama şirketlerinin payı %43,1, faktoring şirketlerinin payı %40,2 düzeyindedir. Tüketici finansman şirketleri ve varlık yönetim şirketleri sektör içindeki paylarını korumuşlardır.

Bankacılık dışındaki finansal sektörlerin payı ülkeler arasında önemli ölçüde farklılaşmaktadır. IMF verileri üzerinden değerlendirildiğinde, Türkiye'de diğer finansal kuruluşların toplam sistem içindeki payı seçilmiş ülkelere göre nispi olarak düşüktür. Türkiye'de finansal sektörün son yıllardaki istikrarlı büyümesine rağmen milli gelire oranının düşük olduğu, seçilmiş ülkelerde diğer finansal kuruluşların milli gelire oranlarının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

**Tablo 2.3-1: Diğer Finansal Kuruluşların Küresel Görünümü**

| (%)                           | TR    | PL    | AT    | GRE   | DE    | PT    | KR    | UK    | ESP   | USA   | BE    | IT   | RO    |
|-------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|------|-------|
| Ait Olduğu Dönem              | 10.Q2 | 09.Q3 | 10.Q2 | 10.Q2 | 10.Q2 | 10.Q2 | 09.Q4 | 09.Q3 | 09    | 10.Q1 | 08.Q2 | 09   | 10.Q2 |
| Finansal Sistem İçindeki Payı | 5,5   | 9,7   | 20,0  | 5,0   | 16,7  | 8,8   | 13,8  | 36,4  | 14,1  | 36,1  | 11,6  | 15,6 | 5,1   |
| Aktiflerin GSYH'ye Oranı      | 4,8   | 31,1  | 93,3  | 15,1  | 117,8 | 60,1  | 111,4 | 979,9 | 121,4 | 324,2 | 137,4 | 93,8 | 4,5   |

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2010, BDDK

Not: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, veriler, ülkeler arasında mutlak bir suretle karşılaştırılabilir değildir.

#### 2.3.1 Finansal Kiralama

Finansal kiralama sektörünün aktif büyüklüğü 2010 yılı boyunca durağan bir seyir izlemiştir. Finansal kiralama toplam aktifleri Eylül ayında bir önceki çeyreğe göre %0,9'luk sınırlı bir büyüme göstermiştir. Söz konusu gelişmede sektörün alacaklarındaki azalma eğilimi belirleyici olmaya devam etmektedir. Alacaklar geçen döneme göre %0,9 azalırken bilanço içindeki payı da geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık 10 puan azalmıştır. Bilanço kalemleri içinde bankalara yapılan plasmanlar artışını sürdürmektedir. Sektörün kaynak yapısı değerlendirildiğinde alınan kredilerin değişmediği, özkaynakların arttığı görülmektedir. Nazım hesapların bilançoya oranı geçen yılın Eylül ayına göre küçük bir azalma göstermiş, bilanço dışı işlemler içinde alınan teminatların ağırlığı sürmüştür. Türev finansal araçlar bir önceki çeyreğe göre %37 oranında artarken bilançoya oranını da %9,2'e yükseltmiştir.

<sup>2</sup> Finansal Kiralama Sektörü, Faktoring Sektörü, Tüketici Finansman Sektörü ve Varlık Yönetim Şirketleri Toplamı.

**Tablo 2.3-2: Finansal Kiralama Sektörü Bilanço Temel Büyüklükleri**

| (Milyar TL)           | 2006 | 2007 | 2008 | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Önceki    | Bilanço Payı (%) |        |
|-----------------------|------|------|------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|-----------|------------------|--------|
|                       |      |      |      |        |        |        |        |        |        |        | Dön. Göre | Eyl.09           | Eyl.10 |
|                       |      |      |      |        |        |        |        |        |        |        | Değ. (%)  |                  |        |
| Alacaklar             | 8,5  | 11,7 | 13,9 | 13,7   | 12,1   | 11,3   | 10,8   | 10,1   | 9,8    | 9,7    | -0,9      | 77,3             | 67,4   |
| Takipteki Alacaklar   | 0,3  | 0,5  | 1    | 1,3    | 1,4    | 1,5    | 1,5    | 1,5    | 1,5    | 1,5    | -3,4      | 10,4             | 10,2   |
| Karşılıklar           | 0,2  | 0,3  | 0,4  | 0,4    | 0,5    | 0,5    | 0,6    | 0,6    | 0,6    | 0,7    | 3,8       | 3,5              | 4,7    |
| Bankalar              | 0,5  | 0,8  | 1,4  | 1,2    | 1,3    | 1,3    | 1,6    | 2,0    | 2,2    | 2,3    | 3,9       | 8,7              | 16,0   |
| Toplam Aktifler       | 10   | 13,7 | 17,1 | 16,9   | 15,4   | 14,6   | 14,7   | 14,3   | 14,2   | 14,4   | 0,9       | 100,0            | 100,0  |
| Alınan Krediler       | 7,3  | 10,3 | 13,7 | 13,3   | 11,8   | 11,0   | 10,7   | 10,3   | 10,0   | 10,0   | -0,3      | 75,3             | 69,6   |
| Özkaynaklar           | 2    | 2,5  | 3    | 3,0    | 3,2    | 3,1    | 3,5    | 3,5    | 3,7    | 3,7    | 2,3       | 21,5             | 26,0   |
| Nazım Hesaplar Top.   | 6,2  | 8,1  | 15,6 | 15,4   | 15,9   | 16,4   | 16,8   | 16,8   | 17,2   | 17,3   | 0,7       | 111,9            | 120,5  |
| Alınan Teminatlar     | v.y. | v.y. | 13,4 | 12,9   | 13,8   | 13,9   | 14,1   | 13,9   | 13,8   | 13,4   | -3,4      | 94,6             | 92,9   |
| Verilen Teminatlar    | v.y. | v.y. | 0,7  | 0,7    | 0,7    | 0,7    | 0,7    | 0,7    | 0,7    | 0,7    | 0,4       | 4,5              | 4,5    |
| Türev Finans. Araçlar | v.y. | v.y. | 0,9  | 1,0    | 0,6    | 1,0    | 1,1    | 0,9    | 1,0    | 1,3    | 37,0      | 6,7              | 9,2    |
| Emanet Kıymetler      | v.y. | v.y. | 0,4  | 0,7    | 0,7    | 0,8    | 0,8    | 1,2    | 1,6    | 1,9    | 19,7      | 5,6              | 13,2   |

Sektörün toplam aktiflerinde gözlenen durağan gidişe rağmen net dönem kârı geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %75 artmıştır. Söz konusu artışta finansal kiralama gelirlerindeki düşmeye rağmen kiralama dışı gelirlerin artırılması ve giderlerin geçen yılın altında kalması etkili olmuştur.

**Tablo 2.3-3: Finansal Kiralama Şirketleri Gelir Tablosu Seçilmiş Kalemleri**

| (Milyon TL)                     | 2006  | 2007  | 2008  | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Haz.-    |
|---------------------------------|-------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|----------|
|                                 |       |       |       |        |        |        |        |        |        |        | Eyl.10   |
|                                 |       |       |       |        |        |        |        |        |        |        | Değ. (%) |
| Finansal Kiralama Gelirleri     | 955   | 1.287 | 1.538 | 406    | 744    | 1.071  | 1.358  | 289    | 546    | 805    | 47,4     |
| Finansal Kiralama Dışı Gelirler | 1.813 | 1.695 | 6.147 | 1.777  | 3.215  | 4.238  | 5.032  | 824    | 1.729  | 2.886  | 66,9     |
| Finansal Kiralama Giderleri     | 422   | 589   | 807   | 209    | 358    | 500    | 620    | 110    | 208    | 318    | 52,9     |
| Finansal Kiralama Dışı Giderler | 1.780 | 1.769 | 5.846 | 1.689  | 3.089  | 4.152  | 4.882  | 725    | 1.530  | 2.611  | 70,6     |
| Faaliyet Giderleri              | 209   | 246   | 223   | 54     | 107    | 160    | 222    | 59     | 110    | 164    | 48,4     |
| Vergi Karşılığı                 | 8     | 10    | 8     | 22     | 46     | 71     | -270   | 20     | 35     | 51     | 45,2     |
| Net Dönem Kârı/Zararı           | 363   | 348   | 590   | 138    | 219    | 214    | 576    | 130    | 268    | 373    | 39,0     |

Sektörün büyümesinin durma noktasına gelmesine rağmen kârlılık göstergeleri geçen yılın üzerindedir. Sektörün takibe dönüşüm oranı yüksek seviyesini korumakla birlikte geçen çeyreğe göre azalması olumlu değerlendirilmektedir. Sektörün döviz kuru riskinde geçen yıla göre azalma kaydedilmiştir. Zarar eden şirket sayısı 2010 yılının üçüncü çeyreğinde 9'a yükselmiştir.

**Tablo 2.3-4: Finansal Kiralama Sektörü Sağlamlık Göstergeleri**

| (%)                                      | 2006  | 2007  | 2008  | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
|------------------------------------------|-------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Bankacılık Dışı Sektör içindeki Payı     | 50,7  | 54,5  | 57,9  | 58,3   | 53,6   | 51,4   | 49     | 47,1   | 44,8   | 43,1   |
| Alacaklar/Özkaynaklar Oranı              | 4,3   | 4,7   | 4,7   | 4,5    | 3,8    | 3,6    | 3,1    | 2,9    | 2,7    | 2,6    |
| Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar            | 18,3  | 14,1  | 19,8  | 4,5    | 7,0    | 6,8    | 16,5   | 3,7    | 7,3    | 10,0   |
| Vergi Sonrası Kâr/Aktifler               | 3,6   | 2,5   | 3,4   | 0,8    | 1,4    | 1,5    | 3,9    | 0,9    | 1,9    | 2,6    |
| Takibe Dönüşüm Oranı                     | 3,5   | 4,2   | 6,6   | 8,4    | 10,5   | 11,8   | 12,3   | 13,2   | 13,4   | 13,1   |
| Karşılık Oranı                           | 57,5  | 52,7  | 37,7  | 34,2   | 32,1   | 33,6   | 40,7   | 41,5   | 42,8   | 45,9   |
| YP Varlıklar/Aktifler                    | 70,6  | 70,9  | 79,2  | 80,1   | 78,6   | 78,0   | 73,2   | 70,1   | 69,9   | 67,4   |
| YP Yükümlülükler/Pasifler                | 71,8  | 72,6  | 76,7  | 77,9   | 75     | 72,4   | 68     | 65,3   | 64,0   | 60,8   |
| Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar  | -6    | -9,4  | 14,1  | 12,3   | 17,8   | 26,2   | 21,8   | 19,6   | 22,9   | 25,4   |
| Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar | 133,6 | 167,8 | 339,9 | 336,3  | 336,1  | 341,3  | 315,3  | 317,2  | 306,2  | 293,3  |
| İşlem Sınırı Rasyosu (<30)               | 4,7   | 5,9   | 5     | 4,9    | 4,3    | 3,9    | 3,8    | 3,2    | 3,0    | 2,9    |
| Zarar Eden Şirket Sayısı (Adet)          | 20    | 20    | 4     | 2      | 4      | 6      | 5      | 7      | 7      | 9      |

Finansal kiralama sektöründeki genel yavaşlamanın etkisi hizmet ağlarında da görülmektedir. Eylül ayı itibarıyla önceki çeyreğe göre sektörün şube sayısı değişmezken, temsilcilik sayısı 3 adet personel sayısı 1 kişi azalmıştır. Söz konusu dönemde şube ve sözleşme sayısında da %5 civarı azalma görülmüştür.

**Tablo 2.3-5: Finansal Kiralama Sektörü Operasyonel Göstergeleri**

| (Adet)             | 2006  | 2007  | 2008    | Mar.09  | Haz.09  | Eyl.09  | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Önceki Dön. Göre |
|--------------------|-------|-------|---------|---------|---------|---------|--------|--------|--------|--------|------------------|
|                    |       |       |         |         |         |         |        |        |        |        | Değişim          |
| Şube Sayısı        | 3     | 10    | 18      | 18      | 18      | 18      | 18     | 17     | 16     | 16     | (-)              |
| Temsilcilik Sayısı | 79    | 65    | 80      | 80      | 78      | 78      | 76     | 75     | 72     | 69     | -3 (Adet)        |
| Personel Sayısı    | 1.311 | 1.557 | 1.427   | 1.347   | 1.339   | 1.316   | 1.280  | 1.271  | 1.287  | 1.286  | -1 (Adet)        |
| Müşteri Sayısı     | v.y.  | v.y.  | 73.577  | 69.221  | 66.040  | 63.280  | 60.010 | 56.750 | 54.741 | 51.716 | -5,3 (%)         |
| Sözleşme Sayısı    | v.y.  | v.y.  | 121.627 | 115.207 | 109.318 | 103.573 | 98.596 | 92.337 | 89.251 | 84.806 | -5,0 (%)         |



### 2.3.2 Faktoring

2009 yılı ortasından itibaren büyüme eğiliminde olan faktoring sektörü Eylül 2010 itibarıyla bu eğilimini korumuştur. Sektörün toplam aktifleri geçen yılın aynı dönemine göre %48,9 büyümüştür. Sektörün en önemli aktif kalemi niteliğinde olan alacaklar kalemi son 12 ayda %62,3 büyürken, aktifler içindeki payı da yaklaşık %85 olmuştur. Alacaklar kaleminin artışında ekonomik koşulların daha fazla iskonto ihtiyacına neden olması etkili olmuştur. Kaynak yapısında alınan kredilerin ağırlığı sürmüştür ve söz konusu kalem geçen yılın aynı dönemine göre %64,4 artmıştır. Nazım hesaplardaki artışta bir yavaşlama mevcuttur. Alınan teminatlar önceki yıla göre %23 azalmış, türev araçlarda %180,4 gibi çok hızlı bir artış yaşanmıştır.

**Tablo 2.3-6: Faktoring Sektörü Bilanço Temel Büyüklükleri**

| (Milyar TL)               |      |      |      |        |        |        |        |        |        |        | 09.09/09.10 | Bilanço Payı(%) |        |
|---------------------------|------|------|------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|-------------|-----------------|--------|
|                           | 2006 | 2007 | 2008 | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | (%)         | Eyl.09          | Eyl.10 |
| Alacaklar                 | 5,1  | 6,2  | 5,6  | 5,4    | 6,5    | 7,0    | 8,4    | 9,1    | 10,4   | 11,4   | 62,3        | 78,4            | 84,8   |
| Takipteki Alacaklar       | 0,1  | 0,3  | 0,5  | 0,6    | 0,5    | 0,5    | 0,5    | 0,5    | 0,5    | 0,7    | 31,4        | 5,8             | 4,9    |
| Karşılıklar               | 0,1  | 0,2  | 0,4  | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,5    | 21,1        | 4,7             | 3,6    |
| Bankalar                  | 0,6  | 0,4  | 1,1  | 0,7    | 1,0    | 1,0    | 1,1    | 1,1    | 1,0    | 1,0    | 1,2         | 11,4            | 7,5    |
| Toplam Aktifler           | 6,3  | 7,6  | 7,8  | 7,2    | 8,4    | 9,0    | 10,5   | 11,1   | 12,3   | 13,4   | 48,9        | 100,0           | 100,0  |
| Alınan Krediler           | 4,2  | 4,9  | 4,9  | 4,5    | 5,7    | 6,2    | 7,6    | 8,2    | 9,3    | 10,2   | 64,4        | 68,7            | 76,1   |
| Özkaynaklar               | 1,8  | 2    | 2,4  | 2,4    | 2,4    | 2,4    | 2,5    | 2,5    | 2,7    | 2,8    | 17,4        | 27,0            | 21,0   |
| Nazım Hesaplar Toplamı    | 18,5 | 23,4 | 30,6 | 31,7   | 33,8   | 33,4   | 28,3   | 30,1   | 33,8   | 34,5   | 3,3         | 372,2           | 257,4  |
| Riski Üstlen.. Fakt. İşl. | v.y. | v.y. | 3,9  | 3,7    | 4      | 2,6    | 2,4    | 2,7    | 3,0    | 2,6    | 0,9         | 28,5            | 19,6   |
| Alınan Teminatlar         | v.y. | v.y. | 15,6 | 15,6   | 16,7   | 17     | 10,5   | 11     | 10,9   | 13,1   | -23,0       | 189,7           | 97,7   |
| Türev Finansal Araçlar    | v.y. | v.y. | 1,4  | 1,7    | 1,3    | 0,8    | 1      | 1,1    | 1,9    | 2,2    | 180,4       | 8,4             | 16,7   |
| Emanet Kıymetler          | v.y. | v.y. | 7,9  | 8,8    | 9,7    | 10,7   | 12,8   | 13,6   | 15,6   | 14,9   | 39,4        | 119,3           | 111,3  |

Faktoring sektörünün büyüme performansındaki olumlu gelişmeyi kârlılık performansı da teyit etmektedir. Sektörün dönem kârı geçen yılın aynı dönemine göre %18,5 artmıştır.

**Tablo 2.3-7: Faktoring Şirketleri Gelir Tablosu Seçilmiş Kalemleri**

| (Milyon TL)             | 2006    | 2007    | 2008    | Mar.09 | Haz.09  | Eyl.09  | Ara.09  | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10  | Önceki Yıla Göre Değ. (%) |
|-------------------------|---------|---------|---------|--------|---------|---------|---------|--------|--------|---------|---------------------------|
| Faktoring Gelirleri     | 1.021,2 | 1.530,8 | 1.756,9 | 352,9  | 658,6   | 989,8   | 1.357,9 | 329,0  | 699,0  | 1.098,4 | 11,0                      |
| Faktoring Dışı Gelirler | 1.015,0 | 2.203,3 | 1.926,2 | 679,3  | 1.067,1 | 1.456,4 | 1.707,9 | 460,1  | 997,7  | 1.754,3 | 20,5                      |
| Faktoring Giderleri     | 503,9   | 619,5   | 808,1   | 138,6  | 254,8   | 393,8   | 527,1   | 147,7  | 314,2  | 495,2   | 25,7                      |
| Faktoring Dışı Giderler | 874,1   | 2.285,0 | 1.838,3 | 676,5  | 1.022,9 | 1.396,0 | 1.648,5 | 425,9  | 925,9  | 1.651,4 | 18,3                      |
| Faaliyet Giderleri      | 205,7   | 264,7   | 345,4   | 83,7   | 153,2   | 223,6   | 314,7   | 86,2   | 184,4  | 278,8   | 24,7                      |
| Vergi Karşılığı         | 61,0    | 78,0    | 53,3    | 12,7   | 35,1    | 54,4    | 95,7    | 15,8   | 44,1   | 58,4    | 7,3                       |
| Net Dönem Kârı/Zararı   | 490,8   | 426,6   | 439,6   | 52,7   | 157,5   | 249,1   | 327,1   | 97,9   | 193,7  | 295,1   | 18,5                      |

Faktoring şirketlerinin bankacılık dışı finansal sektör içindeki payı artış eğilimini sürdürmektedir. Sektörün kârlılık göstergeleri olumlu bir seyir izlerken, takibe dönüşüm oranı ve kur riskinin yılın üçüncü çeyreğinde arttığı dikkat çekmektedir. Zarar eden şirket sayısı yılın üçüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre 3 adet artmıştır.

**Tablo 2.3-8: Faktoring Sektörü Sağlamlık Göstergeleri**

| (%)                                           | 2006  | 2007  | 2008 | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
|-----------------------------------------------|-------|-------|------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Bankacılık Dışı Finansal Sektör içindeki Payı | 32,2  | 30    | 26,3 | 24,9   | 29,2   | 31,6   | 34,9   | 36,5   | 38,8   | 40,2   |
| Alacaklar/Özkaynaklar Oranı                   | 2,9   | 3,1   | 2,4  | 2,3    | 2,7    | 2,9    | 3,4    | 3,6    | 3,9    | 4,0    |
| Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar                 | 27,9  | 21,3  | 18,5 | 2,2    | 6,6    | 10,3   | 13,1   | 3,9    | 7,3    | 10,5   |
| Vergi Sonrası Kâr/Aktifler                    | 7,8   | 5,6   | 5,6  | 0,7    | 1,9    | 2,8    | 3,1    | 0,9    | 1,6    | 2,2    |
| Takibe Dönüşüm Oranı                          | 2,7   | 4,0   | 8,2  | 9,8    | 7,4    | 7,4    | 5,9    | 5,2    | 4,7    | 5,5    |
| Karşılık Oranı                                | 92,1  | 87    | 77   | 75,5   | 79,6   | 81,2   | 83,7   | 84,8   | 85,2   | 73,7   |
| YP Varlıklar/Aktifler                         | 11,5  | 11,6  | 15,4 | 13,1   | 12,1   | 11,5   | 8,2    | 6,9    | 7,8    | 8,7    |
| YP Yüklülükler/Pasifler                       | 23,6  | 24    | 35,1 | 32     | 23,6   | 20,2   | 16,9   | 16,1   | 16,2   | 17,0   |
| Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar       | -43,4 | -46,9 | -65  | -57,5  | -40,3  | -32,3  | -36,6  | -40,0  | -39,0  | -39,6  |
| Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar      | 56,2  | 40,3  | 175  | 218,1  | 201,3  | 171,0  | 189,7  | 184,8  | 209,8  | 196,6  |
| İşlem Sınırı Rasyosu (<30)                    | 3,0   | 3,3   | 2,3  | 2,3    | 2,9    | 3,0    | 3,5    | 3,7    | 4,1    | 4,3    |
| Zarar Eden Şirket Sayısı (Adet)               | 11    | 13    | 13   | 24     | 20     | 15     | 15     | 15     | 14     | 17     |

Faktoring sektörünün şube sayısı değişmezken temsilcilik sayısı, bir önceki döneme göre 8 adet artmıştır. Eylül ayı itibarıyla 216 yeni personele istihdam sağlanırken, müşteri sayısı ve sözleşme sayısında bir önceki çeyreğe göre artışlar sırasıyla %6,2 ve %9,3 olmuştur.

**Tablo 2.3-9: Faktoring Sektörü Operasyonel Göstergeleri**

| (Adet)             | 2006  | 2007  | 2008    | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Önceki Döneme Göre Değişim |
|--------------------|-------|-------|---------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|----------------------------|
| Şube Sayısı        | 3     | 16    | 20      | 23     | 23     | 25     | 26     | 27     | 27     | 27     | 0 (Adet)                   |
| Temsilcilik Sayısı | 147   | 119   | 128     | 113    | 100    | 107    | 116    | 139    | 155    | 163    | 8 (Adet)                   |
| Personel Sayısı    | 2.425 | 2.912 | 3.009   | 2.879  | 2.689  | 2.769  | 2.959  | 3.051  | 3.229  | 3.445  | 216(Adet)                  |
| Müşteri Sayısı     | v.y.  | v.y.  | 50.228  | 51.378 | 35.493 | 37.641 | 40.997 | 46.750 | 50.869 | 53.747 | 6,2 (%)                    |
| Sözleşme Sayısı    | v.y.  | v.y.  | 146.558 | 99.503 | 72.639 | 64.628 | 65.952 | 72.082 | 68.732 | 75.142 | 9,3 (%)                    |

### 2.3.3 Tüketici Finansmanı

Tüketici finansman sektörünün aktif büyüklüğündeki ılımlı büyüme eğilimi Eylül ayı itibarıyla da devam etmiştir. Alacaklar kaleminin aktifler içindeki ağırlığı artarak devam etmektedir. Takipteki alacakların azalması aktif kalitesi açısından olumlu değerlendirilmektedir. En önemli kaynak niteliğindeki krediler Eylül ayında geçen yılın aynı dönemine göre %10,1 artmıştır. Özkaynakların payında önemli bir değişim yaşanmamıştır. Nazım hesaplarda alınan teminatlardan kaynaklanan belirgin bir büyüme söz konusudur.

**Tablo 2.3-10: Tüketici Finansman Sektörü Bilanço Temel Büyüklükleri**

| (Milyar TL)            | 2006 | 2007 | 2008 | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Önceki Yıla Göre Değ. (%) | Bilanço Payı(%) |
|------------------------|------|------|------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|---------------------------|-----------------|
| Alacaklar              | 3,2  | 3,7  | 4    | 3,9    | 3,9    | 3,9    | 3,9    | 3,8    | 4,1    | 4,6    | 19,3                      | 86,3            |
| Takipteki Alacaklar    | 0,1  | 0,1  | 0,3  | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,3    | 0,3    | 0,3    | -27,6                     | 9,1             |
| Karşılıklar            | 0    | 0,1  | 0,1  | 0,1    | 0,1    | 0,1    | 0,1    | 0,2    | 0,2    | 0,2    | 43,3                      | 2,5             |
| Bankalar               | 0,1  | 0    | 0,3  | 0,5    | 0,3    | 0,2    | 0,3    | 0,5    | 0,4    | 0,3    | 2,4                       | 5,5             |
| Toplam Aktifler        | 3,4  | 3,9  | 4,7  | 4,8    | 4,6    | 4,5    | 4,5    | 4,5    | 4,7    | 5,1    | 13,4                      | 100,0           |
| Alınan Krediler        | 2,8  | 3,2  | 3,7  | 3,9    | 3,7    | 3,5    | 3,6    | 3,5    | 3,6    | 3,9    | 10,1                      | 79,1            |
| Özkaynaklar            | 0,2  | 0,3  | 0,4  | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,5    | 16,8                      | 8,9             |
| Nazım Hesaplar Toplamı | 2,2  | 3,3  | 0,9  | 2,1    | 2      | 2,1    | 2,5    | 1,9    | 2,5    | 3,4    | 60,3                      | 48,1            |
| Alınan Teminatlar      | v.y. | v.y. | 0,2  | 1      | 1      | 1,1    | 1,2    | 1,3    | 1,6    | 2,1    | 94,6                      | 24,1            |
| Türev Fin. Araçlar     | v.y. | v.y. | 0,7  | 1,1    | 1,1    | 1,1    | 0,9    | 0,5    | 0,8    | 1,0    | -7,9                      | 23,9            |

Tüketici finansman sektörünün gelirlerinde Eylül ayı itibarıyla geçen yılın aynı dönemine göre düşme yaşanmasına rağmen giderlerdeki azalmanın daha yüksek olması nedeniyle dönem kârında önceki yıla göre %185,5 artış sağlanmıştır. Özellikle tüketici finansman dışı gelirler ve giderlerdeki azalma oranlarının yüksekliği dikkat çekmektedir.

**Tablo 2.3-11: Tüketici Finansman Şirketleri Gelir Tablosu Seçilmiş Kalemleri**

| (Milyon TL)                      | 2006  | 2007  | 2008   | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Önceki Yıla Göre Değ. (%) |
|----------------------------------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|---------------------------|
| Tüketici Finansman Gelirleri     | 445,7 | 565,4 | 688    | 161,1  | 331,2  | 499,9  | 666,8  | 154,4  | 307,3  | 469,7  | -6,0                      |
| Tüketici Finansman Dışı Gelirler | 270,6 | 288,0 | 1514,7 | 227,5  | 382,8  | 492,7  | 540,0  | 100,1  | 236,0  | 278,2  | -43,5                     |
| Tüketici Finansman Giderleri     | 349,5 | 441,4 | 490,8  | 124,4  | 244,9  | 354,1  | 457,2  | 97,4   | 201,7  | 303,8  | -14,2                     |
| Tüketici Finansman Dışı Giderler | 241,5 | 258,4 | 1523,1 | 219,4  | 372,9  | 483,7  | 523,4  | 100,3  | 226,7  | 261,9  | -45,9                     |
| Faaliyet Giderleri               | 66,7  | 80,1  | 138    | 23,8   | 49,2   | 79,8   | 118,1  | 25,3   | 54,5   | 85,8   | 7,5                       |
| Vergi Karşılığı                  | 17,1  | 27,9  | 11,6   | -0,1   | 3,4    | 4,5    | 12,5   | 4,0    | 2,6    | 11,8   | 161,2                     |
| Net Dönem Kârı/Zararı            | 46,2  | 45,6  | 9,5    | 0,7    | 4,1    | 16,1   | 13,3   | 8,2    | 29,2   | 46,0   | 185,5                     |

Tüketici finansmanı sektörünün kârlılık göstergeleri son bir yıllık dönemde artmıştır. Takibe dönüşüm oranındaki düşme, sektörün aktif yapısını olumlu etkilemektedir. Sektörün alacaklarının özkaynaklarına oranı artmaktadır. Sektörün bilançosunda YP varlık ve yükümlülüklerin azalma eğilimini sürdürmesi TL'ye güvenin sürdüğüne işaret etmektedir. Bilanço içi ve dışı yabancı para net pozisyonunun özkaynaklara oranlarındaki yükselme kur riski açısından olumsuz bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Sektörün işlem sınırı rasyosu, limitler dahilinde olup sektördeki şirketlerden yarısının zarar ettiği dikkat çekmektedir.



**Tablo 2.3-12: Tüketici Finansman Sektörü Sağlamlık Göstergeleri**

| (%)                                           | 2006   | 2007   | 2008 | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
|-----------------------------------------------|--------|--------|------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Bankacılık Dışı Finansal Sektör içindeki Payı | 17,2   | 15,5   | 15,8 | 16,7   | 15,9   | 15,7   | 15,1   | 14,9   | 14,8   | 15,2   |
| Alacaklar/Özkaynaklar                         | 13,5   | 12,4   | 10,6 | 10,2   | 10,2   | 9,7    | 9,5    | 9,1    | 9,2    | 9,9    |
| Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar                 | 19,4   | 15,4   | 2,5  | 0,2    | 1,1    | 4,1    | 3,2    | 2      | 6,6    | 9,9    |
| Vergi Sonrası Kâr/Aktifler                    | 1,4    | 1,2    | 0,2  | 0      | 0,1    | 0,4    | 0,3    | 0,2    | 0,6    | 0,9    |
| Takibe Dönüşüm Oranı                          | 2,4    | 3,9    | 7,4  | 9,1    | 9,3    | 10,5   | 9,6    | 8,9    | 7,5    | 6,4    |
| Karşılık Oranı                                | 46,5   | 45,5   | 21,5 | 23     | 25,5   | 28     | 35,6   | 45     | 50,8   | 55,4   |
| YP Varlıklar/Aktifler                         | 18,1   | 17,7   | 9,3  | 12,4   | 9,5    | 9,0    | 8,1    | 7,6    | 5,7    | 5,1    |
| YP Yükümlülükler/Pasifler                     | 28,8   | 30     | 43,9 | 51,3   | 49,7   | 46,4   | 42,7   | 34,8   | 32,0   | 31,0   |
| Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar       | -153,2 | -163,1 | -432 | -497,5 | -480,8 | -422   | -380,7 | -295   | -280,0 | -283,0 |
| Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar      | 279,5  | 184,3  | 82,3 | 249,6  | 218,8  | 206    | 180,5  | 128,8  | 146,9  | 153,9  |
| İşlem Sınırı Rasyosu (<30)                    | 13,6   | 12,2   | 10,8 | 10,4   | 10,6   | 10,3   | 10     | 9,4    | 9,9    | 10,4   |
| Zarar Eden Şirket Sayısı                      | 2      | 1      | 4    | 4      | 5      | 5      | 4      | 4      | 2      | 5      |

Tüketici finansman sektörünün operasyonel göstergelerinde şube ve temsilcilik sayısında bir değişme yaşanmazken personel ve müşteri ve sözleşme sayılarında ılımlı bir artış sürmektedir.

**Tablo 2.3-13: Tüketici Finansman Sektörü Operasyonel Göstergeleri**

| (Adet)             | 2006 | 2007 | Ara.08  | Mar.09  | Haz.09  | Eyl.09  | Ara.09  | Mar.10  | Haz.10  | Eyl.10  | Önceki Dön. Göre Değişim |
|--------------------|------|------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|--------------------------|
| Şube Sayısı        | 6    | 3    | 3       | 1       | 1       | 1       | 1       | 1       | 1       | 1       | 0 (Adet)                 |
| Temsilcilik Sayısı | 0    | 0    | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0 (Adet)                 |
| Personel Sayısı    | 443  | 474  | 544     | 529     | 515     | 515     | 512     | 509     | 514     | 538     | 24 (Adet)                |
| Müşteri Sayısı     | v.y  | v.y. | 357.475 | 301.770 | 287.471 | 259.300 | 229.676 | 220.181 | 225.150 | 238.113 | 5,8 (%)                  |
| Sözleşme Sayısı    | v.y. | v.y. | 371.965 | 314.146 | 300.855 | 273.099 | 242.441 | 232.217 | 233.035 | 251.324 | 7,8 (%)                  |

### 2.3.4 Varlık Yönetimi

Eylül ayı itibarıyla varlık yönetim şirketlerinin temel bilanço büyüklükleri değerlendirildiğinde sektörde büyümenin son 12 aylık dönemde %34,2 gibi yüksek bir düzeyde olduğu görülmektedir. Söz konusu gelişmede özellikle bankalardan devralınan kredilerdeki önemli artış belirleyici olmuştur. Devralınan krediler %1209,8'lik bir artış gösterirken, bilanço içindeki payı da son bir yılda %4,9'dan %48'e yükselmiştir. Sektörün kaynak yapısında önemli bir değişme gözlenmezken bilanço dışı hesaplarının bilançoya oranının emanet kıymetlerin artışının duraklamasına bağlı olarak son bir yılda gerilediği dikkat çekmektedir.

**Tablo 2.3-14: Varlık Yönetim Şirketleri Temel Bilanço Büyüklükleri**

| (Milyon TL)                    | 2007  | 2008  | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Ön. Yıla Gö. Değ. (%) | Bilanço Payı |
|--------------------------------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|-----------------------|--------------|
| Bankalar ve Diğ. Mali Kuruluş. | 28,5  | 40,9  | 52,2   | 52,4   | 59,3   | 39,6   | 41,5   | 56,9   | 74,7   | 26,0                  | 16,2         |
| Devralınan Krediler            | 34,7  | 17,9  | 16,2   | 14,9   | 18,0   | 190,2  | 254,6  | 236,9  | 235,9  | 1209,8                | 4,9          |
| Devralınan Takipteki Krediler  | 90,6  | 311   | 293,8  | 293,3  | 342    | 198,7  | 261,7  | 256,7  | 249,2  | -27,1                 | 93,4         |
| Karşılıklar                    | 33,2  | 7,8   | 5,9    | 5,9    | 74     | 96,2   | 99,7   | 103,3  | 110,1  | 48,7                  | 20,2         |
| Toplam Aktifler                | 241,3 | 369,8 | 374,1  | 371,6  | 366,3  | 355,5  | 480,3  | 484,5  | 491,7  | 34,2                  | 100,0        |
| Alınan Krediler                | 157,1 | 287,1 | 309,8  | 267,7  | 243,3  | 218    | 297,1  | 310,3  | 307,7  | 26,5                  | 66,4         |
| Özkaynaklar                    | 72,9  | 74,8  | 59,1   | 97,5   | 116,2  | 126,6  | 147,5  | 150,5  | 166,0  | 42,9                  | 31,7         |
| Bilanço Dışı Hesaplar Toplamı  | 123,9 | 188,5 | 195,7  | 238,8  | 172,1  | 118,9  | 180,9  | 185,6  | 185,7  | 7,9                   | 47,0         |
| Teminat Mektupları             | 2,4   | 16,3  | 16,8   | 20,1   | 10     | 10,1   | 18,5   | 22,1   | 23,0   | 128,8                 | 2,7          |
| Taahhütler                     | 5,8   | 5,6   | 4,7    | 4,5    | 3,7    | 0,0    | 2,9    | 2,9    | 2,1    | -43,6                 | 1,0          |
| Türev Finansal Araçlar         | 41,4  | 28,2  | 30,1   | 74     | 7,8    | 7,8    | 7,8    | 7,6    | 7,6    | -3,1                  | 2,1          |
| Emanet Kıymetler               | 72,9  | 137   | 137    | 140,2  | 150,5  | 101,0  | 151,7  | 153,0  | 153,0  | 1,7                   | 41,1         |

Varlık yönetim şirketleri son 1 yıllık dönemde kâr elde etmektedir. Özellikle net faiz gelirlerindeki artış kârlılığın temel belirleyicidir. Sektörün kârı geçen yılın aynı dönemine göre %193,6 oranında büyümüştür.

**Tablo 2.3-15: Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri**

| (Milyon TL)                  | 2007  | 2008  | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Eyl.09-Eyl.10 (%) Değ. |
|------------------------------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|------------------------|
| Faiz Gelirleri               | 6,3   | 2,4   | 0,8    | 2,3    | 93,1   | 129,8  | 34,9   | 82,2   | 126,0  | 35,4                   |
| Faiz Giderleri               | 12,1  | 15,5  | 5,8    | 11,3   | 19,2   | 27,3   | 7,6    | 15,6   | 26,2   | 36,4                   |
| Ücret ve Komisyon Gelirleri  | 1,5   | 2,4   | 4,7    | 7,5    | -5,2   | -4,4   | 0,2    | -7,0   | -12,0  | 131,6                  |
| Diğer Faaliyet Gelirleri     | 18,8  | 24,2  | 13,3   | 21,1   | 47,3   | 61,4   | 6      | 25,8   | 56,2   | 18,9                   |
| Diğer Faaliyet Giderleri     | 31,4  | 36,5  | 8,1    | 17,2   | 26,9   | 38     | 9,3    | 47,3   | 86,2   | 220,2                  |
| Kambiyo İşlemleri Kâr/Zararı | 4,6   | -33,3 | -25,5  | -9,1   | -9,4   | -7,4   | -0,7   | -2,5   | 2,5    | 0,0                    |
| Vergi Karşılığı              | -1,6  | -2,2  | 1      | 0,1    | -1,2   | 1,0    | 0,3    | 0,8    | 4,4    | -470,3                 |
| Net Dönem Kâr/Zararı         | -20,9 | -54,7 | -17,4  | -5,3   | 14,2   | 24,1   | 19,6   | 27,4   | 41,6   | 193,6                  |

Varlık yönetim şirketleri bankacılık dışı finansal sektör içindeki payını korurken özkaynaklar alacaklar oranı artmaktadır. Kârlılık performansında belirgin bir düzelme yaşanmaktadır. Sektörün bilançosunda yabancı para işlemlerin payında belirgin bir değişme gözlenmezken bilanço içi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar oranının düşmesi kur riski açısından olumlu bulunmaktadır. Sektördeki 6 şirketten 1'i zarar etmektedir.

**Tablo 2.3-16: Varlık Yönetim Sektörü Performans Göstergeleri**

| (%)                                           | 2007  | 2008  | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
|-----------------------------------------------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Bankacılık Dışı Finansal Sektör İçindeki Payı | 0,9   | 1,2   | 1,3    | 1,3    | 1,3    | 1,2    | 1,5    | 1,5    | 1,5    |
| Özkaynaklar/Alacaklar Oranı                   | 58,2  | 22,8  | 19,1   | 31,6   | 32,3   | 32,5   | 23,4   | 30,5   | 34,2   |
| Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar                 | -28,7 | -73,1 | -29,5  | -5,4   | 12,2   | 19     | 16,2   | 18,2   | 25,0   |
| Vergi Sonrası Kâr/Aktifler                    | -8,7  | -14,8 | -4,6   | -1,4   | 3,9    | 6,8    | 4,4    | 5,7    | 8,5    |
| Karşılık Oranı                                | 36,6  | 2,5   | 2      | 2      | 21,6   | 48,4   | 38,1   | 40,2   | 44,2   |
| YP Varlıklar/Aktifler                         | 55,1  | 19,1  | 24,6   | 22,6   | 11     | 17,7   | 14,7   | 13,1   | 13,8   |
| YP Yükümlülükler/Pasifler                     | 67,2  | 78,4  | 83,1   | 63,2   | 13,9   | 16     | 30,6   | 27,6   | 26,1   |
| Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar       | -40,1 | -293  | -370,5 | -154,9 | -9,2   | 4,9    | -58,4  | -46,6  | -36,6  |
| Zarar Eden Şirket Sayısı (Adet)               | 2     | 4     | 4      | 5      | 3      | 3      | 2      | 3      | 1      |
| Toplam Şirket Sayısı (Adet)                   | 5     | 5     | 5      | 6      | 6      | 6      | 6      | 6      | 6      |

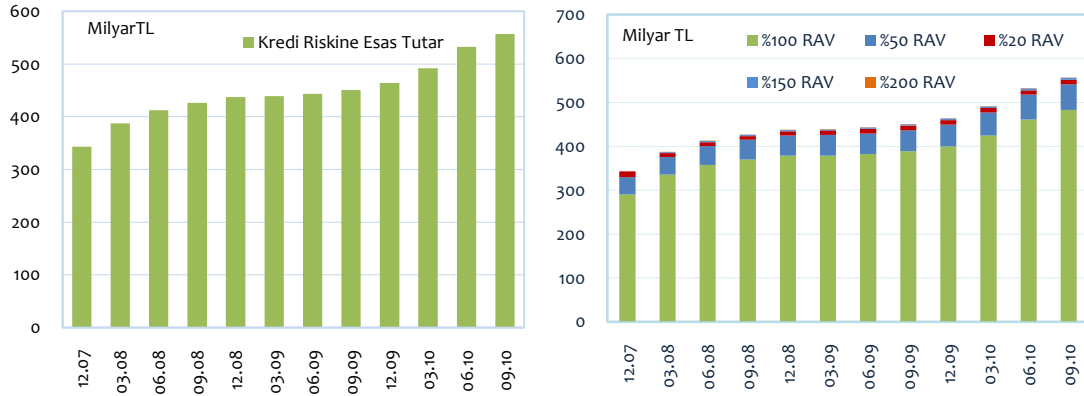
### 3 RİSK, SERMAYE ve KÂRLILIK DEĞERLENDİRMESİ

#### 3.1 Risk Analizi

##### 3.1.1 Kredi Riski

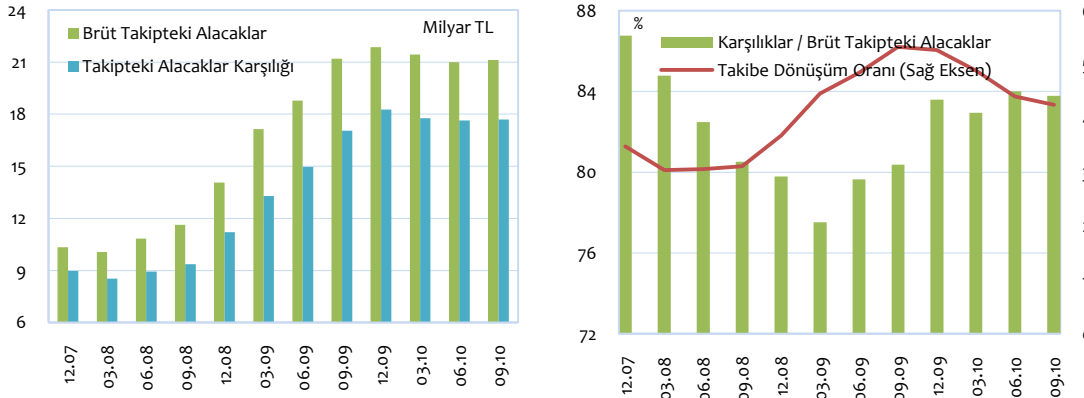
2010 yılında sektörün kredi hacminde görülen büyüme paralelinde bankacılık sektörünün sahip olduğu kredi riskine esas tutarda da artış görülmektedir. Eylül 2010 döneminde kredi riskine esas tutar, bir önceki döneme göre % 4,6 artış göstererek 556,9 milyar TL'ye yükselmiştir. Söz konusu yükselişin temel nedeni %100 risk ağırlığına sahip varlıklarda görülen 21,5 milyar TL'lik artıştır. Aynı dönemde kredi riskine esas tutarın diğer bileşenlerinde de Haziran 2010 dönemine göre artış yaşandığı görülmektedir.

**Grafik 3.1-1: Kredi Riskine Esas Tutar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar**



Takibe dönüşüm oranında (TDO) 2010 yılı itibarıyla gözlenen düşüş eğilimi devam etmektedir. Haziran 2010 döneminde %4,4 olan TDO, Eylül 2010 itibarıyla %4,3'e gerilemiştir. Bu durumun, kredilerde görülen artışın yanı sıra TGA'nın yatay bir seyir izlemesinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu dönemde TGA'daki artış %0,6 ile sınırlı kalmıştır. Böylelikle, 2009 yıl sonundan beri TGA'daki düşüş % 3,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu göstergeler ışığında, 2008-2009 döneminde görece bozulan bankacılık sektörü aktif kalitesinin 2010 yılı itibarıyla kısmen düzeldiği söylenebilir.

**Grafik 3.1-2: Tahsili Gecikmiş Alacaklar ve Takibe Dönüşüm Oranının Gelişimi**



#### Kutu 6: Seçilmiş Ülkeler İçin Takibe Dönüşüm Oranları

Küresel kriz boyunca dünya genelinde bir çok banka batmış, bir kısmı da finansal anlamda büyük sıkıntılar içerisine girmişlerdir. Kredi riskinin en önemli göstergelerinden olan takibe dönüşüm oranı söz konusu dönemde birkaç istisna ülke dışında genel olarak artış eğilimi içerisine girmiştir. Bu eğilimin 2010 yılı itibarıyla sona erdiği görülmektedir.

Söz konusu rasyolar ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, mutlak bir suretle karşılaştırılabilir değildir. Bununla birlikte Türk bankacılık sisteminin takibe dönüşüm oranının, Türkiye'nin de içinde bulunduğu yükselen ekonomiler sınıfındaki ve gelişmiş ekonomiler olarak nitelendirilen bir çok ülkeye göre düşük seviyede olduğu görülmektedir.

|                               | 2005       | 2006       | 2007       | 2008       | 2009       | 2010       | Son veri     |
|-------------------------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|--------------|
| <b>Gelişmiş Ekonomiler</b>    |            |            |            |            |            |            |              |
| Avustralya                    | 0.2        | 0.2        | 0.2        | 0.8        | 1.2        | 1.2        | Mart         |
| Avusturya                     | 2.6        | 2.7        | 2.2        | 2.0        | 2.3        | -          | Aralık       |
| Belçika                       | 2.0        | 1.7        | 1.1        | 1.7        | 2.7        | -          | Aralık       |
| Kanada                        | 0.5        | 0.4        | 0.7        | 1.1        | 1.3        | 1.3        | Mart         |
| Danimarka                     | 0.4        | 0.3        | 0.3        | -          | -          | -          | Aralık       |
| Finlandiya                    | 0.3        | 0.3        | 0.3        | 0.5        | 0.7        | 0.8        | Mart         |
| Fransa                        | 3.5        | 3.0        | 2.7        | 2.8        | 3.6        | -          | Aralık       |
| Almanya                       | 4.0        | 3.4        | 2.6        | 2.8        | 3.3        | -          | Aralık       |
| Yunanistan                    | 6.3        | 5.4        | 4.5        | 5.0        | 7.7        | 9.0        | Haziran      |
| İzlanda                       | 1.1        | 0.8        | -          | -          | 61.2       | -          | Aralık       |
| İrlanda                       | 0.7        | 0.7        | 0.8        | 2.6        | 9.0        | 10.4       | Haziran      |
| İsrail                        | 2.3        | 1.9        | 1.4        | 1.5        | 1.5        | -          | Haziran      |
| İtalya                        | 5.3        | 4.9        | 4.6        | 4.9        | 7.0        | -          | Aralık       |
| Japonya                       | 1.8        | 1.5        | 1.4        | 1.6        | 1.7        | -          | Mart         |
| Kore                          | 1.2        | 0.8        | 0.7        | 1.1        | 1.2        | 1.5        | Mart         |
| Lüksemburg                    | 0.2        | 0.1        | 0.2        | 1.0        | 1.3        | 0.5        | Mart         |
| Malta                         | 3.9        | 2.8        | 1.8        | 1.7        | 2.4        | -          | Aralık       |
| Hollanda                      | 1.2        | 0.8        | -          | -          | -          | -          | Aralık       |
| Norveç                        | 0.7        | 0.6        | 0.5        | 0.8        | 1.5        | -          | Aralık       |
| Portekiz                      | 1.5        | 1.3        | 1.5        | 2.0        | 3.2        | 3.3        | Mart         |
| Singapur                      | 3.8        | 2.8        | 1.5        | 1.7        | 2.3        | -          | Eylül        |
| İspanya                       | 0.8        | 0.7        | 0.9        | 3.4        | 5.1        | 5.5        | Nisan        |
| İsveç                         | 0.8        | 0.8        | 0.6        | 1.0        | 2.0        | -          | Aralık       |
| İsviçre                       | 0.5        | 0.3        | 0.3        | 0.5        | 0.4        | -          | Aralık       |
| İngiltere                     | 1.0        | 0.9        | 0.9        | 1.6        | 3.5        | -          | Aralık       |
| ABD                           | 0.7        | 0.8        | 1.4        | 2.9        | 5.4        | 5.5        | Mart         |
| <b>Yükselen Ekonomiler</b>    |            |            |            |            |            |            |              |
| <i>Merkezi ve Doğu Avrupa</i> |            |            |            |            |            |            |              |
| Macaristan                    | 2.3        | 2.6        | 2.3        | 3.0        | 6.7        | 7.8        | Mart         |
| Polonya                       | 11.0       | 7.4        | 5.2        | 4.5        | 7.6        | -          | Aralık       |
| <b>Türkiye</b>                | <b>4.7</b> | <b>3.7</b> | <b>3.5</b> | <b>3.7</b> | <b>5.3</b> | <b>4.3</b> | <b>Eylül</b> |
| <i>Asya</i>                   |            |            |            |            |            |            |              |
| Çin                           | 8.6        | 7.1        | 6.2        | 2.4        | 1.6        | -          | Aralık       |
| Hindistan                     | 5.2        | 3.3        | 2.5        | 2.3        | 2.3        | -          | Mart         |
| Endonezya                     | 7.4        | 6.0        | 4.1        | 3.2        | 3.3        | -          | Eylül        |
| <i>Latin Amerika</i>          |            |            |            |            |            |            |              |
| Arjantin                      | 5.2        | 3.4        | 2.7        | 2.7        | 3.0        | 2.7        | Nisan        |
| Brezilya                      | 3.5        | 3.5        | 3.0        | 3.1        | 4.2        | 3.8        | Nisan        |
| <i>Diğer</i>                  |            |            |            |            |            |            |              |
| Rusya                         | 2.6        | 2.4        | 2.5        | 3.8        | 9.7        | 9.5        | Temmuz       |
| Meksika                       | 1.8        | 2.0        | 2.7        | 3.2        | 3.1        | 2.8        | Mart         |
| S. Arabistan                  | 1.9        | 2.0        | 2.1        | 1.4        | 3.3        | -          | Aralık       |

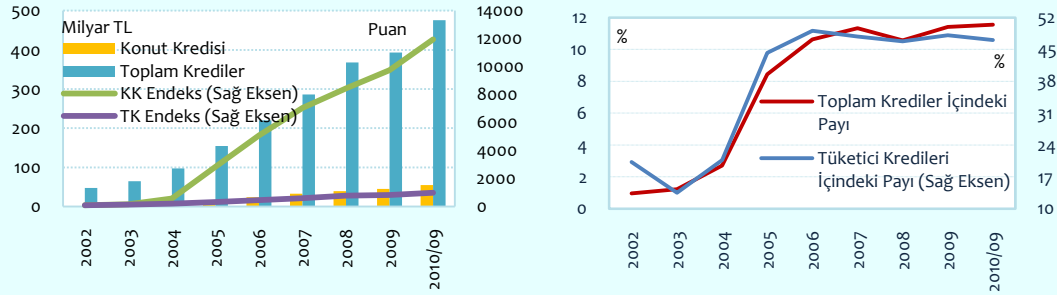
Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2010, BDDK

Not: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, ülkeler arası karşılaştırma yapılırken veriler ihtiyatlı yorumlanmalıdır.

### Kutu 7: Konut Kredilerinin Gelişimi

Konut kredilerinin büyüme eğilimi incelendiğinde, 2002 yılı sonrası dönemde, kredilerde gözlenen artış hızının çok üstünde bir hızla konut kredilerinin büyüdüğü görülmektedir. Konut kredilerinin toplam ve tüketici krediler içindeki payı da 2002 sonrası dönemde hızlı bir artış göstermiş, 2006 yılı sonrası ise yatay bir seyir izlemeye başlamıştır.

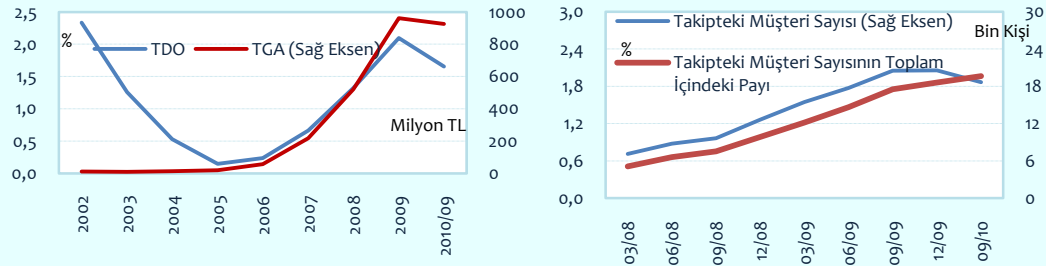
**Grafik: Konut Kredilerinin Büyüme Göstergeleri ve Krediler İçindeki Payının Gelişimi**



KK: Konut Kredisi, TK:Toplam Krediler, Endeksler 2002=100 alınarak oluşturulmuştur.

2001 finansal krizi ile birlikte yüksek seviyelere ulaşan takibe dönüşüm oranları 2002 yılı sonrası TGA'daki yatay seyir ve artan kredi hacmi neticesinde düşüş eğilimine sahip olmuş, 2005 yılı sonrası ise artan TGA paralelinde tekrar bir yükseliş trendi içine girmiştir. 2009 yılı sonunda krizin etkilerinin azalması ve alınan tedbirler sayesinde TGA tutarı düşmeye başlamış, bu durum konut kredilerinin takibe dönüşüm oranının azalmasına neden olmuştur.

**Grafik: Konut Kredilerinin Takibe Dönüşüm Oranı ve Takipteki Müşteri Sayısı Gelişimi**



TP konut kredileri 2001 krizi sonrası hızlı bir yükseliş eğilimi içine girmiş ve 2010 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla konut kredilerinin %96'sını oluşturmaktadır. Türlerine göre konut kredilerinin dağılımı incelendiğinde ise bireysel konut kredilerinin toplam içindeki ağırlıklı payını sürdürdüğü görülmektedir.

**Tablo: Konut Kredilerinin Türlerine Göre Dağılımı**

| %                              | 2002  | 2003  | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010/09 |
|--------------------------------|-------|-------|------|------|------|------|------|------|---------|
| Bireysel Konut Kredisi         | 100,0 | 100,0 | 89,2 | 92,9 | 92,5 | 91,9 | 91,9 | 93,4 | 93,5    |
| Ticari İşyeri Kredisi          | 0,0   | 0,0   | 10,8 | 7,1  | 7,5  | 8,1  | 8,1  | 6,6  | 6,5     |
| Konut Kredisi (TP)             | 57,8  | 64,4  | 76,3 | 90,9 | 93,6 | 92,6 | 90,8 | 93,7 | 96,0    |
| Konut Kredisi (Döviz Endeksli) | 42,2  | 35,6  | 23,7 | 9,1  | 6,4  | 7,4  | 9,2  | 6,3  | 4,0     |

Yapısı gereği uzun vadeli bir kredi türü olan konut kredilerinin en yoğun olarak 7-10 yıl vade diliminde kullanıldığı görülmektedir. 10 yıldan uzun vadeli konut kredisinin toplam içindeki payının 2009 yılı ikinci yarısından sonra azaldığı görülmektedir.

**Tablo: Konut Kredilerinin Vade Yapısının Gelişimi**

|                 | Mar.08 | Haz.08 | Eyl.08 | Ara.08 | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Eyl.10 |
|-----------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| 1 Yıldan Düşük  | 0,6    | 0,5    | 0,4    | 0,3    | 0,3    | 0,4    | 0,4    | 0,4    | 0,2    |
| 1-4 Yıl         | 14,6   | 14,3   | 14,3   | 13,3   | 12,8   | 12,3   | 13,4   | 14,8   | 13,2   |
| 4-5 Yıl         | 19,5   | 19,1   | 19,2   | 19,0   | 18,8   | 18,6   | 20,0   | 21,7   | 21,3   |
| 5-7 Yıl         | 14,9   | 14,9   | 14,9   | 14,9   | 15,1   | 15,4   | 15,5   | 15,8   | 15,7   |
| 7-10 Yıl        | 32,2   | 33,3   | 33,6   | 34,6   | 35,1   | 35,3   | 33,8   | 32,4   | 35,3   |
| 10 Yıldan Fazla | 18,2   | 17,9   | 17,7   | 17,9   | 17,9   | 18,0   | 16,8   | 14,8   | 14,3   |

Bireysel ve ticari konut kredilerinin toplam krediler içindeki payları ülkeler bazında incelendiğinde söz konusu oranların Türkiye için oldukça düşük seviyede olduğu görülmektedir. Ticari konut kredilerinin toplam içindeki payının düşüklüğü ve konut kredilerinin takibe dönüşüm oranının diğer kredilere göre düşük seviyelerde olması dikkate alındığında, bankacılık sektörünün konut kredileri bağlamında büyüme potansiyeline sahip olduğu gözlenmektedir.

**Tablo: Seçilmiş Ülkeler İçin Bireysel ve Ticari Konut Kredilerinin Toplam Krediler İçindeki Payı**

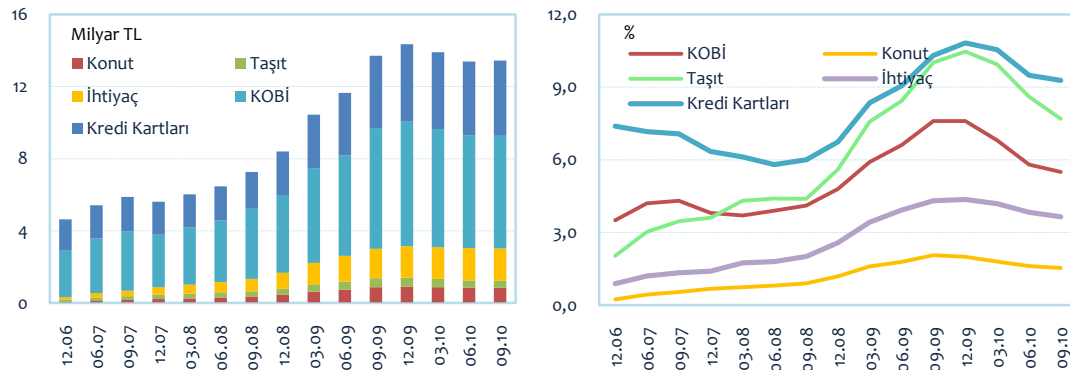
|                            | Bireysel Konut Kredileri | Ticari Konut Kredileri | Toplam Konut Kredileri | 2010         |
|----------------------------|--------------------------|------------------------|------------------------|--------------|
| <b>Gelişmiş Ekonomiler</b> |                          |                        |                        |              |
| Avustralya                 | 61,2                     | 11,0                   | 72,2                   | 06/10        |
| Avusturya                  | 12,2                     | -                      | 12,2                   | 06/10        |
| Kanada                     | 32,5                     | 3,2                    | 35,7                   | 12/09        |
| Almanya                    | 16,2                     | 5,5                    | 21,7                   | 06/10        |
| Yunanistan                 | 20,1                     | -                      | 20,1                   | 06/10        |
| İtalya                     | 15,6                     | 8,8                    | 24,4                   | 12/09        |
| Hollanda                   | 24,9                     | -                      | 24,9                   | 12/08        |
| Norveç                     | 41,4                     | 4,2                    | 45,6                   | 12/08        |
| Portekiz                   | 31,9                     | 11,5                   | 43,4                   | 06/10        |
| Rusya                      | 5,8                      | 6,3                    | 12,1                   | 06/09        |
| İspanya                    | 26,5                     | -                      | 26,5                   | 06/09        |
| İsveç                      | 32,8                     | -                      | 32,8                   | 12/07        |
| İsviçre                    | 30,0                     | 6,1                    | 36,1                   | 12/09        |
| <b>Türkiye</b>             | <b>10,8</b>              | <b>0,8</b>             | <b>11,6</b>            | <b>06/10</b> |
| İngiltere                  | 14,5                     | 5,0                    | 19,5                   | 06/09        |
| ABD                        | 36,6                     | 18,0                   | 54,6                   | 03/10        |

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2010, BDDK

Not: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, ülkeler arası karşılaştırma yapılırken veriler ihtiyatlı yorumlanmalıdır.

Bireysel krediler incelendiğinde, Eylül 2010 itibarıyla konut kredilerinin ve kredi kartlarının TGA değerlerinde Haziran 2010 dönemine göre sırasıyla %0,6 ve %2,4'lük artış yaşandığı, taşıt kredileri, ihtiyaç kredileri ve KOBİ kredilerinin TGA değerlerinde ise sırasıyla %5,1, %0,5 ve %0,3 oranlarında düşüş gerçekleştiği gözlenmektedir. Söz konusu kredi türleri için TDO değerlerindeki azalış eğilimi Eylül 2010 dönemi itibarıyla da devam etmektedir. Kredi kartları ve taşıt kredileri en yüksek TDO değerlerine sahip kredi türleri olmayı sürdürmektedir. TDO oranları sırasıyla kredi kartları için % 9,3, taşıt kredileri için % 7,7, konut kredileri için %1,5, ihtiyaç kredileri için %3,6, KOBİ kredileri içinse %5,5 seviyesine gerilemiştir.

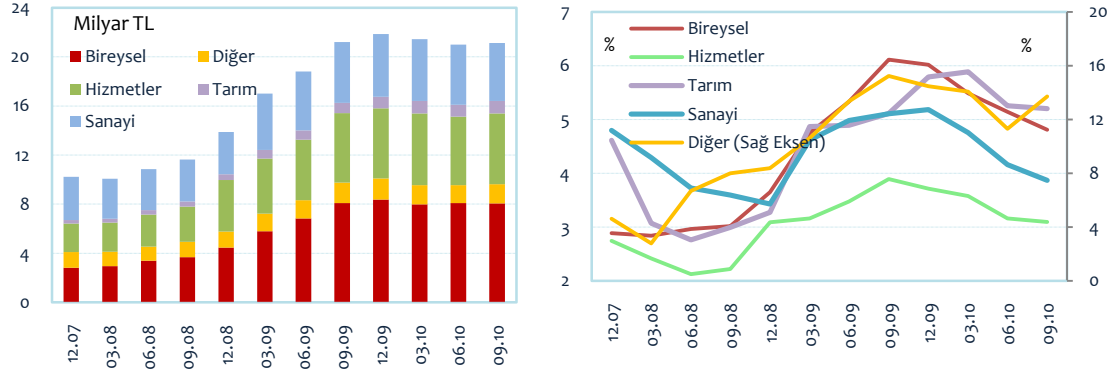
**Grafik 3.1-3: Tahsil Gecikmiş Ticari Bireysel, KOBİ Kredileri ve Takibe Dönüşüm Oranları**



TGA'nın sektörel dağılımına bakıldığında, 2010 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla bireysel kredilere ve sanayi sektörüne kullanılan kredilere ait TGA tutarında düşüş, hizmetler ve tarım sektörlerine kullanılan kredilere ilişkin TGA tutarında ise artış yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde takibe dönüşüm oranlarının ise bireysel krediler ile tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerine kullanılan kredilerin hepsi için azaldığı ve sırasıyla %4,8, %5,2, %3,9 ve %3,1 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle sanayi sektörüne kullanılan kredilerin ve bireysel kredilerin takibe

dönüşüm oranlarında 2010 yılı ile birlikte görülen hızlı düşüş eğiliminin Eylül 2010 dönemi itibarıyla da devam etmesi kredi kalitesinde görülen düzelme bağlamında olumlu karşılanmaktadır.

**Grafik 3.1-4: Tahsili Gecikmiş Alacakların ve Takibe Dönüşüm Oranının Sektörel Dağılımı**



TGA içerisinde en yüksek paya sahip alt sektörler incelendiğinde, TDO değerlerinin bütün sektörlerde bir önceki döneme göre azaldığı gözlemlenmektedir. Alt sektörlerle ilişkin TGA dağılımı incelendiğinde, Eylül 2010 dönemindeki en dikkat çekici gelişmenin tekstil sektörüne kullanılan kredilere ilişkin TGA'nın toplam içindeki payının düşüş eğilimini sürdürmesi olduğu düşünülmektedir. Eylül 2010 itibarıyla kredi kartlarına ilişkin TGA'nın, toplam TGA içerisinde en yüksek paya sahip olmaya devam ettiği görülmektedir.

**Tablo 3.1-1: TGA İçerisinde En Yüksek Paya Sahip Alt Sektörler**

| (%)                                  | Mar.10            |      | Haz.10            |      | Eyl.10            |      |
|--------------------------------------|-------------------|------|-------------------|------|-------------------|------|
|                                      | TGA içindeki Payı | TDO  | TGA içindeki Payı | TDO  | TGA içindeki Payı | TDO  |
| Kredi Kartları                       | 19,3              | 9,8  | 19,9              | 9,3  | 19,9              | 8,9  |
| Ferdi Kredi Diğer                    | 11,7              | 5,0  | 12,2              | 4,7  | 12,1              | 4,3  |
| Toptan Ticaret ve Komisyonculuk      | 8,0               | 6,6  | 7,8               | 5,7  | 8,0               | 5,6  |
| Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.     | 8,0               | 12,8 | 7,6               | 10,6 | 7,2               | 10,0 |
| İnşaat                               | 5,6               | 4,4  | 5,6               | 4,1  | 5,7               | 4,0  |
| Ferdi Kredi Konut                    | 4,2               | 1,9  | 4,4               | 1,8  | 4,4               | 1,6  |
| Tarım                                | 4,4               | 5,8  | 4,4               | 5,3  | 4,6               | 5,3  |
| Perakende Ticaret ve Kişisel Ürünler | 3,6               | 5,7  | 3,3               | 5    | 3,6               | 4,7  |
| Gıda, Meşrubat ve Tütün San.         | 3,4               | 5,8  | 3                 | 4,2  | 3,1               | 3,8  |

2010 yılı üçüncü çeyreğinde toplam tahsili gecikmiş alacak tutarı, 2009 yılsonuna göre 0,9 milyar TL tutarında azalış göstererek 21,1 milyar TL'ye inmiştir. Birinci grup teminata sahip TGA'nın toplam içindeki payı değişmezken teminatsız TGA tutarının toplam TGA içindeki payı %50,1'e yükselmiştir. Toplam TGA'nın teminatlandırılan kısmının toplam kredi tutarına oranı incelendiğinde dikkati çeken en önemli noktanın Birinci grup teminata sahip olan TGA'nın teminatlandırılan tutarının toplam kredi içindeki payının Eylül 2010 dönemi itibarıyla 9,7 puan azalarak %63,4'e gerilemesi olduğu düşünülmektedir.

**Tablo 3.1-2: Tahsili Gecikmiş Alacaklara İlişkin Teminat ve Garanti Bilgileri**

|                                     | Brüt Bakiye (Milyar TL) |        |        | Teminata Göre Oransal Dağılım (%) |        |        | Toplam Teminat/Kredi (%) |        |        |
|-------------------------------------|-------------------------|--------|--------|-----------------------------------|--------|--------|--------------------------|--------|--------|
|                                     | Mar.10                  | Haz.10 | Eyl.10 | Mar.10                            | Haz.10 | Eyl.10 | Mar.10                   | Haz.10 | Eyl.10 |
| Toplam Tahsili Gecikmiş Alacaklar   | 21,4                    | 21,0   | 21,1   | 100,0                             | 100,0  | 100,0  | 40,6                     | 36,6   | 36,4   |
| a) I. Grup Teminata Sahip Olanlar   | 0,1                     | 0,1    | 0,1    | 0,3                               | 0,3    | 0,3    | 76,1                     | 73,1   | 63,4   |
| b) II. Grup Teminata Sahip Olanlar  | 7,2                     | 6,9    | 6,9    | 33,5                              | 33,0   | 32,5   | 86,4                     | 75,1   | 74,7   |
| c) III. Grup Teminata Sahip Olanlar | 3,3                     | 3,2    | 3,2    | 15,2                              | 15,1   | 15,3   | 68,6                     | 70,3   | 71,6   |
| d) IV. Grup Teminata Sahip Olanlar  | 0,4                     | 0,4    | 0,4    | 2,1                               | 2,0    | 1,8    | 44,3                     | 51,9   | 54,5   |
| e) Teminatsız Olanlar               | 10,5                    | 10,4   | 10,6   | 48,9                              | 49,6   | 50,1   |                          |        |        |
| Yeniden Yapılandırılan Alacaklar    | 0,9                     | 0,7    | 0,7    |                                   |        |        |                          |        |        |
| Yeni İtfa Planına Bağlı Alacaklar   | 0,8                     | 0,7    | 0,8    |                                   |        |        |                          |        |        |

Eylül 2010 itibarıyla gerçekleştirilen kredi riski stres testleri çerçevesinde, nakdi ve gayri nakdi kredilerin zarara dönüşmesine ilişkin bütün senaryolar için oluşması muhtemel zararların toplam

özkaynaklara olan etkisinin azaldığı görülmektedir. Bunun sebebinin özkaynaklarda görülen artışın oluşması muhtemel zararların artışından daha hızlı olması olduğu söylenebilir. Söz konusu senaryolar dahilinde gerçekleşmesi beklenen SYR değerlerinin, tüm senaryolar için asgari limitlerin üstünde olduğu görülmektedir. Bu durum sektörün güçlü bir sermaye yapısına sahip olduğuna işaret etmektedir.

**Tablo 3.1-3: Kredi Riski Stres Testi Sonuçları**

| Senaryo                                       | Haz.10               |         |                             |                  | Eyl.10               |         |                            |                    |
|-----------------------------------------------|----------------------|---------|-----------------------------|------------------|----------------------|---------|----------------------------|--------------------|
|                                               | Zarar<br>(Milyon TL) | SYR (%) | SYR<br>Değişimi<br>(Puan) * | Zarar/<br>Özk(%) | Zarar<br>(Milyon TL) | SYR (%) | SYR<br>Değişimi<br>(Puan)* | Zarar/<br>Özk. (%) |
| Nakdi Kredilerin %1'inin Zarara Dönüşmesi     | 3.694                | 17,92   | -0,52                       | 3,15             | 3.865                | 18,09   | -0,51                      | 3,14               |
| Nakdi Kredilerin %5'inin Zarara Dönüşmesi     | 18.469               | 15,83   | -2,61                       | 15,75            | 19.327               | 15,99   | -2,61                      | 15,70              |
| Nakdi Kredilerin %10'unun Zarara Dönüşmesi    | 36.939               | 13,12   | -5,32                       | 31,49            | 38.655               | 13,27   | -5,33                      | 31,40              |
| G.Nakdi Kredilerin %1'inin Zarara Dönüşmesi   | 1.053                | 18,29   | -0,15                       | 0,90             | 1.096                | 18,46   | -0,14                      | 0,89               |
| G. Nakdi Kredilerin %5'inin Zarara Dönüşmesi  | 5.264                | 17,71   | -0,73                       | 4,49             | 5.481                | 17,87   | -0,73                      | 4,45               |
| G. Nakdi Kredilerin %10'unun Zarara Dönüşmesi | 10.529               | 16,97   | -1,47                       | 8,98             | 10.962               | 17,14   | -1,46                      | 8,90               |

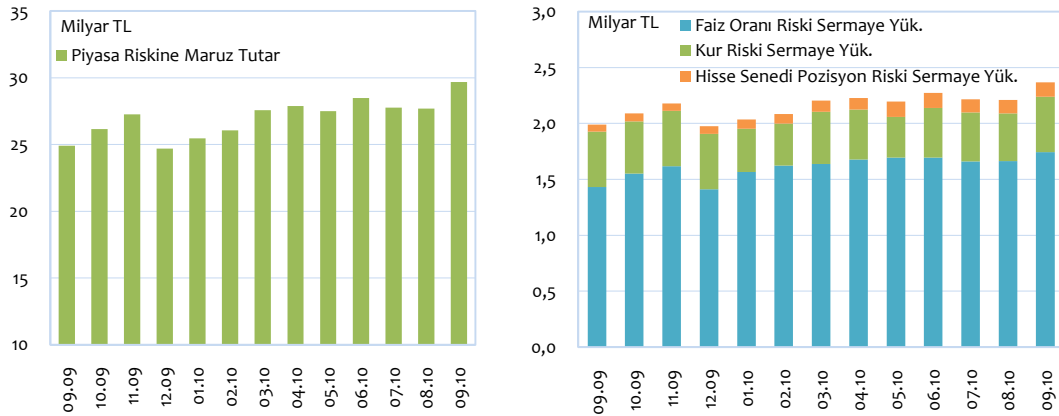
Not: İller Bankası verileri hariç tutulmuştur.

\* Haziran 2010 dönemi ortalama SYR'si %18,44'tür. Eylül 2010 dönemi ortalama SYR'si %18,60'dır.

### 3.1.2 Piyasa Riski

2010 yılının üçüncü çeyreğinde bankacılık sektörünün piyasa riskine esas tutarı, 2010 yılı ikinci çeyreğine göre % 4.14'lük artışla, 29,7 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bankacılık sektöründe 7 inci ve 8 inci aylar itibarıyla düşüş gösteren piyasa riskine esas tutarın 9 uncu ay itibarıyla yeniden yükseldiği görülmektedir. Piyasa riskinin bileşenlerine ilişkin sermaye yükümlülüğü değerleri incelendiğinde, bu dönemde kur riski ve faiz oranı riski için sermaye yükümlülüğünün bir önceki döneme göre sırasıyla %11,3 ve %2,9 oranında arttığı görülmektedir. Bu gelişme, söz konusu dönemde sektörün maruz kaldığı kur riski ve faiz oranı riskinin, bir önceki döneme göre yükseldiğini göstermektedir. Hisse senedi pozisyon riski sermaye yükümlülüğünde ise bir önceki döneme göre % 4,9'luk bir düşüş gerçekleşmiştir.

**Grafik 3.1-5: Piyasa Riskine Maruz Tutar ve Sermaye Yükümlülüğü**



Eylül 2010 döneminde, ikinci el DİBS fiyatlarındaki olası değişimlerin sektörün sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi, bir önceki döneme göre ılımlı bir şekilde artmıştır. Bu gelişmede, DİBS portföyünde önceki döneme göre görülen artışın özkaynaklardaki artıştan daha hızlı olmasının etkili olduğu görülmektedir. 2010 yılının ikinci çeyreğinde sabit faizli DİBS tutarı %16,3 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde ikinci el DİBS fiyatlarındaki olası %10'luk bir azalışın sektörün sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi %6,2'den, %6,7'ye yükselmiştir.



**Tablo 3.1-4: İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri**

| Eyl.10 (Milyon TL) |                |                   |         | İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Değişim %     |      |      |     |     |     |
|--------------------|----------------|-------------------|---------|---------------------------------------------|------|------|-----|-----|-----|
|                    | Ticari Portföy | Sabit Faizli DİBS | Özk.    | -10                                         | -5   | -1   | 1   | 5   | 10  |
|                    |                |                   |         | Fiyatlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%) |      |      |     |     |     |
| Mevduat            | 176.134        | 72.825            | 108.333 | -6,7                                        | -3,4 | -0,7 | 0,7 | 3,4 | 6,7 |
| KYB                | 2.976          | 1.294             | 13.332  | -1,0                                        | -0,5 | -0,1 | 0,1 | 0,5 | 1,0 |
| Toplam             | 179.110        | 74.119            | 121.665 | -6,1                                        | -3,0 | -0,6 | 0,6 | 3,0 | 6,1 |
| Haz.10 (Milyon TL) |                |                   |         |                                             |      |      |     |     |     |
| Mevduat            | 166.720        | 62.612            | 101.203 | -6,2                                        | -3,1 | -0,6 | 0,6 | 3,1 | 6,2 |
| KYB                | 3.076          | 1.301             | 13.342  | -1,0                                        | -0,5 | -0,1 | 0,1 | 0,5 | 1,0 |
| Toplam             | 169.796        | 63.913            | 114.544 | -5,6                                        | -2,8 | -0,6 | 0,6 | 2,8 | 5,6 |

2010 yılının ilk çeyreğinde sektörün sabit faizli eurobond portföyünde azalma olması sebebiyle, sabit faizli eurobond fiyatlarındaki olası %10'luk azalışın sektörün sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi, bir önceki döneme göre azalmış ve %1,7'den %1,4'e düşmüştür.

**Tablo 3.1-5: Eurobond Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri**

| Eyl.10 (Milyon TL) |                |                       |         | Eurobond Fiyatlarındaki Değişim %           |      |      |     |     |     |
|--------------------|----------------|-----------------------|---------|---------------------------------------------|------|------|-----|-----|-----|
|                    | Ticari Portföy | Sabit Faizli Eurobond | Özk.    | -10                                         | -5   | -1   | 1   | 5   | 10  |
|                    |                |                       |         | Fiyatlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%) |      |      |     |     |     |
| Mev. Bank          | 176.134        | 15.622                | 108.333 | -1,4                                        | -0,7 | -0,1 | 0,1 | 0,7 | 1,4 |
| KYB                | 2.976          | 259                   | 13.332  | -0,2                                        | -0,1 | 0,0  | 0,0 | 0,1 | 0,2 |
| Toplam             | 179.110        | 15.881                | 121.665 | -1,3                                        | -0,7 | -0,1 | 0,1 | 0,7 | 1,3 |
| Haz.10 (Milyon TL) |                |                       |         |                                             |      |      |     |     |     |
| Mev. Bank          | 166.720        | 17.522                | 101.203 | -1,7                                        | -0,9 | -0,2 | 0,2 | 0,9 | 1,7 |
| KYB                | 3.076          | 286                   | 13.342  | -0,2                                        | -0,1 | 0,0  | 0,0 | 0,1 | 0,2 |
| Toplam             | 169.796        | 17.808                | 114.544 | -1,6                                        | -0,8 | -0,2 | 0,2 | 0,8 | 1,6 |

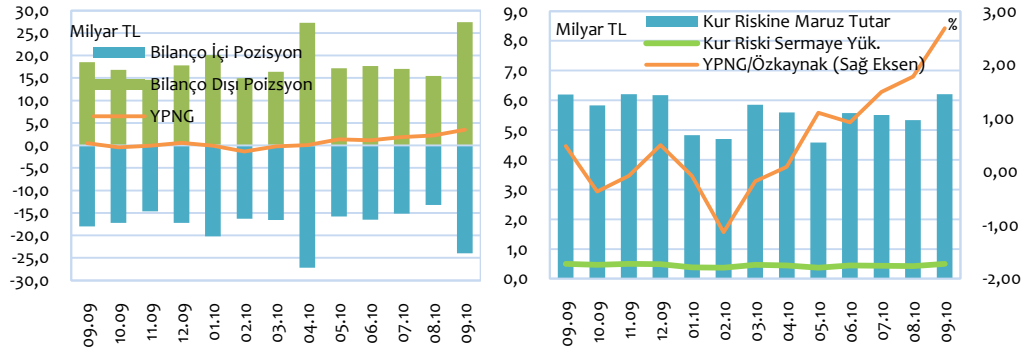
Ticari portföy içinde sınırlı paya sahip olan hisse senedi ve yatırım fonlarının fiyatlarındaki değişimlerin, sektörün sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi, 2010 yılı ilk çeyreğinde bir önceki döneme göre büyük değişiklik göstermemiştir.

**Tablo 3.1-6: Hisse Senedi ve Yatırım Fonu Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkisi**

| Eyl.10 (Milyon TL) |                |                              |         | HS+YF Fiyatlarındaki Değişim (%)            |       |       |      |      |      |
|--------------------|----------------|------------------------------|---------|---------------------------------------------|-------|-------|------|------|------|
|                    | Ticari Portföy | Hisse Senedi ve Yatırım Fonu | Özk.    | -10                                         | -5    | -1    | 1    | 5    | 10   |
|                    |                |                              |         | Fiyatlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%) |       |       |      |      |      |
| Mevduat            | 176.134        | 696                          | 108.333 | -0,06                                       | -0,03 | -0,01 | 0,01 | 0,03 | 0,06 |
| KYB                | 2.976          | 119                          | 13.332  | -0,09                                       | -0,04 | -0,01 | 0,01 | 0,04 | 0,09 |
| Toplam             | 179.110        | 815                          | 121.665 | -0,07                                       | -0,03 | -0,01 | 0,01 | 0,03 | 0,07 |
| Haz.10 (Milyon TL) |                |                              |         |                                             |       |       |      |      |      |
| Mevduat            | 166.720        | 682                          | 101.203 | -0,07                                       | -0,03 | -0,01 | 0,01 | 0,03 | 0,07 |
| KYB                | 3.076          | 110                          | 13.342  | -0,08                                       | -0,04 | -0,01 | 0,01 | 0,04 | 0,08 |
| Toplam             | 169.796        | 792                          | 114.544 | -0,07                                       | -0,03 | -0,01 | 0,01 | 0,03 | 0,07 |

2010 yılı üçüncü çeyreğinde sektörün bîlânço içi pozisyonu (BİP) ve bilanço dışı pozisyonu (BDP), mutlak değer olarak bir önceki döneme göre artmıştır. 2010 yılı ikinci çeyreğinde 1,1 milyar TL olan YPNG, 2010 yılı üçüncü çeyreğinde 3,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde sektörün kur riskine maruz tutarı bir önceki döneme göre %11,3 artarak 6,2 milyar TL'ye yükselmiştir. Haziran 2010 itibarıyla %0,9 olan YPNG/Özkaynak oranı, Eylül 2010 itibarıyla %2,7 olarak gerçekleşmiştir.

**Grafik 3.1-6: BİP, YPNGP ve Kur Riski Sermaye Yükümlülüğü**



2010 yılı ilk çeyreğinde, sektörün bilanço içi pozisyonunun bir önceki döneme göre mutlak değer olarak artması sonucunda, kurlardaki olası değişimlerin bankacılık sektörünün toplam sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi, bir önceki döneme göre artmıştır. Bu dönemde kurlardaki %25'lik olası bir artışın sermaye üzerindeki azaltıcı etkisi, bir önceki döneme göre %3,2'den %4,2'ye yükselmiştir. Söz konusu analizde bilanço içi kur pozisyonunun hedge edilmediği varsayılmaktadır.

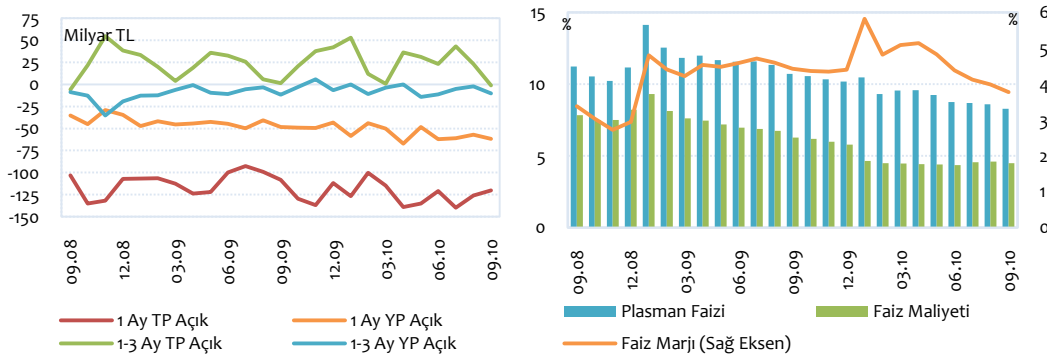
**Tablo 3.1-7: Kurlardaki Olası Değişimlerin Etkileri**

| 24 Eylül 2010 itibarıyla (Milyon Dolar)   |                            |        |              |       |                | Kurlardaki Değişim Oranı (%)              |      |      |      |      |       |
|-------------------------------------------|----------------------------|--------|--------------|-------|----------------|-------------------------------------------|------|------|------|------|-------|
|                                           | Bilanço İçi Pozisyon (BİP) | Özk.   | BİP/Özk. (%) | YPNGP | YPNGP/Özk. (%) | -20                                       | -10  | 1    | 5    | 25   | 50    |
| Mevduat                                   | -15.334                    | 73.800 | -20,8        | 1.537 | 2,1            | 4,2                                       | 2,1  | -0,2 | -1,0 | -5,2 | -10,4 |
| Kalkınma                                  | 163                        | 8.880  | 1,8          | 27    | 0,3            | -0,4                                      | -0,2 | 0,0  | 0,1  | 0,5  | 0,9   |
| Katılım                                   | 816                        | 3.432  | 23,8         | 56    | 1,6            | -4,8                                      | -2,4 | 0,2  | 1,2  | 5,9  | 11,9  |
| Toplam                                    | -14.355                    | 86.112 | -16,7        | 1.620 | 1,9            | 3,3                                       | 1,7  | -0,2 | -0,8 | -4,2 | -8,3  |
| 25 Haziran 2010 itibarıyla (Milyon Dolar) |                            |        |              |       |                | Kurlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%) |      |      |      |      |       |
| Mevduat                                   | -10.797                    | 66.557 | -16,2        | 622   | 0,9            | 3,2                                       | 1,6  | -0,2 | -0,8 | -4,1 | -8,1  |
| Kalkınma                                  | -202                       | 8.422  | -2,4         | 1     | 0,0            | 0,5                                       | 0,2  | 0,0  | -0,1 | -0,6 | -1,2  |
| Katılım                                   | 1022                       | 2.921  | 35,0         | 49    | 1,7            | -7,0                                      | -3,5 | 0,3  | 1,7  | 8,7  | 17,5  |
| Toplam                                    | -9.977                     | 77.900 | -12,8        | 672   | 0,9            | 2,6                                       | 1,3  | -0,1 | -0,6 | -3,2 | -6,4  |

### 3.1.3 Yapısal Faiz Oranı Riski

2010 yılı üçüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre, 1 aylık TP açık faiz pozisyonunda azalış ve YP açık faiz pozisyonunda artış görülmektedir. TP fazla faiz pozisyonu ise azalmış ve açık pozisyona dönüşmüştür. 1-3 aylık YP açık faiz pozisyonu ise azalmıştır. Eylül 2010 itibarıyla, 1 aylık TP'de 120,1 milyar TL, 1 aylık YP'de 61,8 milyar TL, 1-3 aylık TP'de 1,1 milyar TL ve 1-3 aylık YP'de 10,2 milyar TL açık gerçekleşmiştir.

**Grafik 3.1-7: Faiz Açıkları, Faiz Marjı ve Bileşenlerinin Gelişimi**



Sektörün maruz kaldığı yapısal faiz oranı riski tutarının belirlenmesi amacıyla yapılan senaryo analizlerinde, bankaların varlık ve yükümlülüklerinin yeniden fiyatlamaya tarihlerine kalan süreler ve ortalama plasman faizi ile kaynak maliyeti veri iken, faiz değişimlerinin banka kârlılığı üzerindeki etkisi hesaplanmaktadır. Hesaplamalarda, bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faize duyarlılığının, analiz dönemi boyunca değişmediği varsayılmaktadır. Ayrıca, analizlerde yeni kaynak girişinin olmadığı varsayılmış ve paranın zaman değeri ihmal edilmiştir.

**Tablo 3.1-8: Yapısal Faiz Oranı Riskine İlişkin Senaryolar ve Sonuçları**

| Senaryolar                  | TP Faizlerdeki Değişim (puan) |         |         |            | YP Faizlerdeki Değişim (puan) |         |          |         |         |
|-----------------------------|-------------------------------|---------|---------|------------|-------------------------------|---------|----------|---------|---------|
|                             | 1 ay                          | 1-3 ay  | 3-6 ay  | 6-12 ay    | 1 ay                          | 1-3 ay  | 3-6 ay   | 6-12 ay |         |
| Senaryo 1                   | 1,00                          | 0,00    | 0,00    | 0,00       | 0,00                          | 0,00    | 0,00     | 0,00    |         |
| Senaryo 2                   | 0,00                          | 0,00    | 0,00    | 0,00       | 1,00                          | 0,00    | 0,00     | 0,00    |         |
| Senaryo 3                   | 1,00                          | 2,00    | 3,00    | 6,00       | 0,00                          | 0,00    | 0,00     | 0,00    |         |
| Senaryo 4                   | 0,00                          | 0,00    | 0,00    | 0,00       | 0,25                          | 0,50    | 0,75     | 1,50    |         |
| Senaryo 5                   | 1,00                          | 1,00    | 1,00    | 1,00       | 0,50                          | 0,50    | 0,50     | 0,50    |         |
| Senaryo 6                   | 10,00                         | 0,00    | 0,00    | 0,00       | 5,00                          | 0,00    | 0,00     | 0,00    |         |
| Senaryo 7                   | 0,00                          | 0,00    | 10,00   | 0,00       | 0,00                          | 0,00    | 5,00     | 0,00    |         |
| Senaryo 8                   | -1,00                         | 0,00    | 0,00    | 0,00       | 0,00                          | 0,00    | 0,00     | 0,00    |         |
| Senaryo 9                   | 0,00                          | 0,00    | 0,00    | 0,00       | -1,00                         | 0,00    | 0,00     | 0,00    |         |
| Senaryo 10                  | -1,00                         | -2,00   | -3,00   | -6,00      | -0,25                         | -0,50   | -0,75    | -1,50   |         |
| Kazanç/Kayıp<br>(Milyon TL) | Aralık 09                     |         |         | Haziran 10 |                               |         | Eylül 10 |         |         |
|                             | TP                            | YP      | Toplam  | TP         | YP                            | Toplam  | TP       | YP      | Toplam  |
| Senaryo 1                   | -2.125                        | 0       | -2.125  | -2.367     | 0                             | -2.367  | -2.337   | 0       | -2.337  |
| Senaryo 2                   | 0                             | -962    | -962    | 0          | -1.222                        | -1.222  | 0        | -1.217  | -1.217  |
| Senaryo 3                   | -19.612                       | 0       | -19.612 | -25.034    | 0                             | -25.034 | -27.471  | 0       | -27.471 |
| Senaryo 4                   | 0                             | -5.261  | -5.261  | 0          | -7.000                        | -7.000  | 0        | -7.176  | -7.176  |
| Senaryo 5                   | -8.039                        | -3.321  | -11.361 | -10.093    | -4.464                        | -14.557 | -10.903  | -4.483  | -15.386 |
| Senaryo 6                   | -21.251                       | -4.812  | -26.064 | -23.669    | -6.112                        | -29.780 | -23.367  | -6.086  | -29.453 |
| Senaryo 7                   | -26.716                       | -11.537 | -38.254 | -34.008    | -16.958                       | -50.966 | -35.261  | -16.454 | -51.715 |
| Senaryo 8                   | 2.125                         | 0       | 2.125   | 2.367      | 0                             | 2.367   | 2.337    | 0       | 2.337   |
| Senaryo 9                   | 0                             | 962     | 962     | 0          | 1.222                         | 1.222   | 0        | 1.217   | 1.217   |
| Senaryo 10                  | 19.612                        | 5.261   | 24.873  | 25.034     | 7.000                         | 32.034  | 27.471   | 7.176   | 34.647  |

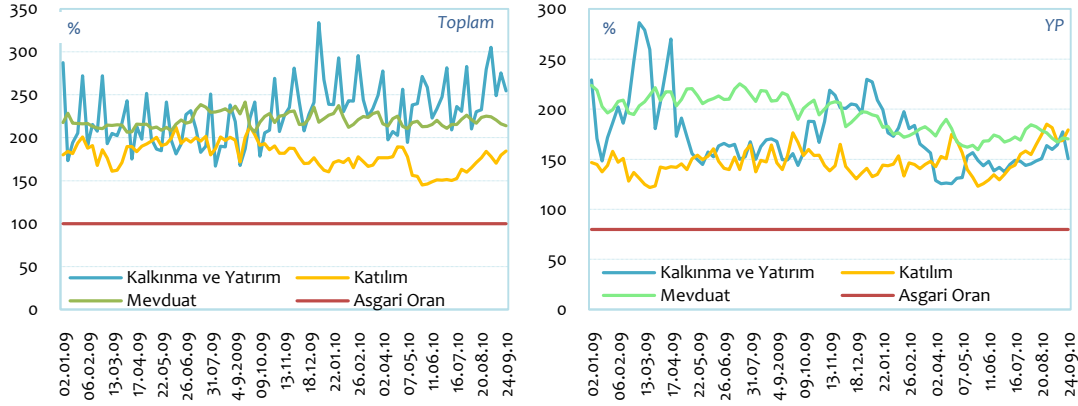
Faiz oranına ilişkin senaryolar incelendiğinde, 1 aylık TP açık pozisyonundaki azalış sonucunda 1 aylık TP faizlerdeki değişime olan duyarlılığın azaldığı senaryo 1 ve 6'da görülmektedir. 1-3 aylık TP fazla pozisyonunun açık pozisyona dönüşmesi ise senaryo 3, 5 ve 7'de TP kalemlerde ortaya çıkan kayıpları artırmıştır.

#### 3.1.4 Likidite Riski

Temmuz – Eylül 2010 dönemi için fonksiyonel banka grupları bazında yabancı para ve toplam likidite yeterlilik oranları incelendiğinde, her üç gruba ilişkin oranların yasal sınırların üzerinde gerçekleşmeye devam ettiği görülmektedir. Haziran 2010 sonu ile kıyaslandığında Eylül 2010 itibarıyla toplam likidite yeterlilik oranı, kalkınma ve yatırım bankaları için %247,4'ten %254,7'ye, katılım bankaları için ise %150,7'den %184,5'e yükselirken mevduat bankaları için %214 seviyesini korumuştur. Yabancı para likidite yeterlilik oranı da banka grupları bazında benzer bir seyir izlemiş olup, katılım bankalarının YP likiditesindeki görece iyileşme dikkati çekmektedir.

Eylül 2010 döneminde, bankacılık sisteminin geneli için birinci vade dilimine ilişkin toplam yasal likidite yeterlilik oranı, Haziran 2010 dönemine göre bir miktar artmıştır. Bu artışa katkısı olan katılım bankaları için orandaki değişimin ana unsuru menkul değerler portföyündeki artış olmuştur.

**Grafik 3.1-8: Birinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranlarının Gelişimi**



2010 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla ikinci vade dilimine ilişkin toplam likidite yeterlilik oranı, bir önceki üç aylık döneme kıyasla %138'den %141'e yükselmekle birlikte %140 civarındaki yatay seyrini sürdürmektedir. Temmuz – Eylül 2010 dönemi için bankaların ikinci vade dilimine ilişkin likidite bileşenleri incelendiğinde, hem varlık hem de kaynak tarafında türev işlemlerin son zamanlardaki en yüksek seviyesine ulaştığı görülmektedir. Menkul değerlerin portföy değeri önemli bir değişim göstermemekle birlikte vadeye kadar elde tutulacak kıymetlerde azalma olmuştur. Kaynak tarafında en büyük değişim, ağırlığını repo işlemlerinin oluşturduğu diğer kaynaklar kaleminde meydana gelmiştir. YP likidite yeterlilik oranı ise söz konusu dönemde %113'ten %121'e yükselmiştir.

**Tablo 3.1-9: İkinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranı Bileşenleri**

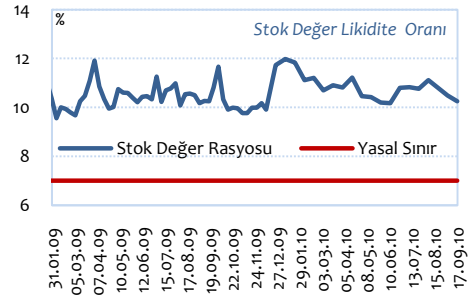
| Milyon TL, (%)       | YP             |                |                |                | Toplam         |                |                |                |
|----------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| Varlıklar            | Eylül 09       | Aralık 09      | Haziran 10     | Eylül10        | Eylül 09       | Aralık 09      | Haziran 10     | Eylül10        |
| Türevler             | 48.676 (37)    | 44.873 (36)    | 55.493 (42)    | 60.263 (44)    | 60.127 (15)    | 55.653 (13)    | 68.396 (15)    | 72.001 (16)    |
| B., YDMŞ             | 27.437 (21)    | 27.227 (22)    | 19.913 (15)    | 21.897 (16)    | 30.387 (8)     | 31.897 (8)     | 23.948 (5)     | 28.813 (6)     |
| GUDMD                | 16.362 (12)    | 15.110 (12)    | 14.781 (11)    | 17.681 (13)    | 101.230 (26)   | 127.273 (31)   | 141.332 (32)   | 152.961 (34)   |
| VKETMD.              | 13.216 (10)    | 12.983 (10)    | 10.797 (8)     | 8.501 (6)      | 78.863 (20)    | 77.372 (19)    | 77.521 (17)    | 70.835 (16)    |
| Krediler             | 12.281 (9)     | 11.956 (9)     | 14.255 (11)    | 12.191 (9)     | 70.861 (18)    | 74.358 (18)    | 83.208 (19)    | 86.480 (19)    |
| ND,TCMB              | 7.551 (6)      | 8.117 (6)      | 8.611 (7)      | 8.759 (6)      | 27.862 (7)     | 30.557 (7)     | 36.467 (8)     | 33.566 (7)     |
| Alacaklar            | 6.183 (5)      | 5.614 (4)      | 7.658 (6)      | 6.294 (5)      | 18.841 (5)     | 15.614 (4)     | 16.992 (4)     | 10.075 (2)     |
| YAD (Net)            | 8 (0)          | 10 (0)         | 5 (0)          | 6 (0)          | 31 (0)         | 28 (0)         | 16 (0)         | 16 (0)         |
| <b>Toplam</b>        | <b>131.713</b> | <b>125.890</b> | <b>131.512</b> | <b>135.592</b> | <b>388.201</b> | <b>412.750</b> | <b>447.883</b> | <b>454.747</b> |
| <b>Yükümlülükler</b> |                |                |                |                |                |                |                |                |
| Mevduat              | 50.731 (51)    | 51.422 (52)    | 52.818 (46)    | 54.413 (49)    | 146.873 (53)   | 148.916 (53)   | 168.961 (52)   | 173.397 (54)   |
| Türevler             | 39.461 (40)    | 36.262 (37)    | 48.489 (42)    | 46.269 (41)    | 60.336 (22)    | 55.559 (19)    | 68.827 (21)    | 72.395 (22)    |
| Diğ. Kayn.           | 2.095 (2)      | 5.069 (5)      | 6.815 (6)      | 4.439 (4)      | 41.269 (15)    | 51.299 (18)    | 54.999 (17)    | 46.633 (14)    |
| TCMB, B., Ş.         | 2.414 (2)      | 2.203 (2)      | 2.529 (2)      | 2.384 (2)      | 7.841 (3)      | 17.821 (6)     | 8.776 (3)      | 7.904 (2)      |
| Diğ. Krediler        | 1.951 (2)      | 2.048 (2)      | 3.162 (3)      | 2.118 (2)      | 3.220 (1)      | 8.303 (3)      | 4.345 (1)      | 3.588 (1)      |
| BDİ                  | 1.966 (2)      | 2.197 (2)      | 2.095 (2)      | 2.120 (2)      | 16.835 (6)     | 4.705 (2)      | 18.056 (6)     | 18.375 (6)     |
| <b>Toplam</b>        | <b>98.619</b>  | <b>99.201</b>  | <b>115.908</b> | <b>111.744</b> | <b>276.374</b> | <b>286.602</b> | <b>323.964</b> | <b>322.293</b> |
| <b>LYO (%)</b>       | <b>133,6</b>   | <b>126,9</b>   | <b>113,5</b>   | <b>121,3</b>   | <b>140,5</b>   | <b>144,0</b>   | <b>138,3</b>   | <b>141,1</b>   |

Bankaların varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki likidite dengesinin izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla hesaplanan Stok Değer Likidite Oranının, yasal sınır olan %7'inin üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. 2009 yılı Mart ayından beri %10-%12 aralığında seyrettiği görülen söz konusu oranın Eylül 2010 itibarıyla önceki döneme göre 0,5 puan azalarak %10,3 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu oranında gözlenen azalışta nakit değerlerde gözlenen düşüş ve mevduatta görülen artışın etkili olduğu söylenebilir.

**Tablo 3.1-10: Stok Değer Likidite Oranı<sup>3</sup>**

| Milyon TL            | Eylül 09 | Aralık 09 | Haziran 10 | Eylül 10 |
|----------------------|----------|-----------|------------|----------|
| Nakit Değ. Ve TCMB   | 43.505   | 26.393    | 31.204     | 30.563   |
| Bankalar, YDMŞ       | 8.465    | 15.642    | 16.137     | 18.022   |
| Alacaklar            | 23.089   | 23.278    | 27.198     | 24.932   |
| TOPLAM VARLIKLAR     | 75.059   | 65.314    | 74.539     | 73.517   |
| Mevduat              | 505.525  | 526.818   | 574.985    | 592.050  |
| TCMB, Bankalar, YDMŞ | 29.643   | 32.381    | 31.928     | 34.758   |
| Diğer Krediler       | 46.628   | 46.508    | 52.426     | 50.480   |
| TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER | 581.796  | 605.707   | 659.340    | 677.288  |

Kaynak: BDDK

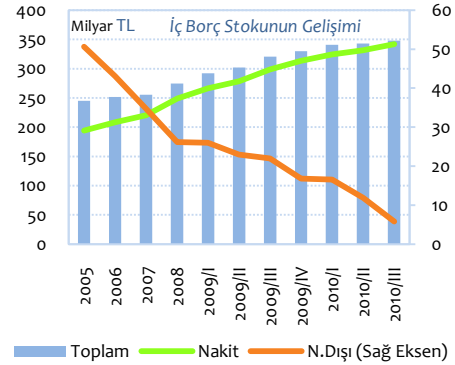


İç borç stokunun alacaklılara göre dağılımında son yıllarda sürekli olarak artan bankacılık kesiminin ağırlığının 2010 yılında yatay seyrettiği gözlenmektedir. İç borç stoku, bir önceki yılın aynı dönemine göre %8,5 oranında artarak 347,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Nakit iç borç stokunun toplam iç borç stoku içindeki payı artmakta olup, söz konusu pay 2010 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla %98,3 seviyesine yükselmiştir. Bunda, son yıllarda faiz maliyetinin düşmesinin etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Eylül 2010 itibarıyla toplam iç borcun; 216,3 milyar TL'si bankalara, 124,2 milyar TL'si ise bankacılık dışı kesimdir. Haziran-Eylül 2010 döneminde bankacılık dışı kesimlere olan borç tutarındaki 6 milyar TL'lik artış dikkat çekicidir. Aynı dönemde toplam iç borcun dağılımında yabancı bankaların payının %5,2'den %5,6'ya yükselmesi de diğer bir önemli gelişmedir.

**Tablo 3.1-11: İç Borç Stokunun Alıcılara Göre Dağılımı**

| %                             | 2006 | 2007 | 2008 | 2009  |        | 2010    |       |
|-------------------------------|------|------|------|-------|--------|---------|-------|
|                               |      |      |      | Eylül | Aralık | Haziran | Eylül |
| Bankacılık Kesimi             | 49,1 | 51,7 | 54,9 | 59,7  | 63,4   | 63,2    | 62,2  |
| Kamu B.                       | 24,2 | 23,4 | 26   | 27,1  | 26,9   | 27,2    | 26,2  |
| Özel Bankalar                 | 21,5 | 23,4 | 23,3 | 27,3  | 30,8   | 29,9    | 29,5  |
| Yabancı B.                    | 2,9  | 4,1  | 4,9  | 4,6   | 4,9    | 5,2     | 5,6   |
| Kalk.Yat.B.                   | 0,6  | 0,8  | 0,7  | 0,8   | 0,8    | 0,9     | 0,9   |
| Banka Dışı Kesim <sup>4</sup> | 44   | 42,3 | 40,6 | 37,8  | 34,2   | 34,5    | 35,7  |
| Gerçek Kişiler                | 8,8  | 5,9  | 5,5  | 3,6   | 2,9    | 2,0     | 1,8   |
| Tüzel Kişiler                 | 18,1 | 18,5 | 19,8 | 19,6  | 18,5   | 17,4    | 17,3  |
| MKYF <sup>5</sup>             | 3,5  | 4,5  | 5    | 5,4   | 4,2    | 4,1     | 4,6   |
| YD Yerleşikler                | 13,6 | 13,4 | 10,3 | 9,2   | 8,6    | 11,0    | 12    |
| TCMB                          | 6,9  | 6    | 4,5  | 2,5   | 2,3    | 2,3     | 2,1   |
| TOPLAM                        | 100  | 100  | 100  | 100   | 100    | 100,0   | 100   |

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı



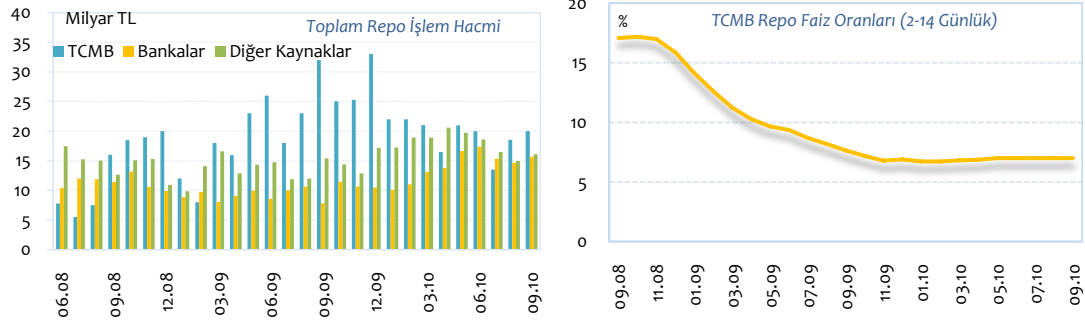
Küresel kriz döneminde TCMB'nin yaptığı faiz indirimleri neticesinde, 2009 yılının son çeyreğinde 14 güne kadar vadeli ağırlıklı ortalama repo faiz oranı %7 seviyesine inmiştir. Bu dönemden itibaren bir hafta vadeli repo ihalelerinde oluşan faiz oranlarının yüzde 7 civarında dalgalandığını da dikkate alan TCMB, 18 Mayıs 2010 tarihinde, bir hafta vadeli repo ihalelerinde miktar ihalesi yöntemine geçilmesine karar vermiş ve söz konusu ihalelerin faiz oranını yüzde 7 olarak belirlemiştir. Eylül 2010 dönemi itibarıyla, sektörde gerçekleşen repo işlemlerinden sağlanan fonların 20 milyar TL'lik kısmı TCMB'den, 15,7 milyar TL'lik kısmı bankalardan, 16,1 milyar TL'lik kısmı ise diğer kaynaklardan temin edilmiştir. Bankacılık sektörü, varlıklarının %5,6'sını repo yoluyla sağlanan fonlarla finanse etmektedir.

<sup>3</sup>"Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" in 15/A maddesinin (1) numaralı fıkrasında, kasa, efektif deposu, Merkez Bankası nezdinde açılan vadesiz serbest hesap, yoldaki paralar, vadesi gelmiş menkul değerler, kıymetli maden deposu, satın alınan çekler, bankalar, yurt dışı merkez ve şubeler nezdinde açılan vadesiz serbest hesaplar, bankalararası para piyasasından gecelik alacaklar ve zorunlu karşılıklar toplamının, toplam mevduatlar, TCMB, Bankalar, Yurt Dışı Merkez ve Şubeler Hesapları ve sermaye benzeri krediler hariç diğer Krediler kalemlerinin toplam tutarları (TP+YP) vadelerine bakılmaksızın stok değerleri üzerinden kaydedilir hükmü yer almaktadır.

<sup>4</sup> Banka dışı kesim, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu dışındaki tüm gerçek ve tüzel kişileri kapsamaktadır.

<sup>5</sup> MKYF: Menkul Kıymet Yatırım Fonu

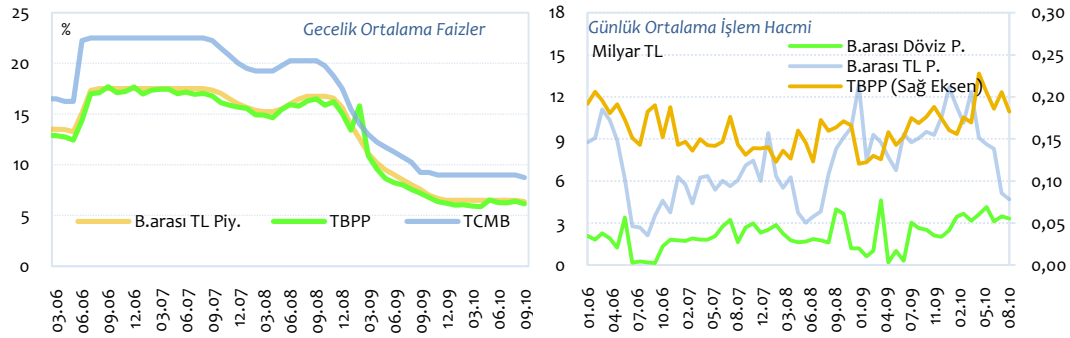
**Grafik 3.1-9: Repo İşlemlerinin Gelişimi**



Kaynak: BDDK, TCMB.

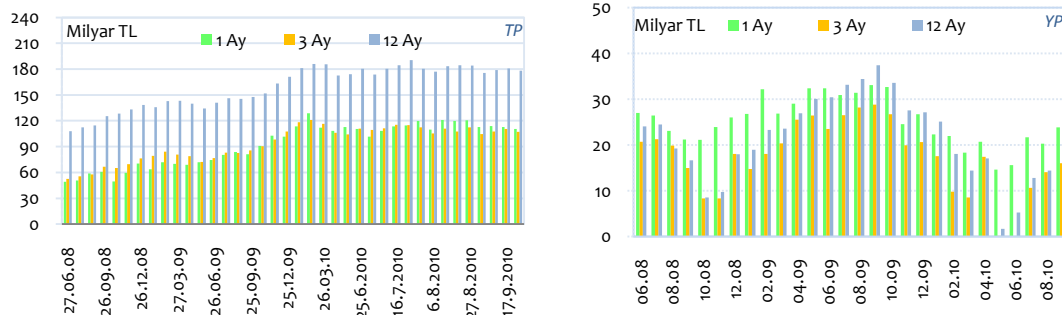
2010 yılı içerisinde bankalararası piyasalarda ve Takasbank Borsa Para Piyasası'nda gerçekleşen gecelik ortalama faizlerin, yatay seyir izlediği gözlenmektedir. Eylül 2010 itibarıyla, ikincil piyasa olarak da adlandırılan bankalararası piyasalarda gecelik ortalama TL faizi, %6,4; Takasbank Borsa Piyasası'nda<sup>6</sup> oluşan gecelik ortalama faiz ise %6,1 seviyesine gerilemiştir.

**Grafik 3.1-10: Bankalararası Piyasalar ile Takasbank Borsa Piyasasının Gelişimi**



Küresel krizin derinleştiği 2008 yılının son çeyreğindeki likidite azalmasından sonra hem vade hem de büyüklük olarak artan yabancı para likidite fazlasının 2009 yılı son çeyreğinde azalmaya başladığı ve bu azalışın 2010 yılı ikinci yarısına kadar devam ettiği gözlenmektedir. Bununla birlikte 2010 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla söz konusu eğilim tersine dönmüş, 1 ay vadeli likidite fazlası 23,9 milyar TL'ye 12 ay vadeli likidite fazlası ise 15,4 milyar TL'ye yükselmiştir. Türk Lirası likiditenin ise, 2009 yılsonundaki seviyesini koruduğu görülmektedir.

**Grafik 3.1-11: Vadelere Göre Likidite Fazlası**



<sup>6</sup> Takasbank Borsa Para Piyasası (TBPP); kısa dönemli nakit fazlası olup, bunu organize bir şekilde plase edemeyen Aracı Kuruluşlar ile kısa dönemli nakit ihtiyacı bulunup, bu ihtiyacını uzun vadeli varlıklarını elden çıkartmadan karşılamak isteyen Aracı Kuruluşlar'ın karşılaşmasını sağlamak amacıyla 1 Ekim 1996'da İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. bünyesinde faaliyete geçmiştir.

İlerleyen dönemlerde bankaların YP likiditesini etkileyecek unsurlardan biri de sendikasyon ve seküritletasyon kredileridir. Sektörün mevcut durumda 2010 yılsonuna kadar ödemesi gereken sendikasyon kredisi tutarı 927 milyon TL (651 milyon \$), seküritletasyon kredisi tutarı ise 549 milyon TL (382 milyon \$) civarındadır. 2011-2018 yılları arasında itfa olunacak toplam sendikasyon ve seküritletasyon kredisi bakiyesi 22,2 milyar TL (14,2 milyar \$) olup, 2011 yılı için ödemeler Mart, Mayıs ve Eylül aylarında yoğunlaşmaktadır.

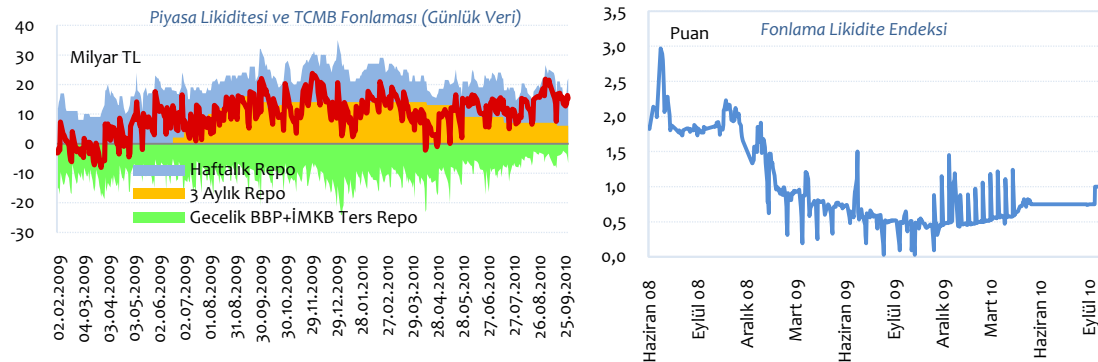
**Tablo 3.1-12: Sendikasyon ve Seküritletasyon Kredileri Ödeme Planı**

| (Milyon)     | EURO        |              |                 |              | DOLAR       |     |                 |       | TOPLAM <sup>7</sup> |       |
|--------------|-------------|--------------|-----------------|--------------|-------------|-----|-----------------|-------|---------------------|-------|
|              | Sendikasyon |              | Seküritletasyon |              | Sendikasyon |     | Seküritletasyon |       | TL                  | \$    |
|              | TL          | \$ Karşılığı | TL              | \$ Karşılığı | TL          | \$  | TL              | \$    |                     |       |
| 2010 Ekim    | 0           | 0            | 60              | 42           | 0           | 0   | 194             | 135   | 254                 | 178   |
| 2010 Kasım   | 0           | 0            | 33              | 23           | 0           | 0   | 262             | 182   | 294                 | 205   |
| 2010 Aralık  | 711         | 499          | 0               | 0            | 216         | 152 | 213             | 148   | 1.140               | 798   |
| 2011 Ocak    | 0           | 0            | 60              | 42           | 0           | 0   | 163             | 114   | 223                 | 156   |
| 2011 Şubat   | 0           | 0            | 33              | 23           | 0           | 0   | 263             | 183   | 296                 | 206   |
| 2011 Mart    | 2.272       | 1.571        | 0               | 0            | 878         | 608 | 215             | 148   | 3.365               | 2.327 |
| 2011 Nisan   | 1.625       | 1.141        | 60              | 42           | 495         | 346 | 152             | 106   | 2.632               | 1.843 |
| 2011 Mayıs   | 2.532       | 1.763        | 33              | 23           | 508         | 353 | 270             | 188   | 3.343               | 2.327 |
| 2011 Haziran | 0           | 0            | 0               | 0            | 0           | 0   | 207             | 144   | 247                 | 144   |
| 2011 Temmuz  | 0           | 0            | 8               | 5            | 0           | 0   | 252             | 177   | 260                 | 182   |
| 2011 Ağustos | 597         | 413          | 33              | 23           | 171         | 119 | 256             | 178   | 1.057               | 733   |
| 2011 Eylül   | 2.826       | 1.955        | 0               | 0            | 916         | 634 | 415             | 287   | 4.157               | 2.875 |
| 2011 Ekim    | 0           | 0            | 8               | 5            | 0           | 0   | 277             | 194   | 284                 | 199   |
| 2011 Kasım   | 0           | 0            | 33              | 23           | 0           | 0   | 278             | 193   | 311                 | 216   |
| 2011 Aralık  | 0           | 0            | 0               | 0            | 0           | 0   | 218             | 151   | 218                 | 151   |
| 2012 - 2018  | 717         | 496          | 733             | 516          | 105         | 72  | 8.684           | 6.041 | 10.238              | 7.126 |

31 Mart 2010 tarihinde 10,2 milyar TL düzeyinde gerçekleşen piyasadaki net likidite açığı, 30 Haziran 2010 tarihi itibarıyla 13,3 milyar TL düzeyine yükselmiştir. 30 Haziran 2010 tarihi itibarıyla TCMB piyasa fonlamasının %60'ını haftalık repo işlemleri ile %40'ını ise, 3 aylık repo işlemleri ile gerçekleştirmiş durumdadır. TCMB, Haziran 2010 sonu itibarıyla haftalık ve 3 aylık repo işlemleriyle toplamda piyasayı 21 milyar TL fonlamış ve gün sonunda oluşan 8,2 milyar TL'lik likidite fazlasının 7,9 milyar TL'lik kısmını gecelik vadede Bankalararası Para Piyasası'ndan, 0,3 milyar TL'lik kısmını ise ters repo işlemiyle İMKB'den çekmiştir.

Küresel finansal kriz sürecinde TCMB'nin yaptığı faiz indirimleriyle azalan Fonlama Likidite Endeksi'nin, 2009 yılsonundan 2010 yılı ikinci yarısına kadar belli bir aralıktta dalgalandığı görülmektedir. Bununla birlikte Haziran 2010 döneminden sonra 0,75 seviyesinde yatay hareketini devam ettiren endeksin Eylül 2010 itibarıyla 1,1 puan seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir.

**Grafik 3.1-12: Piyasadaki Likidite ve Fonlama Likidite Endeksi**



Kaynak: TCMB

<sup>7</sup> Vade sonu 13 Nisan 2011 tarihli dolar karşılığı 207 milyon \$ olan 300 milyon TL değerindeki Türk Lirası cinsinden seküritletasyon ödemesi nedeniyle, 2011-2018 satırında yer alan sendikasyon ve seküritletasyon ödemelerinin TL ve \$ dolar karşılık toplamın Toplam sütunda yer alan rakamlardan farklılık göstermektedir.



**Kutu 8: Seçilmiş Ülkeler İçin Temel Likidite Rasyolarının Görünümü**

|                                            | TR    | AU    | AT    | BE   | BR    | CA    | CH   | CN    | DE    | FR    | GR    | IT  | KR    | NL    | PL    | PT    | RU    | SA  | UK   | USA   |
|--------------------------------------------|-------|-------|-------|------|-------|-------|------|-------|-------|-------|-------|-----|-------|-------|-------|-------|-------|-----|------|-------|
| Ait Olduğu Dönem                           | 10.Q2 | 10.Q2 | 10.Q2 | 08   | 10.Q2 | 09.Q4 | 09   | 10.Q2 | 10.Q2 | 08    | 10.Q2 | 09  | 09.Q4 | 08    | 09.Q3 | 10.Q2 | 09    | 08  | 09   | 10.Q1 |
| Likit Aktifler / Toplam Aktifler           | 56,1  | 13,6  | 25,3  | 23,4 | 52,5  | 15,6  | 17,3 | 25,6  | 50,5  | 25,5  | 39,1  | 1,1 | 37,8  | 21,7  | 19,4  | 14,7  | 30,4  | 4,9 | 20,5 | 11,3  |
| Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler | 81,2  | 34,9  | 74,4  | 66,9 | 113,1 | 55,3  | 40,3 | 45,0  | 138,6 | 150,5 | 53,1  | 0,6 | 103,9 | 202,1 | 28,7  | 73,3  | 102,4 | 9,8 | 38,0 | 43,3  |

Kaynak: IMF

Not: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, ülkeler arası karşılaştırma yapılırken veriler ihtiyatlı yorumlanmalıdır.

Likidite riskinin sistemik risklerin tetiklenmesinde başlıca rol oynadığı tartışılmakta ve Basel Komitesi tarafından likidite riskinin daha sıkı biçimde yönetilmesine yönelik standartların getirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. IMF tarafından izlenmesi tavsiye edilen Finansal İstikrar Göstergeleri arasında yer alan Likit Aktifler/Toplam Aktifler ve Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler gibi likidite riskine ilişkin temel rasyolar incelendiğinde söz konusu rasyoların Türkiye için diğer ülkeler ile kıyaslandığında oldukça yüksek seviyelerde gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum ülkemizde likidite riskine yönelik mevcut uygulamaların ihtiyatlılık açısından küresel uygulamaların üzerinde olduğunu göstermektedir.

**3.1.5 Yoğunlaşma Riski**

Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna özkaynakların yüzde onu veya daha fazlası oranında kullandırılan krediler, büyük kredi olarak kabul edilmektedir. Büyük kredilerin toplam kredi ve özkaynak içindeki payının 2010 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla azaldığı görülmektedir. Haziran 2010'da %34,9 olarak gerçekleşen bankaların özkaynaklarının %10'undan büyük krediler toplamının özkaynaklara oranı, 2010 yılının üçüncü çeyreğinde 4,1 puan azalarak %30,8'e gerilemiştir. Aynı dönemde bankaların özkaynaklarının %10'undan büyük krediler toplamının kredilere oranı da 0,9 puanlık bir azalışla %7,4'e gerilemiştir.

**Tablo 3.1-13: Bankaların Kullandığı Büyük Kredilerin Dağılımı**

| %            | Mar.10          |                 | Haz.10          |                 | Eyl.10          |                 |
|--------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|
|              | Özkaynağa Oranı | Kredilere Oranı | Özkaynağa Oranı | Kredilere Oranı | Özkaynağa Oranı | Kredilere Oranı |
| 10'dan Büyük | 27,3            | 7,0             | 34,9            | 8,3             | 30,8            | 7,4             |
| 10-15 Arası  | 14,3            | 3,7             | 22,6            | 5,4             | 19,9            | 4,8             |
| 15-20 Arası  | 10,5            | 2,7             | 8,6             | 2,1             | 7,9             | 1,9             |
| 20-25 Arası  | 2,5             | 0,6             | 3,6             | 0,9             | 3,0             | 0,7             |

Kredilerin tutar ve müşteri sayısı açısından dağılımı incelendiğinde gözlenen en önemli hususun Eylül 2010 dönemi itibarıyla 1 milyon TL'den büyük tutarlı kredilerin toplam kredi içerisindeki payının 1,5 puan azalarak %47,7'ye inmesi ve 51 bin TL'den düşük tutarlı kredilerin toplam kredi içerisindeki payının 1,1 puan artarak %30,0'a yükselmesi olduğu görülmektedir. Müşteri başına kredi tutarı incelendiğinde ise, Eylül 2010 döneminde 1 milyon TL'den büyük tutarlı krediler için müşteri başına kredi tutarının 7.446 bin TL'ye gerilemesi en dikkat çekici husus olarak değerlendirilmektedir.

**Tablo 3.1-14: Kredilerin Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı**

| Kredi Tutarı           | Kredi Toplamı (%) |        |        | Müşteri Sayısı (%) |        |        | Müşteri Başına Kredi Tutarı (Bin TL) |        |        |
|------------------------|-------------------|--------|--------|--------------------|--------|--------|--------------------------------------|--------|--------|
|                        | Mar.10            | Haz.10 | Eyl.10 | Mar.10             | Haz.10 | Eyl.10 | Mar.10                               | Haz.10 | Eyl.10 |
| 1 milyon TL'den büyük  | 47,9              | 49,2   | 47,7   | 0,1                | 0,1    | 0,1    | 7.996                                | 7.922  | 7.446  |
| 501 bin TL-1 milyon TL | 3,9               | 4,3    | 4,4    | 0,1                | 0,1    | 0,1    | 713                                  | 726    | 727    |
| 101 bin TL-500 bin TL  | 10,1              | 10,5   | 10,7   | 0,5                | 0,6    | 0,6    | 194                                  | 198    | 197    |
| 51 bin TL-100 bin TL   | 7,2               | 7,1    | 7,3    | 1,0                | 1,1    | 1,2    | 70                                   | 71     | 71     |
| 51 bin TL'den az       | 30,8              | 28,9   | 30,0   | 98,4               | 98,1   | 98,0   | 3                                    | 3      | 4      |
| Genel Toplam           | 100,0             | 100,0  | 100,0  | 100,0              | 100,0  | 100,0  | 10                                   | 11     | 12     |

Bankacılık sektörünün kullandığı kredilerin belli sektörlerde yoğunlaşması durumunda, kredi kalitesi, kredilerin yoğunlaştığı sektörde meydana gelecek gelişmelere daha duyarlı hale gelmektedir. Sektörel bazda nakdi kredilerin dağılımı analiz edildiğinde, toplam kredilerin %62,1'inin 10 farklı sektöre kullandırıldığı görülmektedir. Eylül 2010 döneminde bireysel ihtiyaç



kredilerinin toplam içerisindeki payının bir önceki döneme göre 0,5 puan artarak %11,8'e yükseldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra toplam kredilerin %31,9'unun, müşteri sayısının yüksek olduğu bireysel krediler (konut kredileri, bireysel ihtiyaç ve diğer krediler ile kredi kartları) olarak kullanılması, sektörün yoğunlaşma riskini azaltan bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

**Tablo 3.1-15: Kredilerin Sektörel Bazda Yoğunlaşması**

| %                                                                  | Ara.08   | Mar.09   | Haz.09   | Eyl.09   | Ara.09   | Mar.10  | Haz.10  | Eyl.10  |
|--------------------------------------------------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------|---------|---------|
| Bireysel İhtiyaç ve Diğer Krediler                                 | 10,3 (2) | 10,3 (2) | 10,8 (2) | 10,9 (2) | 11,1 (2) | 10,3(2) | 11,3(1) | 11,8(1) |
| Bireysel Konut Kredileri                                           | 10,4 (1) | 10,4 (1) | 10,8 (1) | 11,0 (1) | 11,3 (1) | 10,4(1) | 11,2(2) | 11,3(2) |
| Kredi Kartları                                                     | 9,3 (3)  | 9,1 (3)  | 9,6 (3)  | 9,6 (3)  | 9,5 (3)  | 9,1(3)  | 8,8(3)  | 8,8(3)  |
| İnşaat                                                             | 5,4 (5)  | 5,5 (4)  | 5,8 (4)  | 5,9 (4)  | 6,0 (4)  | 5,5(4)  | 6,0(4)  | 5,9(4)  |
| Toptan Ticaret ve Komisyonculuk                                    | 5,6 (4)  | 5,4 (5)  | 5,4 (5)  | 5,4 (5)  | 5,7 (5)  | 5,4(5)  | 5,8(5)  | 5,9(5)  |
| Parasal Kurumlar (Banka, Finansal Kiralama, Fak., Fin. Şirketleri) | 3,7 (8)  | 3,8 (6)  | 3,7 (6)  | 3,6 (7)  | 3,6 (8)  | 3,8(6)  | 3,9(6)  | 4,5(6)  |
| Metal Ana San. ve İşlenmiş Maden Ürt. San.                         | 3,8 (7)  | 3,5 (7)  | 3,5 (8)  | 3,5 (8)  | 3,6 (7)  | 3,5(7)  | 3,9(7)  | 3,7(7)  |
| Tarım                                                              | 3,3 (10) | 3,4 (8)  | 3,6 (7)  | 3,7 (6)  | 3,8 (6)  | 3,4(8)  | 3,6(8)  | 3,6(8)  |
| Gıda, Meşrubat ve Tütün San.                                       | 3,1(11)  | 3,1(12)  | 3,0 (11) | 3,2(11)  | 2,8 (12) | 3,1(11) | 3,1(9)  | 3,4(9)  |
| Perakende Ticaret ve Kişisel Ürünler                               | 2,5(13)  | 2,6(13)  | 2,6(13)  | 2,9(12)  | 3,2(9)   | 3,0(10) | 2,9(13) | 3,2(10) |

Not: Parantez içindeki rakamlar o sektöre kullanılan kredi tutarının toplam krediler içindeki payının sırasını göstermektedir.

Mevduatın tutar ve müşteri sayısı açısından dağılımı incelendiğinde, Eylül 2010 itibarıyla, tutar olarak yoğunlaşmanın 1 milyon TL'den büyük mevduat grubunda, mudi sayısı açısından yoğunlaşmanın ise 10 bin TL'den az mevduat grubunda devam ettiği görülmektedir. Mudi başına düşen mevduatın, 1 milyon TL'den büyük mevduat grubunda azalması, yoğunlaşmanın azaldığını göstermektedir. 11 bin-50 bin TL diliminde mudi başına düşen mevduat tutarının bir önceki döneme göre 1,9 bin TL yükseldiği ve 26,5 bin TL seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir.

**Tablo 3.1-16: Mevduatın Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı**

| Mevduat Tutarı         | Mevduat Toplamı (%) |        |        | Mudi Sayısı (%) |        |        | Mudi Başına Mevduat Tutarı (Bin TL) |         |         |
|------------------------|---------------------|--------|--------|-----------------|--------|--------|-------------------------------------|---------|---------|
|                        | Mar.10              | Haz.10 | Eyl.10 | Mar.10          | Haz.10 | Eyl.10 | Mar.10                              | Haz.10  | Eyl.10  |
| 1 milyon TL'den büyük  | 45,2                | 46,6   | 44,8   | 0,0             | 0,0    | 0,0    | 7.606,6                             | 8.199,4 | 7.898,8 |
| 250 bin TL-1 milyon TL | 14,4                | 14,5   | 14,5   | 0,2             | 0,2    | 0,2    | 509,9                               | 509,1   | 507,9   |
| 51 bin TL-250 bin TL   | 21,2                | 20,4   | 20,8   | 1,4             | 1,0    | 1,0    | 112,6                               | 110,1   | 109,7   |
| 11 bin TL-50 bin TL    | 13,5                | 13,0   | 14,2   | 4,0             | 2,8    | 2,9    | 24,9                                | 24,6    | 26,5    |
| 10 bin TL'den az       | 5,8                 | 5,5    | 5,6    | 97,3            | 96,0   | 95,9   | 0,4                                 | 0,7     | 0,3     |
| Genel Toplam           | 100,0               | 100,0  | 100,0  | 100,0           | 100,0  | 100,0  | 7,2                                 | 5,3     | 5,5     |

Mevduatın vade yapısı incelendiğinde 2010 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla 3-6 ay arası mevduatın toplam içindeki payının %4,5'e yükseldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra aynı dönemde vadesiz ve 3 aya kadar vadeli olan mevduat, toplam mevduatın %91,5'ini oluşturmaktadır. Mevduatın vade yapısının kısa olması Türk bankacılık sektöründe yapısal bir özellik arz etmektedir. Bankacılık sektörünün en önemli finansman kaynağı olan mevduatın, genel itibarıyla kısa vadede yoğunlaşmış olması, bankaların maruz kaldığı likidite riskini arttırmakta, uzun vadeli varlıkların kısa vadeli kaynaklarla finanse edilmesi sebebiyle bilançoda aktif-pasif vade uyumsuzluğu yaratmaktadır.

**Tablo 3.1-17: Mevduatın Vade Yapısı**

| %             | Haz.08 | Eyl.08 | Ara.08 | Mar.09 | Haz.09 | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
|---------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Vadesiz       | 15,8   | 15,4   | 13,7   | 13,6   | 14,2   | 15,8   | 15,6   | 14,8   | 15,5   | 15,4   |
| 1 Aya Kadar   | 31,0   | 28,4   | 31,5   | 31,6   | 30,7   | 29,3   | 27,7   | 29,9   | 30,3   | 29,7   |
| 1-3 Ay Arası  | 44,6   | 46,6   | 46,1   | 46,1   | 46,8   | 46,4   | 48,5   | 47,7   | 46,7   | 46,4   |
| 3 Aya Kadar   | 91,4   | 90,4   | 91,2   | 91,3   | 91,6   | 91,4   | 91,9   | 92,4   | 92,5   | 91,5   |
| 3-6 Ay Arası  | 3,7    | 4,4    | 3,3    | 3,5    | 3,4    | 3,5    | 3,3    | 3,3    | 3,6    | 4,5    |
| 6-12 Ay Arası | 2,2    | 2,4    | 2,5    | 1,9    | 1,8    | 1,7    | 1,6    | 1,5    | 1,3    | 1,4    |
| 1 Yıl Üzeri   | 2,8    | 2,7    | 2,9    | 3,3    | 3,2    | 3,4    | 3,3    | 2,8    | 2,5    | 2,6    |
| Genel Toplam  | 100    | 100    | 100    | 100    | 100    | 100    | 100    | 100    | 100    | 100    |

### 3.2 Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu (SYR), bir önceki çeyreğe göre 0,1 puanlık kısmi bir artış göstererek Eylül 2010 itibarıyla %19,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde risk ağırlıklı varlıklar ile özkaynaklardaki artış paralellik arz etmektedir. Söz konusu dönemde özkaynaklar %4,8 artarken, risk ağırlıklı varlıklar %4 düzeyinde artış göstermiştir.

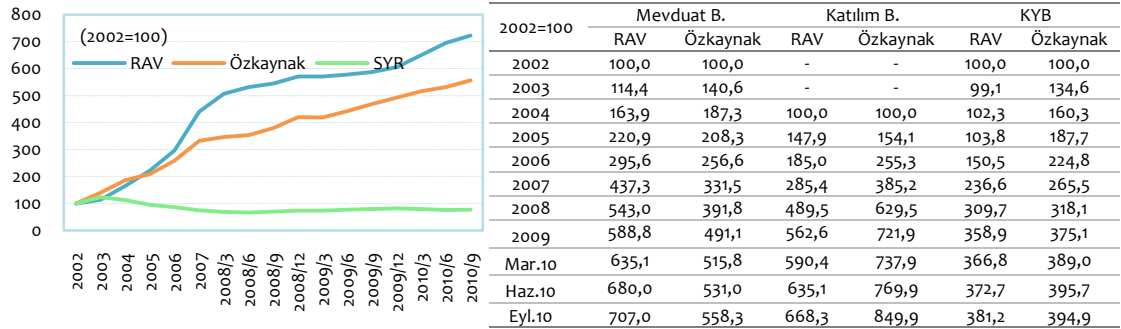
**Tablo 3.2-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu**

|              | Özkaynak (Milyar TL) |        |        |                              | RAV (Milyar TL) |        |        |                              | SYR    |        |        |                                 |
|--------------|----------------------|--------|--------|------------------------------|-----------------|--------|--------|------------------------------|--------|--------|--------|---------------------------------|
|              | Mar.10               | Haz.10 | Eyl.10 | % değişim<br>(Haz.10-Eyl.10) | Mar.10          | Haz.10 | Eyl.10 | % değişim<br>(Haz.10-Eyl.10) | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | Puan değişim<br>(Haz.10-Eyl.10) |
| Sektör       | 120,5                | 124,0  | 129,9  | 4,8                          | 604,1           | 645,8  | 671,5  | 4,0                          | 19,9   | 19,2   | 19,3   | 0,1                             |
| Mevduat      | 102,8                | 105,9  | 111,3  | 5,1                          | 552,6           | 591,6  | 615,1  | 4,0                          | 18,6   | 17,9   | 18,1   | 0,2                             |
| - Kamu       | 25,2                 | 25,2   | 26,8   | 6,3                          | 137,7           | 146,8  | 155,7  | 6,1                          | 18,3   | 17,2   | 17,2   | -                               |
| - Yerli Özel | 59,4                 | 62,0   | 65,2   | 5,2                          | 314,3           | 338,3  | 350,5  | 3,6                          | 18,9   | 18,3   | 18,6   | 0,3                             |
| - Küresel    | 18,2                 | 18,7   | 19,3   | 3,2                          | 100,6           | 106,6  | 109,0  | 2,3                          | 18,1   | 17,6   | 17,7   | 0,1                             |
| KYB          | 13,2                 | 13,4   | 13,4   | 0,0                          | 21,6            | 21,9   | 22,4   | 2,3                          | 61,2   | 61,3   | 59,8   | -1,5                            |
| Katılım      | 4,5                  | 4,7    | 5,1    | 8,5                          | 30,0            | 32,2   | 33,9   | 5,3                          | 14,9   | 14,5   | 15,2   | 0,7                             |
| Büyük Ölçek  | 78,8                 | 81,2   | 85,9   | 5,8                          | 419,9           | 450,5  | 470,5  | 4,4                          | 18,8   | 18,0   | 18,2   | 0,2                             |
| Orta Ölçek   | 21,3                 | 22,0   | 22,7   | 3,2                          | 129,1           | 137,6  | 140,7  | 2,3                          | 16,5   | 16,0   | 16,1   | 0,1                             |
| Küçük Ölçek  | 20,4                 | 20,8   | 21,3   | 2,4                          | 55,1            | 57,8   | 60,2   | 4,2                          | 37,0   | 36,0   | 35,3   | -0,7                            |

Açıklama: Özkaynak tutarı SY430 formundan alınmış olup, bilanço özkaynağı ile farklılık arz etmektedir.

Fonksiyon grupları itibarıyla incelendiğinde, üçüncü çeyrekte mevduat ve katılım bankalarının SYR'leri sırasıyla 0,2 ve 0,7 puan artarken; kalkınma ve yatırım bankalarının SYR'sinin 1,5 puan azaldığı görülmektedir. Söz konusu dönemde kalkınma ve yatırım bankalarının özkaynakları 27 milyon TL azalmıştır. Buna karşılık varlık kompozisyonu içinde, risksiz varlıklarda, daha yüksek risk taşıyan varlıklar lehine meydana gelen azalma risk ağırlıklı varlıklarının artmasına, dolayısıyla SYR'nin düşmesine neden olmuştur. Kamu mevduat bankalarının ise özellikle %100 risk ağırlıklı kredilerinde yüksek bir artış meydana gelmiş, fakat aynı dönemde özkaynaklarda arttığından SYR'de düşme yaşanmamıştır.

Ölçek bazında yapılan incelemede ise, orta ve büyük ölçekli bankaların SYR'lerinin sırasıyla 0,2 ve 0,1 puan yükseldiği, küçük ölçekli bankaların SYR'sinin ise, risk ağırlıklı varlıklarda görülen görece yüksek artış sebebiyle 0,7 puan düştüğü görülmektedir.

**Grafik 3.2-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu Endeksi**

Sektörün SYR'si 2008 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren artış trendine girmiş, 2010 yılı ilk çeyreğinden başlamak üzere ise, azalma eğilimi göstermiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde ise SYR'de 0,1 puanlık küçük bir artış görülmüştür. Söz konusu dönemde risk ağırlıklı varlıklardaki artış oranı, önceki iki çeyrekte gözlenen artışın altındadır. Aynı dönemde özkaynaklar ise önceki çeyreklerde görülenin üzerinde bir oranda artmıştır.

Özkaynakları oluşturan kalemlerin dağılımı incelendiğinde; ana sermaye tutarının bir önceki çeyreğe göre %4 oranında artış gösterdiği, bununla birlikte özkaynak içindeki payının ise %91,2'den %90,5'e düştüğü görülmektedir. Ödenmiş sermayenin özkaynak içindeki payı ise, 1,4 puanlık bir düşüşle %35,9 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sektörün ana sermayesinde, yılın üçüncü çeyreğinde 4,5 milyar TL'lik artış meydana gelmiştir. Söz konusu artışın 4,3 milyar TL'si net dönem kârı ile geçmiş yıl kârlarından kaynaklanmakta olup, aynı dönemde ödenmiş sermaye 355 milyon TL düzeyinde sınırlı bir artış göstermiştir.

**Tablo 3.2-2: Özkaynak Ana Bileşenleri**

| (Milyon TL)                           | 2007    | 2008    | Eyl.09  | Ara.09  | Mar.10  | Haz.10  | Eyl.10  | Özkaynak içindeki pay | % Değişim (Haz.10-Eyl.10) |
|---------------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|-----------------------|---------------------------|
| Ana Sermaye                           | 74.638  | 88.619  | 99.021  | 104.139 | 109.097 | 113.056 | 117.597 | 90,5                  | 4,0                       |
| -Ödenmiş Sermaye                      | 31.623  | 39.406  | 41.880  | 42.542  | 44.459  | 46.298  | 46.653  | 35,9                  | 0,8                       |
| -Yedek akçeler                        | 33.661  | 39.911  | 49.362  | 49.228  | 56.206  | 62.431  | 62.376  | 48,0                  | -0,1                      |
| -Net dön. Kârı ile geçm.yıl kârı      | 15.408  | 13.718  | 16.202  | 20.568  | 17.222  | 13.159  | 17.490  | 13,5                  | 32,9                      |
| -Yedek Akçelerle Karşılanamayan Zarar | -18.756 | -18.023 | -17.973 | -17.992 | -17.942 | -17.945 | -17.864 | -13,8                 | -0,5                      |
| Katkı Sermaye                         | 7.138   | 8.560   | 11.707  | 12.201  | 12.763  | 12.321  | 13.634  | 10,5                  | 10,7                      |
| -Genel karşılıklar                    | 2.534   | 3.641   | 3.895   | 4.083   | 4.310   | 4.584   | 4.665   | 3,6                   | 1,8                       |
| -İkincil sermaye benzeri borçlar      | 3.347   | 5.493   | 5.446   | 5.538   | 5.523   | 5.460   | 5.339   | 4,1                   | -2,2                      |
| Üçüncü Kuşak Sermaye                  | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0                     | -                         |
| Sermayeden İndirilen Değerler         | -4.339  | -4.452  | -1.297  | -1.300  | -1.343  | -1.392  | -1.346  | -1,0                  | -3,3                      |
| Özkaynaklar                           | 77.436  | 92.727  | 109.431 | 115.040 | 120.517 | 123.984 | 129.885 | 100,0                 | 4,8                       |

Kredi riskine esas tutar toplamının %86,7'si, %100 risk ağırlıklı varlıklardan oluşmaktadır. Üçüncü çeyrekte, sektörün varlık kompozisyonunda, yüksek riskli varlıklar lehine bir değişim söz konusudur. Nitekim söz konusu dönemde, %100 risk ağırlıklı varlıklar 21,4 milyar TL artarken, %0 risk ağırlıklı varlıklarda 14,9 milyar TL azalış gözlenmiştir. Bu dönemde, %0 risk ağırlıklı vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetler portföyünde 14,2 milyar TL'lik bir düşüş meydana gelmiştir. Üçüncü çeyrekte, devlet borçlanma tahvilleri ile repoya konu edilen devlet tahvilleri için, vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetler portföyünden satılmaya hazır menkul kıymetler portföyüne aktarım gerçekleşmiştir. Satılmaya hazır menkul kıymetlerin, toplam menkul kıymetler portföyünün %10'unu aşması durumunda, mevzuat hükümlerine göre bu hesaplar, piyasa riskine esas tutarın hesaplanmasında kullanılmaktadır<sup>8</sup>.

**Tablo 3.2-3: Risk Etki Esas Tutarlar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar**

| (Milyon TL)                     | 2007    | 2008    | Eyl.09  | Ara.09  | Mar.10  | Haz.10  | Eyl.10  | % Değişim (Haz.10-Eyl.10) |
|---------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------------------------|
|                                 |         |         |         |         |         |         | Tutar   | Ağırlık.Tutar             |
| - Risk Ağırlığı %0 Olan Varl.   | 229.758 | 228.731 | 274.231 | 262.657 | 251.271 | 261.134 | 246.219 | 0                         |
| - Risk Ağırlığı %10 Olan Varl.  | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0       | 0                         |
| - Risk Ağırlığı %20 Olan Varl.  | 63.713  | 48.257  | 53.089  | 51.460  | 51.711  | 49.248  | 51.603  | 10.321                    |
| - Risk Ağırlığı %50 Olan Varl.  | 78.757  | 94.785  | 94.880  | 99.039  | 105.458 | 113.131 | 117.472 | 58.736                    |
| - Risk Ağırlığı %100 Olan Varl. | 290.711 | 375.908 | 389.123 | 402.532 | 424.448 | 461.338 | 482.725 | 482.725                   |
| - Risk Ağırlığı %150 Olan Varl. | -       | 1.747   | 1.980   | 2.228   | 2.104   | 2.464   | 2.683   | 4.024                     |
| - Risk Ağırlığı %200 Olan Varl. | -       | 173     | 382     | 392     | 431     | 426     | 513     | 1.025                     |
| Kredi Riskine Esas Tutar        | 343.275 | 435.919 | 450.915 | 466.470 | 491.538 | 532.300 | 556.832 | 4,6                       |
| Piyasa Riskine Esas Tutar       | 14.854  | 19.947  | 24.350  | 24.939  | 27.591  | 28.494  | 29.669  | 4,1                       |
| Op. Risk Etki Esas Tutar        | 51.180  | 59.681  | 70.569  | 70.569  | 84.975  | 84.975  | 84.975  | 0,0                       |
| Toplam Risk Ağırlıklı Varl.     | 409.309 | 516.547 | 546.834 | 561.979 | 605.103 | 645.769 | 671.475 | 4,0                       |

\*Operasyonel riske esas tutar, SY430 formundan alınmış olup, temel gösterge yaklaşımına göre hesaplanan değerden farklılık arz etmektedir.

Sermaye yükümlülüğü, maruz kalınan riskler sebebiyle bulundurulması gereken asgari tutarı ifade edip, riske esas tutarlar baz alınarak hesaplanmaktadır. Bankacılık sektörünün sermaye yükümlülüğünün %82,9'u kredi riskinden, %12,7'si operasyonel riskten, %4,4'ü ise piyasa riskinden oluşmaktadır. Özkaynak toplamından sermaye yükümlülüğü tutarının düşülmesi suretiyle hesaplanan serbest özkaynak tutarı, bir önceki çeyreğe göre 3,9 milyar TL artarak, 76,2 milyar TL'ye ulaşmıştır.

**Tablo 3.2-4: Yasal Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı**

| Eylül 2010                    | Mevduat |       | KYB     |       | Katılım B. |       | Toplam  |       |
|-------------------------------|---------|-------|---------|-------|------------|-------|---------|-------|
|                               | Mil. TL | % Pay | Mil. TL | % Pay | Mil. TL    | % Pay | Mil. TL | % Pay |
| Kredi Riski Sermaye Yük.      | 40.711  | 82,7  | 1.452   | 81,0  | 2.383      | 87,8  | 44.547  | 82,9  |
| Piyasa Riski Sermaye Yük.     | 2.254   | 4,6   | 101     | 5,6   | 18         | 0,7   | 2.374   | 4,4   |
| Operasyonel Risk Sermaye Yük. | 6.245   | 12,7  | 240     | 13,4  | 313        | 11,5  | 6.798   | 12,7  |
| Toplam Serm. Yük.             | 49.211  | 100,0 | 1.793   | 100,0 | 2.714      | 100,0 | 53.718  | 100,0 |
| Serbest Özkaynak              | 62.118  |       | 11.605  |       | 2.444      |       | 76.167  |       |

Olası kur ve faiz değişimlerinin SYR'ye olan etkisi incelendiğinde, diğer değişkenler sabitken, ABD Dolar kurunda meydana gelecek %10 düzeyindeki artışın, SYR'de 0,5 puanlık bir düşüş yaratacağı görülmektedir. Avro kurunda %10 düzeyinde meydana gelecek bir artış ise, SYR'de

<sup>8</sup> Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliğin 6 ncı maddesinin 5 inci fıkrası.

0,18 puanlık bir düşüş meydana getirecektir. Buna karşılık, faiz haddinde meydana gelecek 1 puanlık yukarı yönlü bir değişim, SYR'yi 0,51 puan düşürecek; 1 puanlık aşağı yönlü bir değişim ise SYR'yi 0,53 puan artıracaktır.

**Tablo 3.2-5: Olası Kur ve Faiz Değişimlerinin Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi**

|                               | Kurdaki (ABD Doları) Değiş. (%) |       |       |       | Kurdaki (Avro) Değişim (%) |       |       |       | TL Faiz Oranlarındaki Değişim (Puan) |      |       |       |
|-------------------------------|---------------------------------|-------|-------|-------|----------------------------|-------|-------|-------|--------------------------------------|------|-------|-------|
|                               | -10                             | 1     | 5     | 10    | -10                        | 1     | 5     | 10    | -1                                   | -2   | +1    | +2    |
| Tahmini RAV Değişimi (%)      | -1,15                           | 0,11  | 0,57  | 1,15  | -0,66                      | 0,07  | 0,33  | 0,66  | 0,37                                 | 0,76 | -0,36 | -0,72 |
| Tahmini Özkaynak Değişimi (%) | -0,63                           | 0,06  | -0,24 | -1,60 | 0,35                       | -0,03 | -0,17 | -0,35 | 3,2                                  | 6,50 | -3,11 | -6,14 |
| Tahmini SYR Değişimi (puan)   | 0,1                             | -0,01 | -0,15 | -0,5  | 0,19                       | -0,02 | -0,09 | -0,18 | 0,53                                 | 1,06 | -0,51 | -1,01 |

#### Kutu 9: Seçilmiş Ülkelerin Sermaye Yeterlilik Rasyoları

Sermaye yeterlilik oranlarının gelişimi ülkeler bazında incelendiğinde, Türk bankacılık sektörünün ihtiyatlı yaklaşımının devam ettiği, olası şoklara karşı güçlü bir sermaye yapısına ve dayanıklılığa sahip olmaya devam ettiği görülmektedir. Ana sermayenin toplam sermaye içindeki payının yüksekliği, Türk bankacılık sektörünün sermaye yapısı kalitesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

|                              | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | Son ver | 2005              | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010Ç2 |
|------------------------------|------|------|------|------|------|------|---------|-------------------|------|------|------|------|--------|
| Sermaye Yeterlilik Rasyoları |      |      |      |      |      |      |         | Ana Sermaye / RAV |      |      |      |      |        |
| Gelişmiş Ekonomiler          |      |      |      |      |      |      |         |                   |      |      |      |      |        |
| Avustralya                   | 10.4 | 10.4 | 10.2 | 11.4 | 12.0 | 11.8 | Mart    | 7.5               | 7.3  | 7.1  | 8.5  | 9.3  | 9.4    |
| Avusturya                    | 11.8 | 13.2 | 12.7 | 12.9 | 15.0 | ...  | Aralık  | 9.0               | 8.8  | 9.3  | 11.1 | 12.6 |        |
| Belçika                      | 11.5 | 11.9 | 11.2 | 16.2 | 17.3 | ...  | Aralık  | 8.4               | 12.0 | 10.0 |      |      |        |
| Kanada                       | 12.9 | 12.5 | 12.1 | 12.2 | 14.7 | 14.8 | Mart    |                   |      |      | 9.8  | 12.1 |        |
| Danimarka                    | 13.2 | 13.8 | 12.3 | ...  | ...  | ...  | Aralık  | 10.1              | 8.4  | 9.4  | 13.5 |      |        |
| Finlandiya                   | 17.2 | 15.1 | 15.1 | 13.6 | 14.5 | 14.5 | Mart    |                   |      |      |      |      |        |
| Fransa                       | 11.3 | 10.9 | 10.2 | 10.5 | 12.4 | ...  | Aralık  |                   |      |      | 8.3  |      |        |
| Almanya                      | 12.2 | 12.5 | 12.9 | 13.6 | 14.8 | ...  | Aralık  | 8.0               | 8.2  | 9.6  | 10.8 | 10.8 |        |
| Yunanistan                   | 13.2 | 12.2 | 11.2 | 9.4  | 11.7 | 11.2 | Haziran |                   |      |      | 8.7  | 11.0 | 10.6   |
| İzlanda                      | 12.8 | 15.1 | 12.1 | ...  | 16.6 | ...  | Aralık  |                   |      |      |      |      |        |
| İrlanda                      | 12.0 | 10.9 | 10.7 | 10.6 | 10.9 | 11.6 | Haziran |                   |      |      |      |      |        |
| İsrail                       | 10.7 | 10.8 | 11.0 | 11.1 | 12.6 | ...  | Haziran |                   |      |      |      |      |        |
| İtalya                       | 10.6 | 10.7 | 10.4 | 10.8 | 12.1 | ...  | Aralık  |                   | 7.1  | 6.9  | 8.3  |      |        |
| Japonya                      | 12.2 | 13.1 | 12.3 | 12.4 | 15.8 | ...  | Mart    |                   |      |      |      |      |        |
| Kore                         | 13.0 | 12.8 | 12.3 | 12.3 | 14.4 | 14.7 | Mart    |                   |      |      | 8.8  | 10.9 |        |
| Lüksemburg                   | 15.5 | 15.3 | 14.3 | 15.4 | 18.9 | 19.5 | Mart    |                   |      |      | 13.0 |      |        |
| Malta                        | 20.4 | 22.0 | 20.3 | 17.7 | 23.9 | ...  | Aralık  |                   |      |      | 12.5 | 13.0 | 11.7   |
| Hollanda                     | 12.6 | 11.9 | 13.2 | 11.9 | 14.9 | 14.0 | Mart    |                   |      |      | 9.2  |      |        |
| Norveç                       | 11.9 | 11.2 | 11.7 | 11.2 | 13.0 | ...  | Aralık  |                   |      |      | 7.5  |      |        |
| Portekiz                     | 11.3 | 10.9 | 10.4 | 9.4  | 10.5 | 10.6 | Mart    |                   |      |      | 6.6  | 7.9  | 8.2    |
| Singapur                     | 15.8 | 15.4 | 13.5 | 14.7 | 16.5 | ...  | Eylül   |                   |      |      | 11.5 |      |        |
| İspanya                      | 11.0 | 11.2 | 10.6 | 11.3 | 12.2 | ...  | Aralık  |                   |      |      |      | 9.7  |        |
| İsveç                        | 10.1 | 10.0 | 9.8  | 10.2 | 12.7 | ...  | Aralık  | 7.1               | 7.3  |      |      |      |        |
| İsviçre                      | 12.4 | 13.4 | 12.1 | 14.8 | 17.9 | ...  | Aralık  |                   |      |      | 12.5 | 15.2 |        |
| İngiltere                    | 12.8 | 12.9 | 12.6 | 12.9 | 14.8 | ...  | Aralık  |                   |      |      | 9.6  | 11.6 |        |
| ABD                          | 12.9 | 13.0 | 12.8 | 12.8 | 14.3 | 14.7 | Mart    |                   |      |      |      | 11.5 | 11.8   |
| Yükselen Ekonomiler          |      |      |      |      |      |      |         |                   |      |      |      |      |        |
| Merkezi ve Doğu Avrupa       |      |      |      |      |      |      |         |                   |      |      |      |      |        |
| Macaristan                   | 11.6 | 11.0 | 10.4 | 11.2 | 12.9 | 12.9 | Mart    |                   |      |      | 9.2  |      |        |
| Polonya                      | 14.5 | 13.2 | 12.0 | 11.2 | 13.3 | ...  | Aralık  |                   |      |      | 10.7 | 11.1 |        |
| Türkiye                      | 23.7 | 22.2 | 18.9 | 18.0 | 20.6 | 19.3 | Eylül   |                   |      |      | 17.2 | 18.6 | 17.5   |
| Asya                         |      |      |      |      |      |      |         |                   |      |      |      |      |        |
| Çin                          | 2.5  | 4.9  | 8.4  | 12.0 | 11.4 | ...  | Aralık  |                   |      |      | 11.2 | 12.9 | 12.6   |
| Hindistan                    | 12.8 | 12.3 | 12.3 | 13.0 | 13.2 | ...  | Mart    |                   |      |      | 9.1  |      |        |
| Latin Amerika                |      |      |      |      |      |      |         |                   |      |      |      |      |        |
| Arjantin                     | 15.3 | 16.8 | 16.9 | 16.8 | 18.7 | 18.4 | Nisan   |                   |      |      |      |      |        |
| Brezilya                     | 17.9 | 18.9 | 18.7 | 18.3 | 18.8 | 17.5 | Nisan   |                   |      |      | 14.3 | 14.9 | 13.8   |
| Diğer                        |      |      |      |      |      |      |         |                   |      |      |      |      |        |
| Rusya                        | 16.0 | 14.9 | 15.5 | 16.8 | 20.9 | 18.9 | Temmuz  |                   |      |      | 11.6 | 14.7 |        |

Kaynak: SYR IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2010, BDDK, Ana Sermaye / RAV FSI IMF veribankası (\*) 2010Q1

Not: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, ülkeler arası karşılaştırma yapılırken veriler ihtiyatlı yorumlanmalıdır.

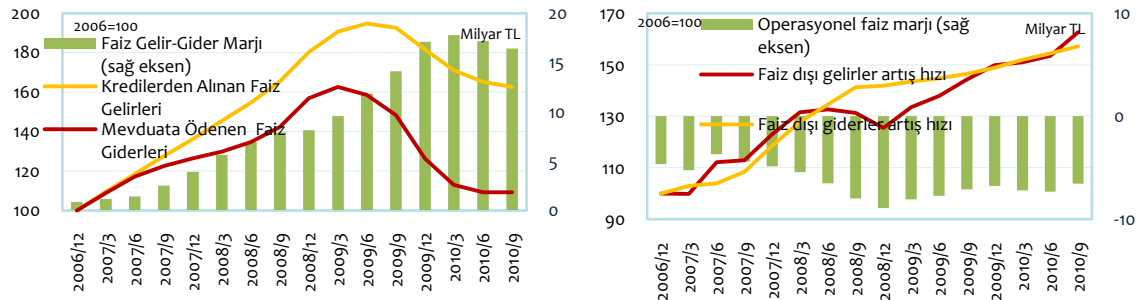
### 3.3 Kârlılık Analizi

Bankacılık sektörünün dönem net kârı, 2010 yılı üçüncü çeyreğinde geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %7,3 oranında artarak 16,9 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Dönem net kârında, her dönem için, önceki yılın aynı dönemine göre hesaplanan artış oranı 2009 yılsonundan itibaren düşme eğilimine girildiğini göstermektedir. Yılın ilk çeyreğinde %22 olan kârlılık artış oranı, ikinci çeyrekte %10,4, üçüncü çeyrekte ise %7,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sektörün toplam gelirleri 2009 yılı üçüncü çeyreğine göre 6,7 milyar TL azalırken, toplam giderler 7,9 milyar TL azalmıştır. Kârlılıktaki artış, temel olarak faiz dışı gelirlerdeki artıştan ve takipteki alacaklar özel provizyonundaki düşmeden kaynaklanmaktadır. Nitekim söz konusu dönemde net faiz gelirlerinde 2,5 milyar TL azalış görülmektedir.

Son 12 ayda, kredilerden alınan faiz gelirleri %13,5 oranında ve 5,4 milyar TL azalırken, mevduata ödenen faiz giderleri %16,9 oranında ve 4,8 milyar TL azalmıştır. 2006 yıl sonu baz alınarak oluşturulan endeks, 2010 yılı ilk çeyreğine kadar kredilerden alınan faiz gelirlerindeki düşme hızının, mevduata ödenen faiz giderlerindeki düşme hızının oldukça gerisinde olduğunu göstermektedir. 2010 yılı ilk çeyreğinden itibaren kredilerden alınan faiz gelirleri, mevduata ödenen faiz giderlerinden daha yüksek bir hızla azalmakta ve gelir-gider marjı, belirtilen dönemden itibaren düşüş göstermektedir.

Faiz dışı gelirler ile faiz dışı giderler farkına eşit olan operasyonel faiz marjının, yıllıklandırılmış tutarlara göre hesaplanan değeri Eylül 2010 itibarıyla 6,5 milyar TL düzeyindedir. Yılın üçüncü çeyreğinde faiz dışı giderlerdeki artış hızının, faiz dışı gelirlerdeki artış hızının gerisinde kalması dolayısıyla, operasyonel faiz marjında da düşme görülmüştür.

**Grafik 3.3-1: Kredi Faiz ve Mevduat Faiz Gideri ile Faiz Dışı Gelir-Faiz Dışı Gider Değişim ve Marjı**



Not: Değişim endeksleri her bir dönem için önceki 12 aya ait tutarlar toplanarak elde edilmiştir.

**Tablo 3.3-1: Ülkeler İtibarıyla Personel Giderlerinin Faiz Gelirleri İçindeki Payı**

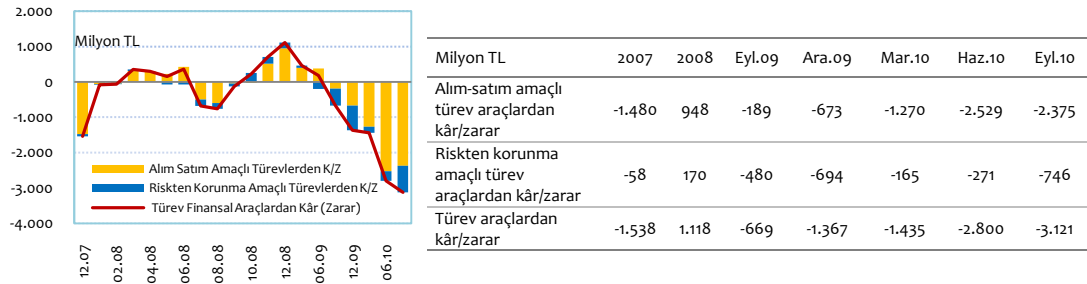
| Milyon TL                               | TR   | AU   | AT   | BE   | CA   | CH   | DE   | ES   | GR   | IT   | KR   | NL   | PL   | PT   | RU   | SA   | UK   | USA  |
|-----------------------------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Ait Olduğu Dönem                        | 10ç2 | 10ç2 | 10ç2 | 08   | 09ç4 | 09   | 10ç2 | 09   | 10ç2 | 09   | 09ç4 | 08   | 09ç3 | 10ç2 | 09   | 08   | 09   | 10ç1 |
| Personel Giderleri / Faiz Dışı Giderler | 45,1 | 35,4 | 51,3 | 43,9 | 52,9 | 55,3 | 54,7 | 57,1 | 56,4 | 57,5 | 37,4 | 38,7 | 42,3 | 49,5 | 28,9 | 54,4 | 44,3 | 44,4 |

Kredi türleri itibarıyla faiz gelirlerinin gelişimi incelendiğinde, tüketici kredilerinden alınan faiz gelirlerinin toplam kredi faiz gelirlerinin %31,6'sını oluşturduğu görülmektedir. Yılın üçüncü çeyreğinde tüketici kredilerinden alınan faizler 3,8 milyar TL artmıştır. 2009 yılının aynı dönemiyle karşılaştırıldığında, tüketici kredisi faiz gelirlerinin 235 milyon TL, tasfiye olacak alacaklardan alınan faizlerin ise 277 milyon TL'lik artış kaydettiği, diğer tüm kredi türleri itibarıyla faiz gelirlerinin azaldığı görülmektedir.

**Tablo 3.3-2: Kredi Türleri İtibarıyla Faiz Gelirleri**

| (Haziran 2010)                                    | 2008/12 |       | 2009/9  |       | 2009/12 |       | 2010/3  |       | 2010/6  |       | 2010/9  |       |
|---------------------------------------------------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|
|                                                   | Mio. TL | % Pay | Mio. TL | % Pay | Mio. TL | % Pay | Mio. TL | % Pay | Mio. TL | % Pay | Mio. TL | % Pay |
| Tüketici Kredilerinden Faiz Gel.                  | 13.194  | 25,1  | 10.807  | 26,7  | 14.399  | 27,4  | 3.590   | 31,5  | 7.248   | 31,5  | 11.042  | 31,6  |
| Taksitli Ticari Kredilerden Faiz Gel.             | 6.549   | 12,5  | 4.933   | 12,2  | 6.406   | 12,2  | 1.387   | 12,2  | 2.749   | 11,9  | 4.130   | 11,8  |
| Kredi Kartlarından Faiz Gel.                      | 5.819   | 11,1  | 4.765   | 11,8  | 6.102   | 11,6  | 1.198   | 10,5  | 2.414   | 10,5  | 3.641   | 10,4  |
| İhtisas Kredilerinden Faiz Gel.                   | 2.807   | 5,3   | 2.451   | 6,1   | 3.203   | 6,1   | 661     | 5,8   | 1.328   | 5,8   | 2.009   | 5,7   |
| İhracat Kredilerinden Faiz Gel.                   | 2.585   | 4,9   | 2.233   | 5,5   | 2.643   | 5,0   | 403     | 3,5   | 808     | 3,5   | 1.217   | 3,5   |
| Kredili Mevduattan Faiz Gel.                      | 2.146   | 4,1   | 1.986   | 4,9   | 2.603   | 5,0   | 580     | 5,1   | 1.168   | 5,1   | 1.755   | 5,0   |
| Mali Kesime Kredilerden Faiz Gel.                 | 787     | 1,5   | 481     | 1,2   | 630     | 1,2   | 147     | 1,3   | 307     | 1,3   | 503     | 1,4   |
| TOA ve Zarar Niteliğindeki Alacaklardan Faiz Gel. | 723     | 1,4   | 557     | 1,4   | 803     | 1,5   | 256     | 2,3   | 561     | 2,4   | 834     | 2,4   |
| Kredilerden Alınan Faiz Gelirleri                 |         |       |         |       |         |       |         |       |         |       |         |       |

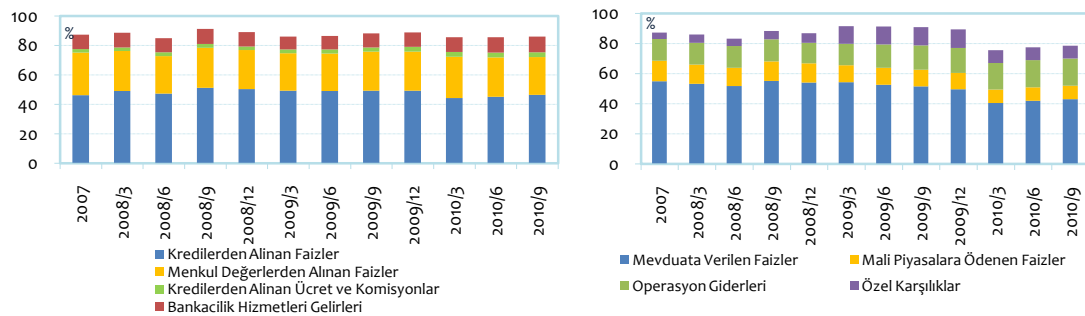
Sektör, Eylül 2010 itibarıyla sermaye piyasası işlemlerinden 1,1 milyar TL zarar etmiştir. Söz konusu dönemde, türev finansal araçlardan ise 3,1 milyar TL zarar edilmiş olup, bunun 2,4 milyar TL'si alım-satım amaçlı, 746 milyon TL'si ise riskten korunma amaçlı türev finansal araçlardaki zarardan oluşmaktadır. Türev finansal araçlar içerisinde, alım-satım amaçlı swap para alım-satımı işlemlerinden 1,5 milyar TL, swap faiz alım-satım işlemlerinden 1,1 milyar TL, vadeli döviz alım-satım işlemlerinden ise 279 milyon TL zarar edilmiştir.

**Grafik 3.3-2: Türev Finansal Araçlardan Kâr/Zarar**

Gelir kalemlerinin, toplam gelir içindeki dağılımı incelendiğinde, 2010 üçüncü çeyrek itibarıyla, kredilerden alınan faizlerin toplam gelirler içindeki payının önceki çeyreğe göre 1,3 puan yükselerek %46,4 düzeyine ulaştığı, menkul değerlerden alınan faizlerin toplam içindeki payının ise 1,2 puan azaldığı ve %25,6 düzeyine geldiği görülmektedir. Ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirleri toplamı ise, toplam gelirlerin %14'ünü oluşturmaktadır.

Söz konusu dönemde mevduata ödenen faizlerin, toplam giderler içindeki payın da 1,1 puanlık bir artışla %43 düzeyine ulaşmıştır.

Gider kalemlerinin toplam içindeki dağılımına bakıldığında ise, mevduattaki artışın yılın ikinci çeyreğine kıyasla sınırlı kalmakla beraber, mevduata ödenen faizlerin toplam giderler içindeki payının üçüncü çeyrekte yükseldiği görülmektedir.

**Grafik 3.3-3: Gelir/Gider Kalemlerinin Toplam Gelir/Gider İçindeki Payları**

2010 yılının üçüncü çeyreğinde, bankacılık sektörünün aktif kârlılığının 0,1 puan; özkaynak kârlılığının ise 0,9 puanlık bir düşüş gösterdiği görülmektedir. Söz konusu dönemde, tüm banka gruplarının kârlılık oranlarında düşme olduğu görülmektedir.

**Tablo 3.3-3: Aktif ve Özkaynak Getiri Oranları**

|             | ROA (%) |        |        |        |        |        | ROE (%) |        |        |        |        |        |
|-------------|---------|--------|--------|--------|--------|--------|---------|--------|--------|--------|--------|--------|
|             | 2008    | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 | 2008    | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
| Sektör      | 2,0     | 2,4    | 2,6    | 2,7    | 2,6    | 2,5    | 16,8    | 19,2   | 20,2   | 20,1   | 19,1   | 18,2   |
| Mevduat     | 1,9     | 2,3    | 2,6    | 2,7    | 2,6    | 2,5    | 17,5    | 20,6   | 22,0   | 21,9   | 20,8   | 19,9   |
| Katılım     | 2,8     | 2,6    | 2,4    | 2,3    | 2,2    | 2,1    | 21,6    | 18,7   | 17,3   | 17,4   | 16,5   | 15,8   |
| KYB         | 4,5     | 4,4    | 4,0    | 3,6    | 3,2    | 2,8    | 9,4     | 9,5    | 8,5    | 7,6    | 6,8    | 6,1    |
| Büyük Ölçek | 2,2     | 2,4    | 2,7    | 2,9    | 2,8    | 2,7    | 19,3    | 22,7   | 24,6   | 25,0   | 24,1   | 22,7   |
| Orta Ölçek  | 1,4     | 1,7    | 1,9    | 1,7    | 1,6    | 1,7    | 10,2    | 13,2   | 14,3   | 12,3   | 11,8   | 12,4   |
| Küçük Ölçek | 2,4     | 3,3    | 3,0    | 2,6    | 2,5    | 2,2    | 9,9     | 10,9   | 9,3    | 7,8    | 7,7    | 7,1    |

#### Kutu 10: Seçilmiş Ülkelerin Aktif ve Özkaynak Kârlılık Oranları

Ülkeler bazında aktif kârlılığı (ROA) ve özkaynak kârlılığının (ROE) gelişimi incelendiğinde Türk bankacılık sektörünün kârlılığının bir çok ülkeye göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

|                        | ROA  |      |      |      |      | ROE  |      |       |      |      |          |
|------------------------|------|------|------|------|------|------|------|-------|------|------|----------|
|                        | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2006 | 2007 | 2008  | 2009 | 2010 | Son veri |
| Gelişmiş Ekonomiler    |      |      |      |      |      |      |      |       |      |      |          |
| Avustralya             | 1.0  | 1.0  | 0.7  | 0.6  | 0.6  | 16.7 | 17.4 | 13.7  | 10.4 | 10.0 | Mart     |
| Avusturya              | 0.7  | 0.8  | 0.1  | 0.1  | ...  | 16.9 | 17.0 | 2.6   | 1.5  | ...  | Aralık   |
| Belçika                | 0,7  | 0,4  | -1,3 | -0,1 |      | 22,4 | 13,2 | -36,5 | -2,7 |      |          |
| Kanada                 | 0.9  | 0.8  | 0.4  | 0.6  | 0.2  | 21.8 | 20.1 | 9.8   | 9.9  | 3.6  | Mart     |
| Danimarka              | 1.3  | 1.0  | ...  | ...  | ...  | 21.9 | 17.3 | ...   | ...  | ...  | Aralık   |
| Finlandiya             | 1.2  | 1.4  | 0.8  | 0.6  | 0.7  | 14.4 | 19.1 | 13.4  | 10.7 | 13.4 | Mart     |
| Fransa                 | 0.6  | 0.4  | 0.0  | 0.4  | ...  | 14.0 | 9.8  | -1.0  | 8.2  | ...  | Aralık   |
| Almanya                | 0.4  | 0.3  | -0.3 | ...  | ...  | 9.4  | 6.6  | -7.7  | ...  | ...  | Aralık   |
| Yunanistan             | 0.8  | 1.0  | 0.2  | -0.1 | -0.6 | 12.7 | 14.8 | 3.2   | -1.5 | -9.7 | Haziran  |
| İzlanda                | 2.6  | 1.5  | ...  | 2.4  | ...  | 39.1 | 22.4 | ...   | 18.7 | ...  | Aralık   |
| İrlanda                | 0.8  | 0.7  | ...  | ...  | ...  | 19.1 | 16.4 | ...   | ...  | ...  | Haziran  |
| İsrail                 | 1,0  | 1,2  | 0,0  | 0,2  |      | 17,6 | 20,0 | 0,2   | 4,1  |      |          |
| İtalya                 | 0.8  | 0.7  | 0.3  | 0.2  | ...  | 14.3 | 12.8 | 4.5   | 3.6  | ...  | Aralık   |
| Japonya                | 0.4  | 0.3  | -0.2 | 0.2  | ...  | 8.5  | 6.1  | -6.9  | 4.7  | ...  | Mart     |
| Kore                   | 1,1  | 0,8  | 0,5  | 0,4  |      | 14,6 | 14,6 | 7,2   | 5,8  |      |          |
| Luksemburg             | 0,9  | 0,8  | 0,2  | 0,6  | 0,9  | 22,0 | 20,4 | 5,5   | 11,6 | 13,5 |          |
| Malta                  | 1,2  | 1,0  | 0,6  | 1,8  |      | 12,1 | 11,8 | 4,6   | 12,0 |      |          |
| Hollanda               | 0.4  | 0.6  | -0.4 | 0.0  | 0.1  | 15.4 | 18.7 | -12.5 | -0.4 | 2.2  | Mart     |
| Norveç                 | 0.9  | 0.8  | 0.5  | 0.6  | ...  | 18.4 | 17.0 | 10.7  | 13.3 | ...  | Aralık   |
| Portekiz               | 1.1  | 1.1  | 0.3  | 0.4  | 0.5  | 17.0 | 16.6 | 5.7   | 6.6  | 8.2  | Mart     |
| Singapur               | 1.4  | 1.3  | 1.0  | 1.1  | ...  | 13.7 | 12.9 | 10.7  | 11.0 | ...  | Eylül    |
| İspanya                | 1.0  | 1.1  | 0.7  | 0.5  | ...  | 19.7 | 20.0 | 12.6  | 9.3  | ...  | Aralık   |
| İsveç                  | 0.8  | 0.8  | 0.6  | 0.2  | ...  | 21.0 | 19.7 | 14.3  | 5.4  | ...  | Aralık   |
| İsviçre                | 0.9  | 0.7  | 0.3  | 0.5  | ...  | 17.7 | 15.4 | 5.4   | 8.2  | ...  | Aralık   |
| İngiltere              | 0.5  | 0.4  | -0.4 | 0.1  | ...  | 8.9  | 6.2  | -10.3 | 2.6  | ...  | Aralık   |
| ABD                    | 1.3  | 0.8  | 0.0  | 0.1  | 0.5  | 12.3 | 7.8  | 0.4   | 0.9  | 5.0  | Mart     |
| Yükselen Ekonomiler    |      |      |      |      |      |      |      |       |      |      |          |
| Merkezi ve Doğu Avrupa |      |      |      |      |      |      |      |       |      |      |          |
| Macaristan             | 1.5  | 1.2  | 0.8  | 0.7  | 1.8  | 23.8 | 18.4 | 11.6  | 9.8  | 21.9 | Mart     |
| Polonya                | 1.7  | 1.9  | 1.5  | 0.8  | ...  | 22.2 | 24.9 | 20.5  | 10.7 | ...  | Aralık   |
| Türkiye                | 2.5  | 2.8  | 2.0  | 2.6  | 2.5  | 19.2 | 21.8 | 16.8  | 20.2 | 18.2 | Eylül    |
| Asya                   |      |      |      |      |      |      |      |       |      |      |          |
| Çin                    | 0.9  | 0.9  | 1.0  | 0.8  | ...  | 14.9 | 16.7 | 17.1  | 15.1 | ...  | Aralık   |
| Hindistan              | 0.9  | 0.9  | 1.0  | 1.0  | ...  | 12.7 | 13.2 | 12.5  | 12.3 | ...  | Mart     |
| Latin Amerika          |      |      |      |      |      |      |      |       |      |      |          |
| Arjantin               | 1.9  | 1.5  | 1.6  | 2.3  | 2.4  | 14.3 | 11.0 | 13.4  | 19.2 | 19.7 | Nisan    |
| Brezilya               | 2.7  | 2.9  | 1.5  | 1.9  | 2.2  | 27.3 | 28.8 | 15.3  | 20.4 | 24.0 | Nisan    |
| Diğer                  |      |      |      |      |      |      |      |       |      |      |          |
| Rusya                  | 3.3  | 3.0  | 1.8  | 0.7  | 1.6  | 26.3 | 22.7 | 13.3  | 4.9  | 10.0 | Temmuz   |
| Meksika                |      |      |      |      |      |      |      |       |      |      |          |
| S.Arabistan            |      |      |      |      |      |      |      |       |      |      |          |

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2010, BDDK

Not: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, ülkeler arası karşılaştırma yapılırken veriler ihtiyatlı yorumlanmalıdır.



Bankacılık sektöründe Eylül 2010 itibarıyla, varlıkların gelir yaratma oranında meydana gelen düşme, önceki çeyrekte görülenden daha yüksek olmuştur. Faiz oranlarında meydana gelen düşme dolayısıyla, sektörün kredilerden ve menkul değerlerden faiz gelirlerinde azalma meydana gelmiş ve varlıkların gelir yaratma kapasitesinde önceki yılın aynı dönemine göre 2,3 puan azalma yaşanmıştır. Söz konusu dönemde sektörün ortalama aktif büyüklüğü %16,1 oranında artarken, toplam gelirlerin %8,2 oranında azalması, toplam gelirler/ortalama aktifler rasyosunun düşmesine sebep olmuştur. Bununla beraber, toplam giderlerin yükümlülükler oranı da, yine faiz oranlarındaki düşme sebebiyle 1,1 puan azalarak, %6,3 düzeyine gerilemiştir.

**Tablo 3.3-4: Kârlılık Göstergelerine İlişkin Rasyolar**

| (%)                                            | 2003  | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | Eyl.09 | Ara.09 | Mar.10 | Haz.10 | Eyl.10 |
|------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Toplam Gelirler/Ort. Top. Aktif                | 22,9  | 17,2  | 15,9  | 15,5  | 16,4  | 15,9  | 11,0   | 13,8   | 3,2    | 6,2    | 8,7    |
| Toplam Giderler/Ort.Top. Pasif                 | 18,1  | 13,4  | 12,6  | 11,8  | 12,5  | 12,5  | 7,4    | 9,3    | 2,3    | 4,4    | 6,3    |
| Net faiz marjı                                 | 5,1   | 6,4   | 5,4   | 4,7   | 4,9   | 4,8   | 4,2    | 5,4    | 1,3    | 2,4    | 3,3    |
| Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri                  | 140,8 | 177,6 | 176,3 | 160,9 | 158,0 | 156,5 | 189,9  | 196,1  | 218,2  | 208,8  | 199,7  |
| Faiz Gelirleri/Faiz Getirili Aktifler          | 19,7  | 16,2  | 12,6  | 12,9  | 14,0  | 13,9  | 9,7    | 11,9   | 2,6    | 4,9    | 7,1    |
| Faiz Giderleri/Faiz Maliyetli Pasifler         | 14,2  | 9,6   | 7,4   | 8,4   | 9,5   | 9,3   | 5,5    | 6,6    | 1,3    | 2,6    | 3,9    |
| Spread                                         | 5,5   | 6,7   | 5,1   | 4,6   | 4,5   | 4,6   | 4,2    | 5,3    | 1,3    | 2,4    | 3,2    |
| Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler          | 95,5  | 50,9  | 63,0  | 74,8  | 77,7  | 66,2  | 80,6   | 75,6   | 82,9   | 85,0   | 83,0   |
| İşletme Giderleri/Toplam Gelir                 | 24,9  | 30,4  | 35,0  | 26,5  | 25,0  | 21,1  | 13,8   | 12,7   | 28,9   | 28,5   | 22,6   |
| Mevduata Ödenen Faiz/Ort.Mevduat               | 16,6  | 11,0  | 9,5   | 10,0  | 10,8  | 11,0  | 6,1    | 7,4    | 1,5    | 2,9    | 4,4    |
| Kredilerden Faiz Geliri/Ort.Krediler           | 19,9  | 18,9  | 16,7  | 15,1  | 16,1  | 15,8  | 11,2   | 14,4   | 3,1    | 5,9    | 8,5    |
| Kredilerden Ücret-Komisyon Geliri/Ort.Krediler | 1,6   | 1,3   | 1,0   | 0,8   | 0,7   | 0,8   | 0,7    | 0,9    | 0,2    | 0,4    | 0,6    |
| Menkul Değerlerden Faiz Geliri/Ort.MDP         | 24,5  | 18,1  | 14,0  | 14,0  | 14,8  | 15,3  | 10,2   | 12,3   | 2,9    | 5,3    | 7,1    |

Net faiz marjı: Net Faiz Gelirleri/Ortalama Toplam Aktifler

Spread: (Faiz gelirleri/Faiz getirili aktifler)-(Faiz giderleri/Faiz maliyetli pasifler)

2010 yılı üçüncü çeyreğinde faiz giderleri, %54,5 oranında artarken, faiz gelirleri daha düşük oranda ve %47,7 oranında artmış ve neticede faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranı yılın üçüncü çeyreğinde 9,1 puan azalmıştır. Bu dönemde faiz gelirleri faiz giderlerinin yaklaşık 2 katı kadardır.

Sektör varlıklarının net faiz geliri yaratma derecesini gösteren net faiz marjı, 2010 yılbaşından itibaren giderek artan oranlarda düşme eğilimi göstermektedir. Net faiz marjındaki düşme oranı, ilk çeyrekte 0,1 puan iken, ikinci çeyrekte 0,4, üçüncü çeyrekte ise 0,9 puan olarak gerçekleşmiştir.

Aynı dönemde, faiz getirili aktiflerin faiz geliri yaratma kapasitesi %7,1 iken, faiz giderlerinin faiz maliyetli pasiflere oranı %3,9'dur. Faiz gelir marjı ile faiz gider marjı arasındaki farkı ifade eden spread ise, geçen yılın aynı dönemine göre 1 puan azalarak, %3,2 düzeyine gerilemiştir.

2010 yılı üçüncü çeyreğinde, önceki yılın aynı dönemine göre, kredilerden alınan faizin ortalama kredilere oranında görülen düşme, mevduata ödenen faizin ortalama mevduata oranında görülen düşmeden daha büyüktür. Faiz dışı gelirler-faiz dışı giderler dengesi ise, genel perspektife kıyasla olumlu bir görünüm arz etmekte olup, faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderleri karşılama oranı, 2,4 puan yükselmiştir.

### 3.4 Senaryo Analizleri

Senaryo oluşturma amacıyla kullanılan ekonometrik model çerçevesinde, üç ayrı gelişme varsayılarak, çeşitli stres faktörlerinin model bazlı değişimlerini öngören senaryolar geliştirilmiştir. Söz konusu senaryolarda TL faiz oranı 6,25, dolar faiz oranı 1,04, avro faiz oranı 1,39, TDO 4,25 ve SYR 18,6 taban değerler olarak dikkate alınmıştır. Ayrıca değerlendirmede İller Bankası verileri hariç tutulmuştur. Varsayılan gelişmelere göre risk faktörlerinin beklenen değerleri aşağıda yer almaktadır.

"TL Faizlerde 3 puanlık artış" senaryosunda nakdi kredi kayıp oranının 0,08 ve TL, avro ve dolar faiz oranlarının sırasıyla 9,25, 1,03 ve 1,40 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir. Ayrıca, hisse



senedi fiyatlarının aylık %1,22 oranında düşüş, dolar kurunun % 1,53 ve avro kurunun % 1,82 oranında yükselme göstereceği beklenmektedir.

“Avro'nun 3 İşgününde günlük %5 yükselmesi” senaryosunun, TL ve avro faizlerde yükselmeye ve dolar faizinde düşüşe, dolar kurunda ise artışa yol açacağı öngörülmektedir. Aynı senaryo kapsamında, hisse senedi fiyatlarının aylık %2,9 oranında düşüş göstereceği, nakdi kredi kayıp oranının % 0,03, vadeler arası mevduat geçişme oranının ise %1,23 olacağı beklenmektedir.

“İMKB'de bir aya yayılan dalgalanma sonucu aylık %33 oranında düşüş yaşanması” senaryosunda ise nakdi kredi kayıp oranının 0,17 ve TL, avro ve dolar faiz oranlarının sırasıyla 6,14, 1,03 ve 1,40 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir. Ayrıca, dolar kurunda % 11,9 ve avro kurunda % 9,34 yükselme beklenmektedir.

**Tablo 3.4-1: Senaryolar ve Senaryo Analizi Bulguları**

| Senaryolar ve Senaryo Sonucu Hesaplanan Stres Faktörleri (Aylık Etkiler-%) | Nakdi Kredi Kayıp Oranı <sup>1</sup> | Hisse Senedi Fiyatlarının Değişimi <sup>2</sup> | USD Kuru Değişimi | EUR Kuru Değişimi | TL Faiz Oranı <sup>3</sup> (puan) | USD Faiz Or. <sup>4</sup> (puan) | EUR Faiz Or. <sup>4</sup> (puan) | Mevduat Geçişme Oranı <sup>5</sup> |
|----------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|-------------------------------------------------|-------------------|-------------------|-----------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|------------------------------------|
| TL Faizlerde 3 puanlık artış                                               | 0,08                                 | -1,22                                           | 1,53              | 1,82              | 9,25                              | 1,03                             | 1,40                             | 1,1                                |
| Avro'nun 3 İşgününde günlük %5 yükselmesi                                  | 0,03                                 | -2,9                                            | 1,37              | 15,76             | 6,27                              | 1,02                             | 1,42                             | 1,23                               |
| İMKB'de 1 Aya Yayılan Dalgalanma Sonucu % 33 Oranında Düşüş                | 0,17                                 | -33                                             | 11,9              | 9,34              | 6,14                              | 1,03                             | 1,40                             | 1,02                               |

<sup>1</sup> Mevcut canlı kredi portföyündeki kredilerin zarara dönüşme yüzdesini ifade etmektedir.

<sup>2</sup> İMKB 100 endeksindeki değişimleri ifade etmektedir.

<sup>3</sup> TCMB gecelik borç alma faiz oranını ifade etmektedir.

<sup>4</sup> Yabancı para faiz oranları LIBOR baz alınarak hesaplanmıştır.

<sup>5</sup> 1 aydan uzun vade dilimlerinde olan mevduatın çekilerek 1 aydan az vade dilimine transfer edilme oranını ifade etmektedir.

Geliştirilen senaryoların, 2010 Eylül ayı itibarıyla Bankacılık sektörü portföy değerleri üzerinden kârlılık üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde, “Avro'nun 3 İşgününde günlük %5 yükselmesi” senaryosu sonucunda gerçekleşecek zararın 761 milyon TL olduğu tahmin edilmektedir. Diğer taraftan “İMKB'de bir aya yayılan dalgalanma sonucu aylık %33 oranında düşüş yaşanması” senaryosunda ise tahmini olarak 319,3 milyon TL'lik kâr ortaya çıkacağı beklenmektedir. Söz konusu kârın büyük kısmı olası kur değişimlerinden kaynaklanmaktadır. En çok zarar gerçekleşmesi beklenen senaryo olan “TL faizlerde 3 puanlık artış” senaryosunda ise beklenen zarar 13.043 milyon TL'dir.

**Tablo 3.4-2: Senaryo Testi Sonuçları – Kâr-Zarar**

| 09/2010 İtibarıyla Senaryo Sonuçları Kâr-Zarar (Milyon TL)  | Kurlardan Gelen | Kredilerden | TRY Faizlerden | USD Faizlerden | EUR Faizlerden | Tahmini Top. K/Z | Menkul D. K/Z |
|-------------------------------------------------------------|-----------------|-------------|----------------|----------------|----------------|------------------|---------------|
| TL Faizlerde 3 puanlık artış                                | 34,7            | -309,2      | -12.778,2      | 13,2           | -3,6           | -13.043,2        | -4.360,7      |
| Avro'nun 3 İşgününde günlük %5 yükselmesi                   | -572,0          | -115,9      | -89,2          | 26,3           | -10,8          | -761,7           | -22,4         |
| İMKB'de 1 Aya Yayılan Dalgalanma Sonucu % 33 Oranında Düşüş | 475,0           | -657,1      | 491,8          | 13,1           | -3,6           | 319,3            | 172           |

Tahmini kâr/zarar bilgileri ile paralel olarak, “TL faizlerde 3 puanlık artış” senaryosunun SYR'yi %16,8'e düşürecek tahmin edilmektedir. Diğer senaryoların ise tahmini SYR'de kayda değer bir düşüşe yol açmadığı gözlemlenmektedir.

**Tablo 3.4-3: Senaryo Testi Sonuçları – Sermaye Yeterliliği**

| 09/2010 İtibarıyla Senaryo Sonuçları Sermaye Yeterliliği (Milyon TL) | Tahmini Özkaynak | RAV'ı etkileyen Tahmini K/Z (Kur Hariç) | RAV'ı etkileyen Kur Değişim Tutarı | Tahmini RAV | Tahmini SYR (%) | Tahmini Sermaye İhtiyacı (%) | Asgari Oran Altı Tahmini SYR |
|----------------------------------------------------------------------|------------------|-----------------------------------------|------------------------------------|-------------|-----------------|------------------------------|------------------------------|
| TL Faizlerde 3 puanlık artış                                         | 110.043,2        | -13.077,8                               | 1.961,7                            | 655.623,9   | 16,8            | 0,0                          | yok                          |
| Avro'nun 3 İşgününde günlük %5 yükselmesi                            | 122.324,6        | -189,6                                  | 7.967,8                            | 669.711     | 18,27           | 0,0                          | yok                          |
| İMKB'de 1 Aya Yayılan Dalgalanma Sonucu % 33 Oranında Düşüş          | 123.405,7        | -156                                    | 13.141,2                           | 674.888,8   | 18,29           | 0,0                          | yok                          |





BANKACILIK  
DÜZENLEME VE DENETLEME  
KURUMU

Atatürk Bulvarı No:191 06680 Kavaklıdere / ANKARA  
Tel : (0312) 455 65 29 Fax: (0312) 424 08 74

[www.bddk.org.tr](http://www.bddk.org.tr)